



COUNCIL OF EUROPE



CONSEIL DE L'EUROPE



Organization for Security and
Co-operation in Europe
Mission to Bosnia and Herzegovina

UDRUŽENJE IZBORNIH ZVANIČNIKA U BOSNI I HERCEGOVINI
УДРУЖЕЊЕ ИЗБОРНИХ СЛУЖБЕНИКА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ
UDRUGA IZBORNIH DUŽNOSNIKA U BOSNI I HERCEGOVINI



Postizborna Konferencija “Opći izbori 2022. Izazovi i naučene lekcije”

Постизборна Конференција “Општи избори 2022. Изазови и научене лекције”

Post-Election Conference „General Elections 2022 Challenges and Lessons Learned”

Sarajevo/Sarajevo, 15.-16. 6. 2023.

Hotel „Holiday“ Zmaja od Bosne 4, 71000 Sarajevo
Хотел „Holiday“ Змаја од Босне 4, 71000 Сарајево



**ZBORNİK RADOVA
KONFERENCIJA**

**“Opći izbori 2022 -
Izazovi i naučene lekcije”**

Hotel “Holiday”-Sarajevo, 15 - 16. juni / lipnja 2023. godine

**ЗБОРНИК РАДОВА
КОНФЕРЕНЦИЈА**

**“Општи избори 2022 -
Изазови и научене лекције”**

Хотел “Холидау”-Сарајево, 15 - 16. јуни 2023. године

Sarajevo, 2023. godine

Сарајево, 2023. године

OPĆI IZBORI 2022. – IZAZOVI I NAUČENE LEKCIJE

Izdavač: Centralna izborna komisija BiH, Danijela Ozme br. 7, 71000 Sarajevo, tel.: 033 / 251 300, faks: 033 / 251 329, e-mail: kontakt@izbori.ba; web-stranica: www.izbori.ba.

Za izdavača: Prof. dr. Suad Arnautović, predsjednik Centralne izborne komisije BiH

Priredili: dr. Vesna Pavičić, mr.sc. Jasminka Joldić, MA iur. Amila Delić, Mubera Vulović, Mustafa Laković, Veljko Petrović, Nebojša Furtula, Dejan Ćurić

Dizajn i štampa: Harysoft, Sarajevo

Tiraž: 300

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i univerzitetska biblioteka

Bosne i Hercegovine, Sarajevo
342.8(497.6)"2022"(063)(082)

KONFERENCIJA "Opći izbori 2022 - naučene lekcije" (2023 ; Sarajevo)

Zbornik radova = Zbornik radova / Konferencija "Opći izbori 2022 - naučene lekcije",
Hotel "Holiday"-Sarajevo, 15 - 16. juni / lipnja 2023. godine ; [priredili Vesna Pavičić ... [et al.].
- Sarajevo : Centralna izborna komisija Bosne i Hercegovine, 2023. - 104 str. : graf. prikazi,
ilustr. ; 25 cm

Tekst na bos., hrv. i srp. jeziku. - Lat. i ćir. - Bibliografija i bilješke uz tekst.

ISBN 978-9958-555-91-6

I. Konferencija "Opći izbori 2022 - naučene lekcije" ; 2023 ; Sarajevo vidi Konferencija "Opći izbori 2022 - naučene lekcije" ; 2023 ; Sarajevo

COBISS.BH-ID 56124166

Na osnovi zaključka Kolegija Centralne izborne komisije BiH broj 64/2023 od 16.08.2023. godine, ova publikacija je odobrena za objavljivanje i korištenje.

"Svi izrazi pisani u jednom rodu odnose se bez diskriminacije na oba spola"

Centralna izborna komisija BiH zadržava sva prava na informacije i podatke navedene u ovoj publikaciji i pri navođenju istih molimo da obavezno navedete izvor.

COUNCIL OF EUROPE



CONSEIL DE L'EUROPE

osce

Organization for Security and
Co-operation in Europe
Mission to Bosnia and Herzegovina

„Ovaj dokument je pripremljen i izdat je uz pomoć Vijeća Evrope i Misije OSCE-a u BiH. Stajališta izražena u njemu ni na koji način ne odražavaju zvanične politike i stavove Vijeća Evrope i Misije OSCE-a u BiH.”

Sadržaj

Predgovor.....	5
Uvodno obraćanje, <i>dr. Suad Arnautović, predsjednik Centralne izborne komisije BiH</i>	7
Uvodno obraćanje, <i>Bojana Urumova, šefica Ureda/Kancelarije Vijeća Evrope u Sarajevu</i>	9
Uvodno obraćanje, <i>Mathieu Lemoine, šef Odjela za politiku i planiranje Misije OSCE-a u BiH</i>	13
Уводно обраћање , <i>Нада Батинар, представница Удружења изборних званичника у БиХ</i>	17
Plenarna sesija- prezentacije.....	19
Kako smo organizirali i proveli Opće izbore u Bosni i Hercegovini 2022. godine	19
Plenarna sesija- Predstavljanje edicije „Izbornopravo u praksi – Opći izbori 2022.“	26
1. Izvješće o radu Glavnog centra za brojanje.....	26
2. Analiza nevažećih glasačkih listića – Opći izbori 2022. – direktni izbori	36
3. Praksa Suda BiH po izjavljenim žalbama na odluke SIP-a BiH	47
4. Izvještaj o radu Glavne kontrole izbornih rezultata.....	52
5. Припрема и провођење избора од стране изборних комисија основних изборних јединица.....	59
Nalazi međunarodnih organizacija o provedbi Općih izbora u BiH 2022. godine	64
1. Nalazi monitoringa Misije OSCE-a u Bosni i Hercegovini u pogledu odgovora krivičnopravnog sistema na slučajeve izborne prevare u vezi s Općim izborima u BiH u 2022. godini.....	64
2. Preporuke s održanih radionica za tužitelje i ovlaštene službene osobe policijskih agencija u BiH pod nazivom „Učinkovite istrage i procesuiranje krivičnih djela koja ugrožavaju ispravnost i integritet izbora“.....	69
3. Prezentacija preporuka Završnog izvješća ODIHR-ove izborne promatračke misije za Opće izbore 2022. godine u BiH.....	73
4. Prezentacija predstavljanje Izvještaja o posmatranju Općih izbora u Bosni i Hercegovini (2. oktobra 2022.) posmatračke misije Parlamentarne skupštine Vijeća Evrope.....	80

Rad u radnim grupama- formuliranje zaključaka konferencije.....	85
Radna grupa 1: Prijedlozi za izmjene izbornog zakonodavstva	85
Radna grupa 2: Prijedlozi za usvajanje paketa integriteta izbornog procesa (uvođenje novih tehnologija u izborni proces)	86
Radna grupa 3: Rješavanje izbornih sporova – prijedlozi za unaprjeđenje	87
Diskusija i usvajanje zaključaka konferencije	88
Biografije izlagača	93
Popis tabela.....	99
Popis slika.....	100
Spisak učesnika konferencije.....	101

Predgovor

Poštovani čitaoci,

Zadovoljstvo mi je predstaviti konferencijsku brošuru „Opći izbori 2022.- Izazovi i naučene lekcije“.

Postizborna Konferencija „Opći izbori 2022.- Izazovi i naučene lekcije“ koja je okupila preko 200 učesnika, predstavnika općinskih/gradskih izbornih komisija, izborne stručnjake iz zemlje i inostranstva, uključujući predstavnike Misije OSCE u Bosni i Hercegovini, OSCE/ODIHR-a, Vijeća Evrope, Parlamentarne skupštine Vijeća Evrope, Delegacije Evropske unije u BiH, ureda Visokog predstavnika u BiH (OHR), Međunarodne fondacije za izborne sisteme (IFES), nevladinoga sektora u Bosni i Hercegovini i medija predstavljala je forum na kojem su analizirani svi aspekti izbornog procesa i diskutirano je o trenutnim izazovima i budućim koracima za unaprjeđenje izbornog procesa. Zbornik radova sa postizborne Konferencije obuhvata pozdravna obraćanja, analizu kako smo organizirali i proveli Opće izbore 2022. godine, prezentacije pet tematskih publikacija iz Edicije „Izborna pravo u praksi – Opći izbori 2022.“: Izvještaj o radu Glavnog centra za brojanje, Analiza nevažećih glasačkih listića – Opći izbori 2022. - direktni izbori, Praksa Suda BiH po izjavljenim žalbama na odluke Centralne izborne komisije BiH, Izvještaj o radu glavne kontrole izbornih rezultata, kao i Izvještaj o pripremi i provođenju izbora od strane izbornih komisija osnovnih izbornih jedinica, nalaze monitoringa Misije OSCE-a u Bosni i Hercegovini u pogledu odgovora krivičnog sistema na slučajeve izborne prevare u vezi s Općim izborima u BiH u 2022. godini, preporuke sa održanih radionica za tužioce i ovlaštene službene osobe policijskih agencija u BiH pod nazivom “Efikasne istrage i procesuiranje krivičnih djela koja ugrožavaju ispravnost i integritet izbora kao i preporuke iz završnih izvještaja izbornih posmatračkih misija OSCE/ODIHR-a i Parlamentarne skupštine Vijeća Evrope, te konsolidovane zaključke tri radne grupe na kojima su učesnici formulisali prijedloge za izmjene izbornog zakonodavstva, za usvajanje paketa integriteta izbornog procesa (uvođenje novih tehnologija u izborni proces) i rješavanje izbornih sporova - prijedlozi za unaprjeđenje.

Učesnici Konferencije su ocijenili da su protekli Opći izbori koji su održani u oktobru 2022. godine, zatim Prijevremeni izbori 2023. godine za



gradonačelnika Grada Bihać, Tuzla, Srebrenik, Zvornik i Živinice i načelnika Općina Bratunac i Vogošća, u tehničkom smislu uspješno provedeni.

Konsolidovani zaključci postizborne konferencije će biti korišteni pri izradi prijedloga II Inicijative Centralne izborne komisije BiH za izmjene i dopune Izbornog zakona BiH koju planiramo pripremiti do kraja 2023. godine i dostaviti Parlamentarnoj skupštini BiH.

Centralna izborna komisija BiH se zahvaljuje svim učesnicima, prenterima, gostima i osoblju Sekretarijata Centralne izborne komisije BiH koji su dali svoj doprinos izradi ove brošure.

Publikacija je pripremljena zahvaljujući pomoći Misije OSCE-a u Bosni i Hercegovini i Vijeća Evrope koji su dali svoju svesrdnu podršku organizaciji Konferencije, kao i Udruženju izbornih zvaničnika u Bosni i Hercegovini koje je pružilo logističku i administrativnu podršku. Ovim putem im se najiskrenije zahvaljujem.

Nadamo se da će informacije prezentirane u ovoj brošuri predstavljati koristan referentni materijal za praćenje daljnjeg napretka u izbornom procesu u Bosni i Hercegovini.

dr. Suad Arnautović,
predsjednik Centralne izborne komisije Bosne i Hercegovine

Uvodno obraćanje

dr. Suad Arnautović

predsjednik Centralne izborne komisije BiH

Poštovane ekscelencije, kolegice i kolege, članice i članovi izbornih komisija, dragi gosti,

Zadovoljstvo mi je pozdraviti vas na početku ove dvodnevne Postizborne konferencije „Opći izbori 2022. godine – izazovi i naučene lekcije“

koju Centralna izborna komisija BiH organizira uz finansijsku podršku Misije OSCE-a u Bosni i Hercegovini, Vijeća Evrope i Međunarodne fondacije za izborne sisteme (IFES), a uz logističku podršku Udruženja izbornih zvaničnika u Bosni i Hercegovini (UIZBiH), na čemu im se zahvaljujem u svoje i u ime Centralne izborne komisije BiH. Ovo je već deseta po redu postizborna konferencija koju organiziramo, i mogu konstatirati da je ovo najznačajnija stručna konferencija posvećena izborima i izbornom sistemu u Bosni i Hercegovini.

Kako bi se analizirali svi aspekti izbornog procesa i diskutiralo o trenutnim izazovima i budućim koracima za unaprjeđenje izbornog procesa, Centralna izborna komisija BiH, organizira ovaj događaj na kojem svi izborni učesnici mogu razmijeniti mišljenja i iskustva sa proteklih Općih izbora u BiH održanih u oktobru 2022.godine.

Tokom ove dvodnevne konferencije govorit ćemo o tome kako smo organizirali i proveli Opće izbore u Bosni i Hercegovini 2022. godine, predstaviti ćemo ediciju „Izorno pravo u praksi – Opći izbori 2022.“, imat ćemo priliku da čujemo nalaze monitoringa Misije OSCE-a u Bosni i Hercegovini u pogledu odgovora krivičnog sistema na slučajeve izborne prevare u vezi s Općim izborima u BiH u 2022. godini i druga pitanja koja će se incirati u okviru tri panela koja smo predvidjeli da rade u okviru ove dvodnevne konferencije. Upoznat ćemo se i sa preporukama Završnog izvještaja OSCE/ODIHR-ove međunarodne izborne posmatračke misije za



Opće izbore 2022. godine u BiH kao i sa preporukama iz Izvještaja o posmatranju Općih izbora u BiH 2022. godine posmatračke misije Parlamentarne skupštine Vijeća Europe (PACE). Također, imat ćemo i tri radionice, odnosno radit ćemo u grupama, a svaka će imati različite teme i to: (1) prijedlozi za izmjene izbornog zakonodavstva; (2) prijedlozi za usvajanje paketa integriteta izbornog procesa (uvođenje novih tehnologija u izborni proces za Lokalne izbore 2024. godine); te (3) rješavanje izbornih sporova – prijedlozi za unaprjeđenje.

Zaključci konferencije će se upravo formulirati na radnim grupama, a onda ćemo ih objediniti i usvojiti na plenarnoj sesiji kao završni dokument ove Konferencije. Molim vas da u tom smislu kao eksperti razmislite koje ćemo poruke poslati našim donosiocima političkih odluka, našim zakonodavcima, da to budu zaista realni prijedlozi, realne preporuke koje se mogu implementirati, a posebno pred Lokalne izbore 2024. godine.

Predvidjeli smo značajno vrijeme na ovoj Konferenciji za diskusije i pozivam vas da to kvalitetno iskoristimo kako bi i ova Konferencija, kao i sve prethodne do sada, polučila kvalitetne zaključke i preporuke donosiocima odluka. Dakle, pozivam vas da tokom Konferencije bez ustezanja iznesete sve vaše dileme i nedoumice, kako bismo posao koji je pred nama obavili što bolje i na zadovoljstvo svih učesnika u izbornom procesu.

Također, u sklopu Konferencije, čast mi je da i to istaknem da nam se odazvala svjetska kompanija Smartmatic koja će predstaviti tehničku opremu iz novih naprednih tehnologija namjenjenu za korištenje na izborima. Napominjem da smo tim povodom uputili i javni poziv svim zainteresiranim domaćim i stranim kompanijama koje se bave tehnologijama u izbornom procesu, ali se odazvala samo kompanija Smartmatic i ja im se iskreno zahvaljujem od srca i u vaše ime. Oni su ovdje izložili svoju tehnologiju i bit će tokom rada vama na usluzi, pitajte ih da vam objasne šta su to donijeli od opreme kako se ona koristi, šta imaju od softvera i hardvera i tako dalje.

Želim da Vam učešće na ovoj Konferenciji bude ugodno, a rad uspješan.

I hvala vam što ste se odazvali našem pozivu.

Još jednom Vas sve pozdravljam u ime Centralne izborne komisije i dobro došli.

Hvala vam!

Uvodno obraćanje

Bojana Urumova

šefica Ureda/Kancelarije Vijeća Evrope u Sarajevu

Zadovoljstvo mi je što sam danas sa vama da se pridružim uvažanim članovima i predstavnicima CIK-a, izborne administracije, predstavnicima organizacija civilnog društva i kolegama iz međunarodne zajednice.



Vijeće Evrope ima uspješnu saradnju sa institucijama BiH, a posebno sa CIK-om i izbornom administracijom, otkako je BiH postala članica 2002. godine, te smo sretni što zajedno sa našim međunarodnim partnerima podržavamo ovu važnu postizbornu konferenciju.

Vijeće Evrope je pionir u uspostavljanju standarda za demokratske izbore, te prati i podržava njihovu implementaciju. Počevši od prava na slobodne izbore, zagarantovanog članom 3. Prvog protokola Evropske konvencije o ljudskim pravima, do pravne ekspertize, praćenja, posmatranja izbora i tehničke saradnje u širokom spektru oblasti.

Vijeće Evrope je radilo zajedno sa institucijama BiH na nizu aktivnosti i projekata koji se odnose na usvajanje i unapređenje izbornog zakonodavstva, izgradnju kapaciteta CIK-a i izborne administracije, političkih subjekata, kao i podizanje svijesti civilnog društva o pitanjima vezanim za demokratizaciju izbornog sistema, posebno kroz realizaciju projekata saradnje.

Treba naglasiti dugoročnu pomoć i savjetodavnu ulogu drugih tijela Vijeća Evrope kao što su Venecijanska komisija, Parlamentarna skupština, Kongres i GRECO.

Pominjući Kongres, Stjuart Dikson (Stewart Dickson), koji je predvodio posmatračku delegaciju Kongresa lokalnih i regionalnih vlasti Vijeća Evrope prošlog oktobra, nije mogao da prisustvuje danas. Međutim, izvještaj o posmatranju kantonalnih izbora u BiH je javno dostupan na web stranici Kongresa i dostavljen je CIK-u BiH.

Sigurna sam da će predstavljanje preporuka iz izvještaja o posmatranju općih izbora Parlamentarne skupštine Vijeća Evrope (PSVE-a- PACE) na općim izborima u BiH, od strane Stefana Schennacha, dodatno pomoći da se fokusiramo na izazove i lekcije naučene sa Općih izbora 2022.

Prethodni projekat Vijeća Evrope na temu izbora

Tokom projekta „Podrška integralnijim i inkluzivnijim izbornim procesima u BiH“, koji je trajao od 1. juna 2020. do 30. juna 2022. godine, projekat se fokusirao na,

- 1) Jačanje kapaciteta CIK-a za poboljšanje profesionalizma i efikasnosti CIK-a i opštinskih izbornih odbora za organizovanje i sprovođenje izbora u skladu sa dobrom praksom,
- 2) Pružanje obuke vodećim medijima radi poboljšanja kvaliteta medijskog praćenja i izvještavanja,
- 3) Podizanje učešća nedovoljno zastupljenih kategorija birača, posebno žena, i građana u demokratskim procesima, uključujući i kroz mehanizam građanskog učešća.

Među zajedničkim rezultatima, zajedno, u okviru projekta, uspješno smo:

- Razvili prilagođen nastavni plan i program za izgradnju kapaciteta i obuku trenera za izbornu administraciju,
- Obučeno je i certificirano 302 trenera iz svih 143 opštinska izborna odbora u okviru Treninga za trenere širom zemlje,
- Razvili kapacitete medija da građanima pruže profesionalno i nepristrasno praćenje izbornih kampanja i izbornih procesa,
- Objavili 2 studije o „Nasilju nad ženama u politici u BiH“ i „Učešću građana u procesima donošenja odluka u BiH“ i priručnike o procedurama za obuku svih izbornih službenika, kao i video trening koji opisuje različite faze izborne procedure.



Također, prije izbora, zajedno sa našim kolegama iz OSCE-a smo:

- Organizovali dvodnevnu konferenciju na temu “Odgovor sektora kaznenog pravosuđa na prijetnje ispravnosti i integriteta izbora” u junu 2022. godine, na kojoj su učestvovali predstavnici svih tužilaštava širom BiH, policijskih agencija i predstavnika CIK-a. Prezentacija OSCE-a na temu „Monitoring nalaza Misije OSCE-a u Bosni i Hercegovini u vezi sa odgovorom kaznenog pravosuđa na slučajeve izborne prevare u vezi sa Općim izborima 2022. godine u BiH“, bit će vrlo zanimljiva u tom pogledu.

Nedavna izborna saradnja

Od februara ove godine, Vijeće Evrope saraduje sa CIK-om BiH na pružanju podrške ukrajinskim vlastima u nizu online razmjena, uključujući i hrvatsku Državnu izbornu komisiju, kako bi se razgovaralo o izazovima i povezanim aspektima za organizaciju prvih poslijeratnih izbora, kao i izborima u kriznim vremenima;

Ova saradnja se odvijala u sklopu projekta Vijeća Evrope "Podrška demokratskim poslijeratnim izborima u Ukrajini".

Sljedeći važan korak koji je planiran, u saradnji sa CIK-om BiH i DIK-om Hrvatske (Državna izborna komisija), bit će predstojeća posjeta ukrajinskih vlasti CIK-u BiH u Sarajevu od 27. do 29. juna. Važnost i značaj podrške i smjernica koje je dao CIK BiH toplo su cijenjeni od strane ukrajinskih učesnika uključenih u razmjenu, kao i priznati na širem evropskom nivou.

Ovo uključuje i referencu na nedavnim konferencijama koje se odnose na glasanje van zemlje, a koje su održane u Evropskom parlamentu krajem maja, te parlamentarnu konferenciju u Bernu koja je održana 9.-10. maja na temu „Izbori u vremenima krize: izazovi i mogućnosti“, u organizaciji švicarskog parlamenta, Parlamentarne skupštine Vijeća Evrope (PSVE) i Odjeljenja za izbore i participativnu demokratiju Vijeća Evrope.



Zaključna razmatranja

- Kao što svi znamo, uprkos opipljivim poboljšanjima, izazovi ostaju,
- Između ostalog, potrebno je revidirati pravni okvir i razmotriti preporuke Venecijanske komisije, Parlamentarne skupštine Vijeća Evrope (PSVE), Kongresa i OSCE/ODIHR EOM, kao i odluke Evropskog suda za ljudska prava o čl.3. Protokola br. 1 uz Evropsku Konvenciju o ljudskim pravima.
- Ova reforma izbornog zakonodavstva, ali i izbornog procesa, koja bi se trebala odvijati kroz široki dijalog svih aktera, ključna je za utiranje puta daljnjoj demokratizaciji društva u BiH.
- Još jednom se zahvaljujem CIK-u BiH na organizaciji ove Konferencije.
- Vijeće Evrope se raduje nastavku saradnje sa institucijama BiH i našoj podršci inkluzivnim izbornim procesima u BiH, te saslušanju preporuka i zaključaka koji će biti doneseni kao rezultat te Konferencije.

Uvodno obraćanje

Mathieu Lemoine

šef Odjela za politiku i planiranje Misije OSCE-a u BiH

Poštovani dr. Arnautović,
članovi i članice Centralne izborne komisije,
predstavnici i predstavnice općinskih i gradskih izbornih komisija,
kolege, kolegice i partneri,

Misija OSCE-a cijeni svoj blizak odnos sa Centralnom izbornom komisijom.

Obzirom na završetak izbornog ciklusa za 2022. godinu, vrijeme je da se osvrnemo na protekli period i procijenimo provedbu izbora.



Sa stajališta Misije, Opći izbori 2022. su provedeni u složenim političkim okolnostima. Želimo vam odati priznanje za rad koji ste svi vi uložili u provedbu prošlogodišnjih izbora. Mnogi od vas i članovi vašeg osoblja su bili pod političkim i medijskim pritiskom, međutim, bez obzira na to ste obavili svoj posao i uspješno ste proveli Opće izbore 2022., uključujući i prijevremene izbore za načelnike i gradonačelnike, kao i ključna poboljšanja procesa. Svi mi ovdje cijenimo vaš rad na osiguravanju demokratskih prava bh. građana i jačanju izbornog sistema.

Međutim, moram istaći da viši zvaničnici nezavisnih bh. institucija na državnom nivou moraju ostati nezavisni u odnosu na politički utjecaj pri vršenju svojih dužnosti. Od ključnog je značaja da se suzdržite od bilo kakvih koraka koji mogu dovesti u pitanje vašu nepristranost, a time i narušiti samu nezavisnost institucija koje predstavljate.



Mnogi problemi koje je istakao Ured OSCE-a za demokratske institucije i ljudska prava (ODIHR) su tehnički problemi koji se ponavljaju, slično kao i problemi uočeni tokom Općih izbora 2018. Oni uključuju:

- Jednaku vrijednost glasova,
- Rad biračkih odbora, uključujući brojanje glasova, popunjavanje lista o izbornim rezultatima i trgovanje pozicijama na biračkim mjestima,
- Neadekvatni propisi o finansiranju kampanja,
- Netačnost i nepotpunost registara glasača,
- Žalbeni postupci i provođenje istraga od strane Centralne izborne komisije i tužilaštava, bez obzira na određena poboljšanja,
- Ograničene garancije tajnosti glasanja,
- Medijsko izvještavanje, uključujući i izvještavanje javnih televizijskih i radio servisa, je često pristrano. To dodatno pojačava nejasno vlasništvo nad medijima.

Pored problema koje sam upravo pomenuo, tokom ciklusa u 2022. godini su uočeni određeni novi problemi:

- Opći nedostatak povjerenja u Centralnu izbornu komisiju i napadi na CIK, uključujući pozive za smjenu iz proizvoljnih razloga,
- Pokušaji politizacije CIK-a, pri čemu određeni politički lideri napadaju pojedine članove CIK-a, što je za svaku osudu,
- Čvrsto se borimo protiv svih pokušaja da se potkopa legitimnost CIK-a kao institucije,
- Javni pritisak i manipulacija glasača je također zabrinjavajući.

Sve to Misiju navodi da zaključiti da i dalje postoje značajni pravni i sistemski nedostaci. Drugim riječima, i sam zakonski okvir i način provedbe izbora su obilježeni značajnim slabostima. U ovom trenutku je ključno izmijeniti Izborni zakon kako bi se riješili ovi problemi. Iako CIK, mediji, organizacije civilnog društva i tužilaštva mogu dati pozitivan doprinos bez izmjene zakonodavnog okvira, glavna odgovornost za rješavanje ovih pitanja leži u rukama političkih stranaka. One mogu ostvariti najveći utjecaj tako što će izmijeniti zakonodavni okvir dostavljanjem prijedloga za izmjene i dopune Izbornog zakona i Zakona o finansiranju političkih stranaka.

U svakom slučaju, kao što znate, to su problemi koje je moguće riješiti. Ured OSCE-a za demokratske institucije i ljudska prava (ODIHR) je dao konkretne preporuke za rješavanje većine ovih problema. Ove preporuke su valjane i zasnivaju se na analizi posmatranja na stotine biračkih mjesta. Drago mi je vidjeti da ste dio tog procesa. Pozivate na odgovornost javne organe, kako bi na kritički način mogli promisliti o vlastitom učinku. Dali ste kritičnu i iskrenu procjenu. To je za svaku pohvalu, krajnje nužno i treba biti dio političkog i profesionalnog dijaloga o izborima.

Ako mi dopuštate, želim pomenuti dva završna opažanja iz naše perspektive.

- Kao prvo, trenutni sistem nudi previše prostora za greške, nepravilnosti i zloupotrebu. Kao rezultat toga, postoji nepovjerenje šire javnosti u izborni proces, kako prije, tako i nakon izbora. Povjerenje u izbore je temelj demokratije. Dopustite mi da budem jasan: ne kažem da je nepovjerenje uvijek potpuno opravdano, ali kao što se kaže: percepcija je jednaka stvarnosti. Percepcije nije moguće mijenjati bez promjene stvarnih elemenata izbornog ciklusa.
- Kao drugo, povjerenje nije moguće ponovo steći bez odgovornosti političkih subjekata ili izbornih upravnih tijela i zvaničnika. Odgovornost ne znači nužno krivične istrage i slično, već proces koji omogućava analizu grešaka, ispravke i osigurava identifikaciju odgovornih lica, ponekad uz posljedice.

Tokom proteklih godina Misija OSCE-a u BiH i CIK su zajednički postigli značajne rezultate. Uvjeren sam da će nam to biti osnova za dalji rad.

Uz podršku Vlade SAD-a i Kraljevine Norveške Misija OSCE-a u BiH provodi projekat koji za cilj ima:

- Pružanje podrške CIK-u kroz razvoj softvera za online registraciju glasača za glasanje putem pošte, političkih stranaka i kandidata i izbornih posmatrača.



- Takve aplikacije značajno ograničavaju rizik izbornih prevara kod glasanja poštom, ograničavaju mogućnosti ljudske greške, smanjuju troškove i obim rada Sekretarijata CIK-a.
- Konačno, time se značajno povećava transparentnost procesa.
- Također smo pružili podršku pri poboljšanju komunikacije između CIK-a, tužilaštava, sudova i policijskih tijela u vezi sa procesuiranjem krivičnih djela vezanih za izborni proces.
- Konačno, obučili smo biračke odbore o krivičnim aspektima izbornih prevara, osigurali dodatnu obuku vezanu za potvrđivanje rezultata i obuku i certificiranje kontrolora unosa podataka u okviru općinskih izbornih komisija.

Kao i uvijek, Misija OSCE-a u BiH je na raspolaganju izbornoj administraciji za sva moguća pitanja.

Hvala najljepša.



Уводно обраћање

Нада Батинар

представница Удружења изборних званичника у БиХ

Уважени и поштовани предсједниче Арнаутовићу,

уважена чланице – госпођо Ирена, и поштовани чланови Централне изборне комисије,

поштована господо представници међународних организација и донатори изборног процеса, и поштоване доскорашње колеге из комисија основних изборних јединица, и сви други овдје присутни,

велика ми је част, и хвала вам за привилегију да се, у име Удружења изборних службеника/званичника Босне и Херцеговине обратим овој Конференцији.



Од самих почетака одржавања изборних конференција, била сам у прилици активно учествовати и обрађивати све изборне теме са учесницима, као и на овој 10. јубиларној Конференцији.

Удружење изборних службеника/званичника БиХ основано је 1999. године, и једно је од удружења које, у Босни и Херцеговини, најдуже траје.

Овдје, на Конференцији, присутни су чланови Удружења а и, већина чланова Централне изборне комисије БиХ су чланови Удружења. Надам се да ће нове колеге које су у мандатима у комисијама основних изборних јединица, показати више интереса и, током ове Конференције, учланити се у Удружење.

Удружење има знатно већи капацитет него што је то видљиво у јавности кроз изборне циклусе. Ова Конференција је прилика да Удружење буде проактивнији учесник него на ранијим конференцијама и да свој допринос свим оним сегментима који су били евидентирани као проблеми у припреми и квалитетној provedби избора у Босни и Херцеговини.

Није све тако лоше како одређени појединци или политике представљају изборни процес у јавности. Колеге из комисија основних изборних јединица и чланови Централне изборне комисије БиХ су директни свједоци колико је све тешко, и колико треба труда и рада, колико треба напора, знања и хтијења да се одрђене сложене активности припреме и проведу.

Не желећи одузимати вријеме за рад и на понављање концепта Конференције кроз који нас је провео поштовани предсједник ЦИК-а БиХ, Удружење је суорганизатор и позитивна сјенка овог догађаја, и бићемо вам на располагању за било коју врсту подршке и помоћи.

Још једанпут – хвала! Нека нам ова два дана рада Конференције буду успјешна.

Plenarna sesija- prezentacije

Kako smo organizirali i proveli Opće izbore u Bosni i Hercegovini 2022. godine,

dr. Suad Arnautović, predsjednik CIK BiH

Dozvolite mi da još jednom pozdravim sve prisutne članove i članice Centralne izborne komisije Bosne i Hercegovine i općinskih i gradskih izbornih komisija u Bosni i Hercegovini i drage goste.

Pitanje koje smo postavili za sve nas: Kako smo organizirali i proveli Opće izbore u Bosni i Hercegovini 2022. godine? možda više i nije pitanje. Mi znamo odgovor, a prije nego što smo mi dali odgovor i što mi izborni zvaničnici sutra konačno odgovorimo na to pitanje, moram istaći da su na to pitanje već odgovorile neke druge organizacije i prošli smo nekoliko sita provjere, pa ću ja te njihove nalaze ukratko ponoviti.

Prvo sito je, prvi odgovor na ovo pitanje je dao Sud Bosne i Hercegovine, Apelaciono odjeljenje Suda Bosne i Hercegovine, koje je, poredeći index 100, u skoro 96 % slučajeva potvrdilo zakonitost odluka Centralne izborne komisije BiH. Onih 4% koje nisu potvrđene su otprilike odluke o predmetima s kojima smo se i mi prvi puta susreli primjenjujući amandmane na Izborni zakon BiH koje je u ljeto 2022. godine donio Visoki predstavnik međunarodne zajednice u BiH, a tiču se slučajeva lažnog predstavljanja, govora mržnje i zloupotrebe javnih resursa. I za nas je to na određeni način bila novina i ovaj procenat, ovaj broj potvrđenih odluka CIKBiH, može da odgovori u jednom dijelu na pitanje koje smo postavili, a to je da smo izbore održali uspješno.

Drugo sito je sito međunarodne posmatračke misije OSCE/ ODIHR-a, a taj njihov izvještaj ćemo sutra saslušati, ali kako je on već publiciran mi znamo da je on također pozitivan i daje pozitivan odgovor o uspješnosti organizacije izbora, izbornog procesa u BiH 2022. godine. Ono što mi znamo što se u javnom mnijenju možda nekada ne prepoznaje, to je da mnogi ljudi, obični birači, obični građani ne mogu da razluče šta su objektivni problemi ili politički razlozi u nekim zastojima izbornog procesa, a šta je čisto tehnička organizacija. Dakle, mi apsolutno u ovom smislu u smislu organizacije, tehničke organizacije izbornog procesa odgovaramo, iako još uvijek ne možemo otkloniti sve one probleme koji su tehničke prirode, ustavnopravne



prirode ili ne znam koje druge, koje su izvan naše moći. Ono što je bilo u našoj moći, na primjer da donesemo podzakonske propise i da normativno i organizacijski pripremimo izborni proces pokazalo se kao uspješno. Eh, koji su sada u mnoštvu izazova koje smo imali, koji su sada prvi problemi.

Vi znate da smo mi 4. maja 2022. godine raspisali izbore. Do donošenja te odluke imali smo strašnih političkih napada, kao što znate, i problematiziranja vještački postavljenog pitanja da li mi uopće možemo raspisati izbore. Postavljala su se pitanja od strane najviših predstavnika nekih političkih stranaka da li uopće trebamo održati izbore. To se dosta problematiziralo dok još nismo znali da će nas dočekati sljedeći korak, sljedeći problem vezan za pokušaj uskraćivanja finansiranja izbora. Dakle, prije toga se dovodilo u pitanje samo održavanje izbora. Postavljana su pitanja da li postoji ustavno-pravni, odnosno zakonski okvir za organizaciju izbora i mi smo se suočili sa situacijom da ubjeđujemo neke ljude, što ja volim reći, izvinite na izrazu, da ih ubjeđujemo „da konji vole zob“. Dakle, mi smo morali da čvrsto branimo interes birača, interes javnosti, a ne nekih uskih politika, i da pojašnjavamo notornu stvar da je jasan pravni osnov, temelj i zakonski i ustavni okvir i da smo obavezni da raspisemo izbore. Ako ne raspisemo izbore, činimo krivično djelo, činimo nešto što je protupravno, što je protuzakonito. Tako da kod nas ni u jednom trenutku nije bilo dileme u vezi s tim pitanjem, ali je strašan pritisak bio na CIKBiH i izazov da se odupremo tom politiziranju i da objasnimo javnosti činjenično stanje i da se odupremo tezi da, pod navodnim znacima, nema zakonskih uvjeta za raspisivanje izbora.

Kada su neke politike vidjele da nas u tom smislu ne mogu poljuljati, da smo čvrsti u primjeni zakona, onda je pred nas stavljena druga prepreka, drugi izazov. Taj izazov je bio vezan za finansije. Vi znate da se prema članu 1.14 stav (2) Izbornog zakona BiH odluka o raspisivanju i održavanju izbora mora donijeti 150 dana prije dana održavanja izbora, koji se održavaju prve nedjelje u oktobru, ali pod uvjetom da se taj dan ne poklapa s vjerskim praznikom jednog od tri konstitutivna naroda. I kada smo raspisali izbore očekivali smo da se, shodno članu 1.2a, stav (6) Izbornog zakona BiH sredstva za organizaciju izbora osiguraju najkasnije 15 dana nakon dana raspisivanja izbora. Za neke političare ni ta zakonska obaveza očigledno nije ništa značila što smo vidjeli u praksi. I onda smo se, kao što rekoh, suočili s drugim velikim izazovom da nam nisu osigurana sredstva za izbore iako su izborne radnje utvrđene kalendarom izbornih aktivnosti krenule sa implementacijom.

Na sreću, mi smo bili u čvrstoj vezi s Uredom Visokog predstavnika međunarodne zajednice u BiH i znali da je jedini izlaz u tom trenutku ako naša politika ne donese rješenje da reagira Visoki predstavnik. Iako smo imali komunikaciju s Vijećem ministara, Ministarstvom financija, jako puno dopisa, jako puno medijskih istupa i kada ti napori nisu donijeli rezultat očito je onda da je jedini izlaz bio da Visoki predstavnik donese odluku. Mi smo ga sasvim dovoljno informirali, dali podosta podataka i kao što sami znate 7. juna 2022. godine Visoki predstavnik donosi Odluku o odobravanju raspodjele sredstava na ime pokrića rashoda vezanih za Opće izbore u Bosni i Hercegovini 2022. godine, Zakon o izmjenama i dopunama Izbornog zakona Bosne i Hercegovine i Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o finansiranju institucija Bosne i Hercegovine.

Ovim odlukama Visoki predstavnik je trajno otklonio mogućnost blokade održavanja izbora u Bosni i Hercegovini putem uskraćivanja finansijskih sredstava. Ovim odlukama se automatski i kontinuirano rješava pitanje finansiranja svih narednih izbora u Bosni i Hercegovini u situaciji kada je na snazi privremeno finansiranje.

Usljedile su i druge intervencije Visokog predstavnika za Bosnu i Hercegovinu.

Druga izmjena i dopuna Izbornog zakona BiH od 27. 07. 2022. godine se odnosila na jačanje integriteta izbornog procesa i poboljšanja upravljanja izbornim procesom na transparentan način („Službeni glasnik BiH“, broj: 51/22).

Mi smo pokušali da Visokom predstavniku razjasnimo problem svih problema u izbornom procesu, a to je da amandmanski izmjeni član 2.19 Izbornog zakona BiH u vezi s formiranjem biračkih odbora, odnosno da pokuša da se taj monopol koji imaju političke stranke u predlaganju članova biračkih odbora na neki način relativizira i da vidimo druge mogućnosti imenovanja članova biračkih odbora. Međutim, nije bilo razumijevanja za rješavanje tog problema.

To pitanje i taj problem koji i vas muči i vi znate i kazat ćete to vjerovatno tokom ove konferencije i na panelima, ostaje rak rana našeg izbornog procesa. Imamo tri pojave koje se javljaju u praksi u vezi s tim pitanjem. Prvo, kada vam politička stranka koja je dobila putem žrijeba određen broj mjesta u biračkom odboru ne dostavi dovoljan broj kandidata putem SG1 obrasca.



Drugo, kada dostavi dovoljan broj, ali oni ne dođu i ne završe obuku. I treće, kad završe obuku, ali ne dođu na izborni dan na biračko mjesto. Brojke su egzotne, matematika je egzotna, mi vidimo da u procentima 30 % članova biračkih odbora partije koje su bile dužne da prelože nisu predložile kandidate za članove biračkih odbora. Svi vi imate ta iskustva. Daj Bože da neko od Vas ima iskustvo da mu je 100 % došlo prijedloga za imenovanje za predsjednika, zamjenika predsjednika i članova biračkih odbora.

Odmah po zatvaranju biračkih mjesta, 02. oktobra, Visoki predstavnik za Bosnu i Hercegovinu donosi još jednu odluku. Izmjenjeno je poglavlje 9A Izbornog zakona BiH, vezano za izbor predsjednika i dva potpredsjednika Federacije BiH, kao i članovi 10.10, 10.12, 10.13 i 10.16 Izbornog zakona BiH. Broj delegata u Domu naroda Federacije BiH povećan je na 80, a iz kantonalnih skupština se bira po 23 delegata iz bošnjačkog, hrvatskog i srpskog naroda i 11 delegata iz reda Ostalih. Ovog puta Visoki predstavnik je izmjenio i Ustav Federacije BiH i Izborni zakon BiH.

Zbog ove prve odluke o trajnom finansiranju izbornog procesa, Centralna izborna komisija BiH je s ponosom donijela odluku da zbog te prve Odluke Visokom predstavniku dodijeli Zlatnu plaketu Centralne izborne komisije Bosne i Hercegovine. Nažalost, zbog ranije preuzetih obaveza Visoki predstavnik nije mogao danas doći da je preuzme, ali smo se dogovorili da se ta ceremonija održi 6. jula 2023. godine, kada će mu ta plaketa biti svečano uručena u prostorijama Centralne izborne komisije BiH. I neki od vas su dobitnici. To je jedno veliko priznanje Centralne izborne komisije BiH i smatramo da je bez obzira na sve napade Visoki predstavnik odlukom da deblokira financiranje izbornog procesa zaslužio naše priznanje.

Mađutim, dešavalo se nažalost i ovo:

- javni medijski napadi na instituciju,
- fizičke prijetnje članovima Centralne izborne komisije BiH,
- dezinformacije i maliciozne vijesti.

Cilj je bio zbunjivanje javnosti, diskreditacija institucije i članova Centralne izborne komisije BiH, a ujedno i dodatni element pritiska na službena lica u obavljanju službene dužnosti.

I pored svih prepreka, Centralna izborna komisija BiH uspješno provodi Opće izbore 2022. godine. Uveli smo čak i neke novine bez obzira što to



budžetom nije praćeno, koje su uz pomoć Misije OSCE-a u Bosni i Hercegovini uključivale:

(1) elektronski sistem prijavljivanja biraća za glasanje izvan BiH putem portala „e-Izbori“. Portal e-Izbori sadži i aplikaciju za podnošenje kandidatskih listi i aplikaciju za podnošenje zahtjeva za akreditiranje posmatraća. To je rezultiralo time da je smanjen broj višestrukih prijava, lažnih prijava u ime drugih lica, više prijava sa jedne adrese itd., a što je bio i jedan od ciljeva uspostave portala e-Izbori;

(2) uz podršku Vlade Velike Britanije izrađeno je 6.090 sigurnosnih ekoloških štambilja, za svako biraćko mjesto. Sigurnosnim štambiljom se utvrđuje autentičnost i sigurnosna ispravnost glasaćkog listića. Radi se o posebnim sigurnosnim ekološkim štambiljima, koji se koriste za ovjeru glasaćkih listića, a što za cilj ima onemogućavanje izbornih manipulacija i prevara;

(3) svim članovima biraćkih odbora i svim zainteresiranim osobama dostupna je bila i mobilna aplikacija „e- biraćki odbor“ iz Google Play store (prodavnice) u kojoj su obrađene sve radnje koje biraćki odbor treba provesti „Dan uoći izbora“ i radnje na „Dan izbora“. Cilj je bio povećati znanja članova biraćkih odbora i njihovih zamjenika o njihovim pravima i obavezama na biraćkom mjestu;

(4) izrađeno je i publikovano ukupno 11 video spotova namijenjenih tijelima za provedbu izbora, biraćima i posmatraćima;

(5) štampano je šest priručnika za rad izborne administracije, izbornih posmatraća i za politićke subjekte;

(6) u okviru projekta kojeg je Centralna izborna komisija BiH realizirala uz podršku Udruženja izbornih zvanićnika u BiH i Ambasade Švicarske u BiH u periodu od maja do novembra 2022. godine snimljeno je i objavljeno 14 podcast-a (po dva mjesećno). Svaki od 14 podcast-a je imao fokus na konkretan segment izbornog procesa u kojima se daju odgovori na najćešće postavljena pitanja.

(7) izborni dan je emitiran UŽIVO na TV Kanalu Centralne izborne komisije BiH;

(8) podzakonskim aktima su precizirane odredbe koje se odnose na pomoć drugog lica (ćlan 5.19. Izbornog zakona BiH i ćlan 21. Pravilnika o provedbi izbora u BiH). Pomoć drugog lica prilikom glasanja isključivo mođe koristiti, Birać koji je slijep, nepismen ili fizićki nesposoban, odnosno lice kojem je



potrebna pomoć drugog lica prilikom potpisivanja izvoda iz Centralnog biračkog spiska i glasanja“;

(9) novina na Općim izborima 2022. godine odnosila se i na položaj glasačke kabine (član 21. Pravilnika o provedbi izbora u BiH). Glasačka kabina / paravan je okrenuta prema biračkom odboru i posmatračima kako bi se spriječila mogućnost slikanja ili zamjene glasačkih listića, ali na način da bude dovoljno udaljena de se ne povrijedi tajnost glasanja. Koalicija „Pod lupom“ je u više navrata davala tehničke preporuke, koje su se pokazale dobrim.

(10) birački materijal je noć prije izbora bio zaključan i osiguran od strane policije na biračkom mjestu do otvaranja biračkog mjesta. Policija na biračkom mjestu osigurava izborni materijal do otvaranja biračkog mjesta (član 16. Pravilnika o provedbi izbora u BiH).

Izborni proces Opći izbori u BiH 2022. godine je počeo 04.05.2022. godine a okončan je 06.03.2023. godine. Centralna izborna komisija Bosne i Hercegovine je rezultate neposrednih izbora održanih 02.10.2022. godine potvrdila u zakonskom roku 02.11.2022. godine. Nakon konstituiranja zakonodavnih i predsjedničkih tijela izabраниh neposredno 02.10.2022. godine, u skladu sa ustavnim i zakonskim rokovima organiziran je i realiziran izborni proces posrednih izbora za sljedeća tijela: Dom naroda Parlamentarne skupštine BiH (15 delegata), Dom naroda Parlamenta Federacije BiH (80 delegata), Vijeće naroda RS (28 delegata) i predsjednik i potpredsjednici Federacije BiH (3 delegata), što je ukupno 126 posredno izabраниh nosioca mandata.

Apelacioni odjel Suda BiH nadzire zakonitost rada i vrši sudsku kontrolu nad odlukama Centralne izborne komisije. Mogu sa zadovoljstvom istaći da Sud BiH potvrdio zakonit rad CIK-a BiH. Apelacionom odjelu Suda BiH u toku izbornog procesa izjavljeno je ukupno 499 žalbi na odluke Centralne izborne komisije BiH. Apelacioni odjel Suda BiH je u žalbenom postupku potvrdio 478 odluka Centralne izborne komisije BiH. Sud je u procentima potvrdio 96% odluka CIK-a BiH. Podaci se odnose i na neposredne i na posredne izbore.

U Završnom izvještaju Međunarodne izborne posmatračke misije ODIHR-a je navedeno.... „Centralna izborna komisija (CIK) provela je izbore efikasno, transparentno i u zakonskim rokovima, uprkos kašnjenjima uzrokovanim kasnom isplatom potrebnih sredstava i velikim nedostatkom

ljudskih resursa. Komisije na višim nivoima, posebno CIK, uživale su povjerenje većine zainteresovanih strana...“.

„CIK je održavala redovne sjednice koje su bile otvorene za javnost i prenošene putem interneta, doprinoseći tako transparentnosti. Većina odluka donesena je jednoglasno i na vrijeme objavljena na web stranici CIK-a, osim onih koje se odnose na rješavanje prigovora i žalbi. CIK je postupila na kolegijalan način i informisala javnost o svojim aktivnostima.“

Uzimajući u obzir cijeli izborni proces od dana raspisivanja izbora pa do potvrđivanja izbornih rezultata, Koalicija „Pod lupom“, je ocijenila Opće izbore 2022. godine u BiH kao „djelimično neregularne“. Nadalje, u izvještaju Koalicije „Pod lupom“ navodi se „da je izborni dan 2. oktobra 2022. godine na najvećem broju biračkih mjesta protekao u skladu sa Izbornim zakonom BiH i podzakonskim aktima. Zabilježeno je i da su primjetna poboljšanja nekih segmenata izbornog procesa u odnosu na prethodne izborne cikluse. U odnosu na ranije izborne cikluse, zabilježeno je manje slučajeva zloupotreba pomoći pri glasanju i porodičnog glasanja.

U izvještaju Posmatračke misije Kongresa lokalnih i regionalnih vlasti Vijeća Europe je navedeno: ..”Izbori su općenito bili mirni i dobro organizirani te u skladu s odgovarajućim odredbama na većini posjećenih biračkih mjesta, pozdravljena su brojna praktična poboljšanja koja je provela izborna administracija kako bi se smanjila mogućnost izborne prijevare. Izvještaj Kongresa je identificirao neka područja u kojima još ima prostora za napredak, posebno u pogledu medija, ravnopravnog sudjelovanja žena u političkom životu kantona i nedostatka transparentnosti i pregleda nad financiranjem kampanja i stranaka.

Dakle, na pitanje: Kako smo organizirali i proveli Opće izbore u Bosni i Hercegovini 2022. godine? možemo odgovoriti: uspješno, u skladu sa zakonom i podzakonskim aktima!



Plenarna sesija- Predstavljanje edicije „Izborno pravo u praksi – Opći izbori 2022.“

1. Izvješće o radu Glavnog centra za brojanje

Goran Mišković, glavni tajnik Tajništva SIP BiH, ravnatelj Glavnog centra za brojanje

Glavni centar za brojanje je uspostavljen Odlukom o uspostavi Glavnoga centra za brojanje i imenovanju ravnatelja i zamjenika ravnatelja Glavnoga centra za brojanje za provedbu Općih izbora u Bosni i Hercegovini 2022. godine broj: 05-1-07-1-1291-1/22.



Člankom 3. ove Odluke regulirani su poslovi i zadatci Glavnoga centra za brojanje, a to su bili:

- a) Primitak i kontrola biračkog materijala birača koji glasuju putem pošte, s biračkih mjesta za glasovanje u odsustvu, nepotvrđenih-kuvertiranih glasačkih listića, mobilnoga tima i posebnog mobilnog tima,
- b) verifikacija prava glasa birača iz točke a) ovoga članka,
- c) brojanje i unos glasova iz točke a) ovoga članka
- d) ponovno brojanje po odluci Središnjeg izbornog povjerenstva BiH i
- e) drugi poslovi utvrđeni podzakonskim aktima Središnjeg izbornog povjerenstva BiH.

Člankom 1. Pravilnika o organizaciji rada i utvrđivanju rezultata glasovanja u Glavnom centru za brojanje za Opće izbore 2022. godine, utvrđuje se:

a) nadležnost, organizacija i mjere sigurnosti Glavnoga centra za brojanje (članak 5.22 Izbornog zakona BiH),

b) procedure sprječavanja zlouporabe u GCB-u,

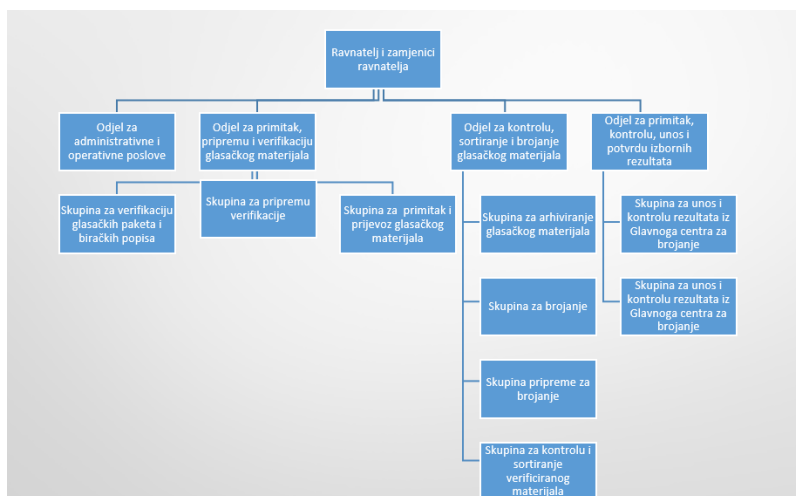
c) procedure i način brojanja glasačkih listića i utvrđivanje rezultata glasovanja (članak 5.22 stavak (1) i (2) Izbornog zakona BiH):

1. nepotvrđenim-kuvertiranim glasačkim listićima,
2. u odsustvu,
3. putem mobilnoga tima (birača koji su na izdržavanju kazne zatvora ili birača koji su vezani za ustanove ili nisu u mogućnosti doći na biračko mjesto zbog starosti, bolesti ili invaliditeta),
4. poštom,
5. putem posebnoga mobilnog tima (birači koji su pozitivni na COVID-19 i/ili birači kojima je određena izolacija ili su hospitalizirani),
6. u diplomatsko-konzularnom predstavništvu BiH u inozemstvu (u daljnjem tekstu: DKP BiH),

d) postupak ponovnog brojanja glasačkih listića (članak 5.31 Izbornoga zakona BiH), i

e) promatranje rada Glavnoga centra za brojanje (članak 17.2 i 17.5 stavak (2) Izbornoga zakona BiH).“

Organizacijska struktura:



Slika 1. Organizacijska struktura Glavnog centra za brojanje

Osnovne informacije:

- Organizacija rada
- Mjesto
- Pripremni radovi
- Sigurnosni aspekti
- Zapošljavanje
- Prijevoz.

Tabela 1. Primitak i kontrola izbornog materijala:

R/B	Kategorija glasačkih paketa	Broj vrećica/paketa	Broj glasačkih paketa
1.	Nepotvrđeni-kuvertirani glasački paketi	143	1181
2.	Glasački paketi za glasovanje u odsustvu	116	2163
3.	Glasački paketi za glasovanje putem mobilnoga tima	352	12 336
4.	Glasački paketi za glasovanje poštom	137	41 576
5.	Glasački paketi za glasovanje u diplomatsko-konzularnom predstavništvu BiH	21	4377
	UKUPNO		61 633

Tabela 2. Verifikacija i obrada izbornog materijala:

R/B	VRSTA	Verificirano	Odbijeno u verifikaciji	Napomena
1.	DKP	4377	0	
2.	MOBILNI TIM	12 336	0	
3.	NEPOTVRĐENI	761	420	Nisu birači iz kategorije nepotvrđenih
4.	ODSUSTVO	2163	0	
5.	POŠTA	41 338	238	Glasovali nepotvrđenim listićima
	UKUPNO	60 975	658	



Tabela 3: Glasački paketi odbijeni u fazi predverifikacije

R/B	RAZLOG zbog kojeg nije brojano	Broj pošiljki
1.	Nije dostavljen dokaz o identitetu	965
2.	Nevažeći dokaz o identitetu	282
3.	Nedostaje instrukcijsko pismo	249
4.	Bez potpisa na instrukcijskom pismu	114
5.	Bez otiska štambilja pošte ili markice	386
6.	Samo sigurnosna omotnica	1977
7.	Bez sigurnosne omotnice	88
8.	Pošta iz Bosne i Hercegovine	211
9.	Glasački materijal izvan sigurnosne omotnice	62
10.	Prazni papiri u omotnici	25
11.	Neodgovarajući dokaz o identitetu	3
12.	Različit potpis	4
13.	Više kompleta	169
14.	Zakašnjela pošta	27
	UKUPNO	4562
	NEURUČENA POŠTA	3656
	Ukupno prije verifikacije i neučena	8218

Tabela 4: Brojanje glasačkih listića i unos glasova:

Kombinacija	Pošta Prebrojano	Odsustvo Prebrojano	Mobilni Prebrojano	Nepotvrđeni Prebrojano	DKP Prebrojano	Ukupno Prebrojano
K01	5151	21	356	52	577	6157
K02	583	0	179	26	12	800
K03	701	1	274	8	88	1072
K04	1683	7	621	1	240	2552
K05	2051	5	367	11	253	2687
K06	1846	17	530	13	330	2736
K07	510	7	340	1	77	935
K08	268	8	206	2	25	509
K09	4021	40	1234	63	207	5565
K10	2283	80	955	17	251	3586
K11	172	1	295	1	12	481
K12	2282	4	812	8	383	3489
K13	2168	9	709	21	493	3400
K14	1796	25	415	56	62	2354
K15	3346	9	340	33	284	4012
K16	1208	2	317	12	127	1666
K17	2519	24	1239	41	211	4034
K18	1513	11	566	23	87	2200
K19	1123	17	265	27	83	1515
K20	1895	26	502	26	108	2557
K21	2722	1412	377	228	313	5052
K22	187	40	571	14	35	847
K23	766	397	821	72	55	2111
K24	547	0	45	5	64	661
	41341	2163	12336	761	4377	60978

Tabela 5: Ponovna prebrojavanja po naredbi SIP-a BiH:

R/B	Razina	Broj biračkih mjesta
1.	Predsjedništvo BiH	25
2.	Parlamentarna skupština BiH	67
3.	Parlament FBiH	67
4.	Narodna skupština RS-a	30
5.	Predsjednik/potpredsjednici RS-a	2239
6.	Skupštine kantona	157
7.	Otvaranje svih vrećica	23
	UKUPNO	2608

Tabela 6: Kontrolno brojanje/Razina 600:

Sifra	Naziv OJ	Broj birača na redovitim BM	Važeći listići	Ukupno nevažećih	Nevažeći prazni listići	Nevažeći listići po drugim kriterijima
006	KRUPANA UNI	1688	684	76	53	23
007	NOVI GRAD	25 498	12 091	832	440	392
008	KOZARSKA DUBICA	22 690	10 377	646	438	208
009	PRIJEDOR	82 297	33 034	2092	726	1366
010	GRADIŠKA	53 921	24 146	1573	993	580
011	LAKTAŠI	32 807	19 111	1030	612	418
012	SRBAC	17 403	9679	476	337	139
013	PRNJAVOR	39 207	15 267	1043	627	416
014	DERVENTA	32 214	11 780	966	618	348
016	BROD	17 933	6 278	434	234	200
018	VUKOSAVLJE	4 281	1 450	145	97	48
021	ŠAMAC	15 693	6 517	522	335	187
023	DONJI ŽABAR	1 725	931	62	45	17
024	MODRIČA	27 096	11 574	873	531	342
026	PELAGIČEVO	4 432	1 804	99	48	51
028	BRČKO DISTRIKT BIH (OPĆIJARS)	29 317	13 853	1 048	687	361
029	BIJELJINA	108 603	53 126	3 066	1 580	1 486
031	PETROVAC	1 178	598	42	37	5
033	OŠTRA LUKA	4 189	1 395	130	92	38
034	BANJA LUKA	189 075	105 458	4 863	2 462	2 401
035	ČELINAC	15 418	8 731	506	336	170
038	DOBOJ	61 983	32 369	2 350	1 243	1 107
040	STANARI	7 641	3 591	357	145	212
045	PETROVO	6 343	2 890	341	226	115
054	LOPARE	11 583	6 164	343	213	130
056	UGLJEVIK	13 890	8 551	373	153	220
058	ISTOČNIDRVAR	1 193	118	13	10	3
061	RIBNIK	6 068	3 115	308	211	97
064	MRKONJIĆ GRAD	17 236	8 548	739	539	200
066	JEZERO	1 082	524	53	40	13
068	KNEŽEVO	9 038	5 063	337	207	130
070	KOTOR VAROŠ	20 854	9 081	706	361	345
074	TESLIĆ	43 037	17 578	1 406	775	631

081	OSMACI	3628	1580	143	93	50
083	ZVORNIK	51866	28273	1589	597	992
088	ŠIPOVO	10453	5398	372	273	99
101	SEKOVIĆI	7002	4002	306	205	101
103	VLAŠENICA	9265	5090	302	169	133
104	BRATUNAC	17155	8609	578	305	273
105	SREBRENIKA	11576	4818	421	187	234
108	KUPRES (R5)	315	155	21	17	4
111	SOKOLAC	10332	6849	351	181	170
123	HAN PJEŠAK	3123	1974	94	46	48
132	ISTOČNA ILIDŽA	13302	9063	427	225	202
138	ISTOČNI STARI GRAD	1070	758	58	2	56
140	ISTOČNO NOVO SARAJEVO	11144	7127	428	240	188
142	TRNOVO	1162	819	24	12	12
144	PALE	19716	11901	868	528	340
146	ROGATICA	8753	5676	271	156	115
147	VIŠEGRAD	10152	5571	324	191	133
158	ISTOČNI MOSTAR	150	99	2	0	2
161	NEVESINJE	11289	6609	351	213	138
163	KALINOVIK	1661	1210	38	27	11
164	GACKO	8026	5491	147	93	54
166	FOČA	16441	9312	497	274	223
168	NOVO GORAŽDE	1595	798	65	42	23
169	ČAJNIČE	3858	2150	168	128	40
170	RUDO	7711	3073	289	155	134
177	BERKOVIĆI	1619	1036	44	31	13
179	LJUBINJE	3127	1866	114	75	39
180	BILEĆA	9922	6291	378	267	111
182	TREBINJE	30189	17276	942	634	308
184	KOSTAJNICA	4863	2196	194	116	78
185	MILIĆI	7990	4252	366	243	123
UKUPNO		1224068	614798	38022	21176	16846

Tabela 7: Kontrolno brojanje – neiskorišteni materijal

Sifra	Naziv OJ	Broj neiskorištenih listića
006	KRUPANA UNI	939
007	NOVI GRAD	12271
008	KOZARSKA DUBICA	11604
009	PRIJEDOR	47893
010	GRADIŠKA	28585
011	LAKTAŠI	12798
012	SRBAC	7374
013	PRNJAVOR	23143
014	DERVENTA	17241
016	BROD	8733
018	VUKOSAVLJE	2366
021	ŠAMAC	8977
023	DONJI ŽABAR	770
024	MODRIČA	14873
026	PELAGIĆEVO	2664
029	BIJELJINA	53812
031	PETROVAC	550
033	OŠTRA LUKA	2606
034	BANJA LUKA	74716
035	ČELINAC	6211
038	DOBOJ	27614
040	STANARI	3456
045	PETROVO	2941
054	LOPARE	5440
056	UGLJEVIK	4643
058	ISTOČNI DRVAR	79
061	RIBNIK	2744
064	MRKONJIĆ GRAD	8115
066	JEZERO	523
068	KNEŽEVO	3830
070	KOTOR VAROŠ	11033
074	TESLIĆ	22606

081	OSMACI	1975
083	ZVORNIK	21 914
088	ŠIPOVO	4848
101	ŠEKOVIĆI	2816
103	VLAŠENICA	4163
104	BRATUNAC	7999
105	SREBRENICA	6500
108	KUPRES (RS)	139
121	SOKOLAC	3307
123	HAN PIJESAK	1126
132	ISTOČNA ILIDŽA	4078
138	ISTOČNI STARI GRAD	283
140	ISTOČNO NOVO SARAJEVO	3729
142	TRNOVO	397
144	PALE	7181
146	ROGATICA	3071
147	VIŠEGRAD	4529
158	ISTOČNI MOSTAR	59
161	NEVESINJE	4500
163	KALINOVIK	541
164	GACKO	2521
166	FOČA	5950
168	NOVO GORAŽDE	441
169	ČAJNIČE	1640
170	RUDO	3504
177	BERKOVIĆI	590
179	LJUBINJE	1229
180	BILEĆA	3509
182	TREBINJE	11 719
184	KOSTAJNICA	2539
185	MILICI	3458
200	BRČKO DISTRIKT BIH 028	14 382
	UKUPNO	565 787

Tabela 8: Kontrolno brojanje – nevažeći glasački listići

UKUPNO	Nevažeći neoznačeni- Prazni	Nevažeći prekriveni s porukom	Nevažeći s dva ili više kandidata	Ostali nevažeći
38 022	21 176	4632	9380	2834

Glavni centar za brojanje:

- Transparentnost
- Promatrači
- Mediji
- Zaštita prava.

Tabela 9: Kaznene prijave

R/B	OIJ	BM	Broj falsificiranih listića
1	Bratunac	104Bo25	16
2	Bratunac	104Bo28	10
3	Šekovići	101Bo08	9

Tabela 10: Skeniranje izvoda iz Središnjeg biračkog popisa i ZARBO obrazaca

R/B	OIJ	BM	Napomena
1	LAKTAŠI	011Bo23B	Nedostaju obrazac BS i ZARBO
2	BANJA LUKA	034B186	Nedostaju obrazac BS i ZARBO
3	SREBRENİK	049A021	Nedostaju obrazac BS i ZARBO
4	NOVI TRAVNIK	111A008	Nedostaju obrazac BS i ZARBO

Tabela 11: Analiza korištenja PDL obrazaca – Razina 600

	Broj osoba koje su glasovale	Broj birača koji su koristili PDL
Razina 600	1 259 322	9443 ili 0,74 %

Šifra	Naziv OIJ	PDL (Broj popunjenih potvrda)	% od broja izašlih birača
108	KUPRES (RS)	24	7,62
068	KNEŽEVO	564	6,25
163	KALINOVİK	70	4,21
040	STANARI	290	3,80
168	NOVO GORAŽDE	49	3,09
101	ŠEKOVIĆI	197	2,81
088	ŠIPOVO	284	2,72
142	TRNOVO	30	2,59
123	HAN PIJESAK	67	2,15
061	RIBNIK	117	1,93

Preporuke za unaprjeđenje:

1. Razmotriti mogućnost trajnoga rješavanja prostorija Glavnoga centra za brojanje tijekom rješavanja pitanja skladišta Središnjeg izbornog povjerenstva BiH.
2. Utvrđivanje potpuno novog načina pakiranja izbornog materijala kojim bi se plastične vrećice zamijenile kutijama (kartonskim ili plastičnim). Ovom izmjenom postigao bi se učinkovitiji sustav prijevoza izbornoga materijala u/iz skladišta Središnjeg izbornog povjerenstva BiH, i učinio dostupnijim materijal potreban za rad Glavnoga centra za brojanje. Napominjemo kako se na ovaj način dostavljaju materijali iz diplomatsko–konzularnih predstavništava BiH.
3. Razmotriti mogućnost uvođenja prozirnih vrećica za sve razine koje bi imale markere u boji za pojedine razine.

4. Nadalje, predlaže se uvođenje „barcode“ pečata i naljepnice za biračke komplete, što bi znatno ubrzalo proces primitka i obrade zaprimljenog materijala
5. Donijeti podzakonski akt trajnog karaktera kojim će biti obuhvaćen primitak, elektronička obrada u svrhu kontrole primitka, sortiranje, obrada pripreme za verifikaciju, verifikacija, kontrola i pakiranje, brojanje, unos i arhiviranje glasačkog materijala kao definiran i popisan proces rada, i to od dana donošenja odluke SIP-a BiH o formiranju Glavnoga centra za brojanje, te koji bi uključivao sve ostale procese koji prethode početku rada Glavnoga centra za brojanje.
6. Analizu podzakonskog akta raditi u neizbornoj godini, te vršiti reviziju za potrebe usklađivanja s drugim propisima i preporukama iz analize.
7. Revidirati dokumente Financijskog upravljanja i kontrole, te ovim dokumentima obuhvatiti i procese Glavnoga centra za brojanje.
8. Pravovremeni izbor/imenovanje uprave Glavnoga centra za brojanje kao nositelja svih aktivnosti pripreme i uspostave Glavnoga centra za brojanje (po mogućnosti nakon donošenja Odluke o raspisivanju izbora).
9. Pripremiti prijedlog proračuna za potrebe Glavnoga centra za brojanje u neizbornoj godini kojim bi bile obuhvaćene sve potrebe Glavnoga centra za brojanje.
10. Pripremiti prijedloge tenderskih dokumentacija za potrebe Glavnoga centra za brojanje u neizbornoj godini. Tenderske procedure provesti odmah nakon osiguravanja novčanih sredstava, a rokove prilagoditi potrebama centra.
11. Izvršiti ispitivanje stanja tržišta s ciljem osiguravanja prikladnih prostorija za potrebe Glavnoga centra za brojanje u neizbornoj godini. U slučaju izdavanja prostorija koje je do sada koristio Centar za druge potrebe, postoji rizik da prostorije ne budu osigurane na vrijeme.
12. Pravovremeno donošenje svih drugih odluka, propisa i akata nužnih za rad Glavnoga centra za brojanje najkasnije do dana donošenja odluke o raspisivanju i održavanju izbora.
13. Povećanje naknade za rad u Glavnom centru za brojanje. Glavni centar za brojanje zadnja dva ciklusa susreće se s problemom osiguravanja dovoljnog broja zaposlenih zbog minimalnih satnica osiguranih za rad u centru.
14. Priprema Programa obuke za Glavni centar za brojanje. Program obuke bi obuhvatio tematsku cjelinu za zaposlenike Središnjeg izbornog povjerenstva BiH koji bi bili angažirani u Glavnom centru za brojanje, te vanjske suradnike koji bi bili zaposleni na temelju Javnoga poziva, zatim rokovi za obuku i osposobljavanje.

15. Posebnu programsku cjelinu tijekom obuka posvetiti pakiranju i dostavi izbornog materijala.
16. Planirati razvijanje novog Jedinstvenog izbornog informacijskog sustava (JIIS) u kojemu bi bio jedan poseban modul vezan za rad Glavnoga centra za brojanje za obradu svih faza rada Glavnoga centra za brojanje. Prilagoditi i tehnički osposobiti prema potrebama koje bi omogućavale u svakom trenutku točnu tabelarnu informaciju o:
 - broju i vrsti pristigle pošte,
 - broju i vrsti obrađene pošte u svim pojedinim fazama obrade, (ukupno obrađeno u danom trenutku i obrađeno u proteklom danu ili posljednja 24 sata):
 - broj zaprimljene pošte biračkih kompleta/omotnica,
 - broj sortiranih biračkih kompleta/omotnica,
 - broj obrađenih, pripremljenih za verifikaciju biračkih kompleta/omotnica,
 - broj verificiranih biračkih kompleta/omotnica,
 - stanje na kontroli i pakiranju,
 - broj i vrstu prebrojanih glasačkih listića,
 - broj i vrstu unesenih biračkih kompleta, odnosno glasačkih listića,
 - broj, vrstu i stanje arhiviranog, prebrojanog glasačkog materijala.
17. Dorada Zapisnika o radu biračkog odbora koji bi obuhvatio jednoobrazne obrasce za informacije o pogreškama prilikom potpisivanja, zatim evidentiranja pomoći druge osobe (korištenja PDL obrasca), osoba koje su se potpisale s XX itd.



2. Analiza nevažećih glasačkih listića – Opći izbori 2022. – direktni izbori

dr. Irena Haždiabdić, članica Centralne izborne komisije BiH,

mr.sc. Jasminka Joldić, šefica Odsjeka za administrativno dokumentacione poslove i obuku



Osnovna karakteristika svih do sada provedenih izbora u Bosni i Hercegovini je veći broj nevažećih glasačkih listića u odnosu na procijenjeni izborni standard od 3 do 4%.¹

Vrlo često se, od strane političkih subjekata koji izgube izbore, u javnom prostoru pojavljuju

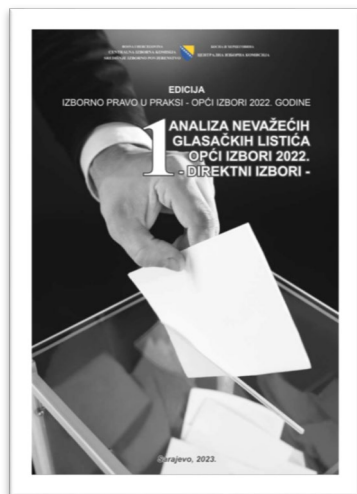
dezinformacije i poluistine u vezi sa nevažećim glasačkim listićima što se može tumačiti kao vrsta argumentacije za loš rezultat tih aktera u izbornom procesu.

Premda je procenat nevažećih glasačkih listića približno isti i za prehodne izborne cikluse, nakon izbora u oktobru 2022. godine, broj nevažećih glasačkih listića je istican kao argument za neregularnost izbornog procesa.

U želji da najširi auditorij u Bosni i Hercegovini stekne uvid u problematiku koja je dosta neistražena u Bosni i Hercegovini i da doprinos istraživanju fenomena nevažećih glasačkih listića Centralna izborna komisija Bosne i Hercegovine je pripremila publikaciju „Analiza nevažećih glasačkih listića – Opći izbori 2022. godine“ - direktni izbori - koje je prezentirana u okviru edicije „Izborna pravo u praksi - Opći izbori 2022. godine.“²

¹“Acceptable” number/proportion of invalid votes, The Electoral Knowledge Network ACE, <https://aceproject.org/electoral-advice/archive/questions/replies/864793780>

² Joldić, J. *Analiza nevažećih glasačkih listića – Opći izbori 2022. – Direktni izbori – Centralna izborna komisija BiH, 2023. - (Edicija Izborna pravo u praksi – opći izbori 2022. godine)*
https://www.izbori.ba/Documents/CIK/Publikacije/2022/pub_analiza_nevazecih_glasackih_listica_opci_izbori_2022.pdf



Slika 2. Publikacija „Analiza nevažećih glasačkih listića – Opći izbori 2022. godine“ - direktni izbori -

U Smjernicama za reviziju pravnog okvira za izbore, Ureda OSCE-a za demokratske institucije i ljudska prava (ODIHR) navedeno je da „Zakon mora jasno definisati koji glasački listići su važeći, a koji nevažeći. Pravila za određivanje validnosti glasačkih listića ne trebaju biti toliko stroga kako biračima ne bi bilo neopravdano oduzeto pravo glasa. **Ključni princip treba biti da ako je volja birača jasna, glasački listić treba biti brojan**“.³

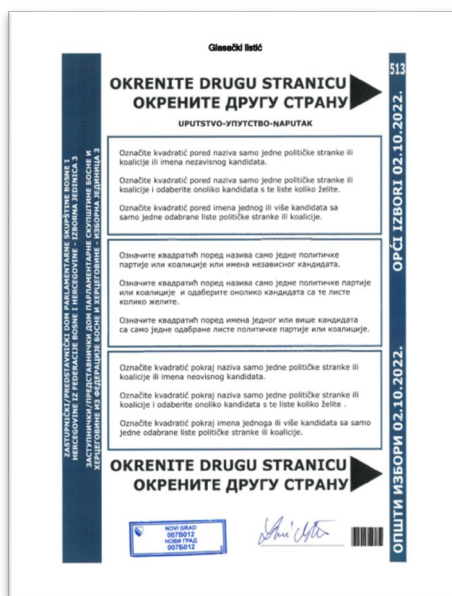
Član 5.17 Izbornog zakona BiH je jasno definisao koji su to kriteriji na osnovu kojih se glasački listić proglašava nevažećim:

- Ako nije ispunjen, ili je ispunjen tako da nije moguće sa sigurnošću utvrditi kojoj je političkoj stranci, koaliciji, nezavisnom kandidatu ili listi nezavisnih kandidata birač dao svoj glas;
- Ako su dopisana imena kandidata; ili
- Ako je označeno više od jedne političke stranke, koalicije, nezavisnog kandidata ili liste nezavisnih kandidata; ili
- Ako se na osnovu oznaka, koje je birač dopisao na glasački listić, kao što je potpis, može utvrditi njegov identitet; ili
- Ako birač označi glasački listić na način drugačiji od onog koji je utvrđen u članu 5.14 ovog Zakona.

³ Guidelines for Reviewing a Legal Framework for Elections, Second Edition, The OSCE's Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR), 2013, str. 68 <https://www.osce.org/files/f/documents/f/8/104573.pdf>

Nadalje, na osnovu Odluke o načinu izrade, obliku i sadržaju, čuvanju, upotrebi i uništavanju štambilja kojim se utiskuju glasački listići na Općim izborima u BiH⁴ odnosno Odluke o izmjeni Odluke o načinu izrade, obliku i sadržaju, čuvanju, upotrebi i uništavanju štambilja kojim se utiskuju glasački listići na Općim izborima u BiH, za Opće izbore 2022. godine⁵ uveden je i sigurnosni štambilj za svako biračko mjesto u Bosni i Hercegovini koji se koristio za ovjeru glasačkih listića, a što je za cilj imalo onemogućavanje izbornih manipulacija i prevara.

Sigurnosnim štambiljom se utvrđuje autentičnost i sigurnosna ispravnost glasačkog listića. Štambilj se otiskivao na prednjoj strani glasačkog listića, u donjem lijevom uglu, ispod uputstva za glasanje. Pored sigurnosnog štambilja, sa desne strane potpisivalo se ovlašteno lice, tj. član biračkog odbora zadužen za izdavanje glasačkih listića. Ukoliko listić nije imao otisak štambilja i potpis člana biračkog odbora takav glasački listić je nevažeći.⁶



Slika 3. Sigurnosni štambilj i potpis člana biračkog odbora

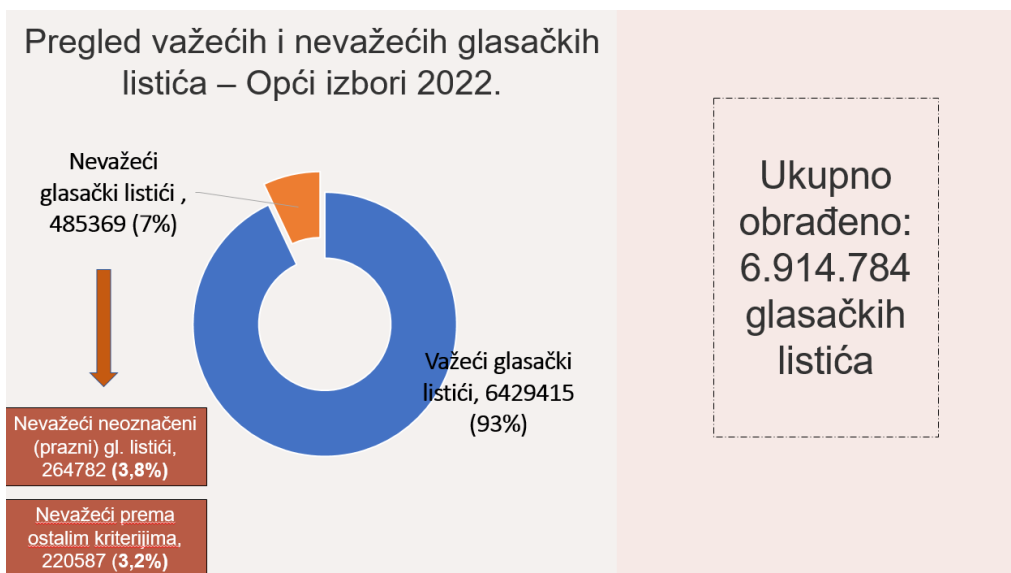
U statistikama koje Centralna izborna komisija BiH vodi u Jedinственном izbornom informacionom sistemu BiH (JIIS BiH) nevažeći glasački listići su

⁴ Akt CIK BiH broj 05-1-02-3-631-2/22 od 04.05.2022. godine

⁵ Akt broj 05-1-02-3-631-2/22 od 22.07.2022. godine

⁶ Uz finansijsku podršku Vlade Ujedinjenog Kraljevstva, kroz projekat koji je realiziran u suradnji sa Udruženjem izbornih zvaničnika u BiH, izrađeno je 6.090 sigurnosnih ekoloških štambilja za svako biračko mjesto.

grupisani u dvije kategorije: (1) Nevažeći neoznačeni (prazni) glasački listići i (2) Nevažeći listići prema ostalim kriterijima.



Slika 4. Pregled važećih i nevažećih glasačkih listića - Opći izbori 2022. godine

Na Općim izborima svaki birač u Federaciji BiH i u Republici Srpskoj dobija po 4 glasačka listića za različite nivoe vlasti.. Birači u Brčko distriktu BiH sa opcijom glasanja za Republiku Srpsku dobijaju 4 glasačka listića dok birači koji glasaju za biračku opciju Federacija BiH dobijaju 3 glasačka listića, jer ne glasaju za kantonalne skupštine u Federaciji BiH.

Ukupan broj obrađenih glasačkih listića za Opće izbore 2022. godine iznosi 6.914.784 od čega je važećih 6.429.415 glasačkih listića ili 93%, a nevažećih glasačkih listića je bilo 485.369 ili 7%. Nevažećih neoznačenih (praznih) glasačkih listića je bilo 264.782 ili 3,8%, a nevažećih glasačkih listića prema ostalim kriterijima je bilo 220.587. ili 3,2%.

Tabela 12. Pregled važećih i nevažećih glasačkih listića prema nivoima vlasti – Opći izbori 2022.

Naziv utrke	Ukupan broj obradenih listića	Neoznačeni (prazni) gl. listići (broj i %)		Nevažeći gl. listići prema ostalim kriterijima (broj i %)		Ukupno nevažeći gl. listića (broj i %)		Ukupno važeći gl. listići (broj i %)	
		broj	%	broj	%	broj	%	broj	%
Predsjedništvo BiH	1733206	68371	3,94%	46902	2,71%	115273	6,65%	1617933	93,35%
Predstavnički dom Parlamentarne skupštine BiH	1733289	87956	5,07%	57325	3,31%	145281	8,38%	1588008	91,62%
Predstavnički dom Parlamenta Federacije BiH	1055976	44428	4,21%	35593	3,37%	80021	7,58%	975955	92,42%
Predsjednik i potpredsjednici Republike Srpske	676762	21524	3,18%	17415	2,57%	38939	5,75%	637823	94,25%
Narodna skupština Republike Srpske	676982	15133	2,24%	22241	3,29%	37374	5,52%	639608	94,48%
Skupštine kantona	1038569	27370	2,64%	41111	3,96%	68481	6,59%	970088	93,41%

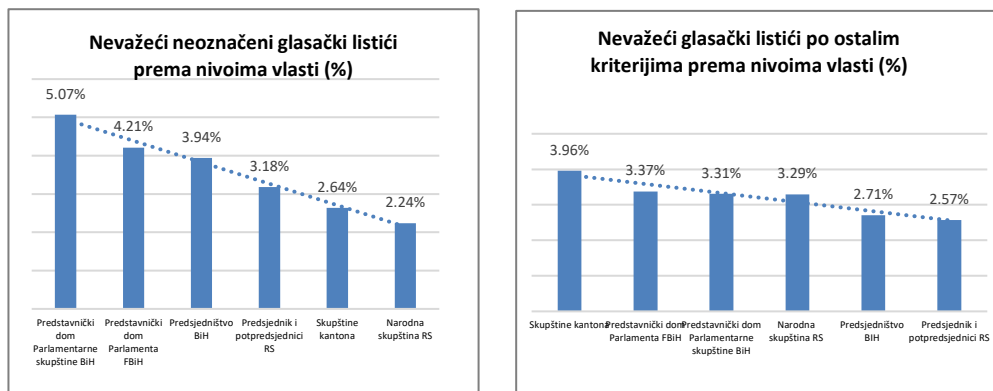
Najveći procenat nevažećih glasačkih listića je evidentiran za Predstavnički dom Parlamentarne skupštine BiH (8.38%), zatim slijedi Predstavnički dom Parlamenta Federacije BiH (7.58%), Predsjedništvo BiH (6.65%); skupštine kantona u FBiH (6.59%) te nivo Predsjednik i potpredsjednici Republike Srpske (5.75%), a najmanje nevažećih glasačkih listića je bilo za nivo Narodna skupština Republike Srpske (5.52%).

Prilikom analize nevažećih glasačkih listića potrebno je razlikovati neoznačene (prazne) glasačke listiće i nevažeće listiće prema ostalim kriterijima.

Od ukupnog broja nevažećih glasačkih listića najveći procenat neoznačenih glasačkih listića je evidentiran za nivo Predstavnički dom Parlamentarne skupštine BiH (5.07%), a najmanji za Narodnu skupštinu Republike Srpske (2.24%).



Najveći procenat nevažećih glasačkih listića prema ostalim kriterijima je evidentiran za skupštine kantona (3.96%), a najmanji za Predsjednika i potpredsjednike Republike Srpske (2.57%).



Slika 5. Pregled neoznačenih i nevažećih glasačkih listića prema ostalim kriterijima prema nivoima vlasti

Ukoliko posmatramo svaki pojedinačni nivo i broj nevažećih glasačkih listića za taj određen nivo najveći procenat neoznačenih glasačkih listića je evidentiran za Predstavnički dom Parlamentarne skupštine BiH čak 60.54%, zatim Predsjedništvo BiH (59.30%), Predstavnički dom Parlamenta FBiH (5.52%), a zatim slijede Predsjednik i potpredsjednici Republike Srpske (55.30%) te Narodna skupština RS (40.50% i skupštine kantona (40%).



Slika 6. Udio neoznačenih glasačkih listića u ukupnom broju za svaki pojedinačni nivo vlasti

Zanimljivo je pogledati podatke na određenim biračkim mjestima gdje je evidentiran najveći procenat nevažećih glasačkih listića za određeni nivo vlasti.

Tabela 13. Pregled biračkih mjesta sa najvećim procentom nevažećih glasačkih listića prema nivou vlasti

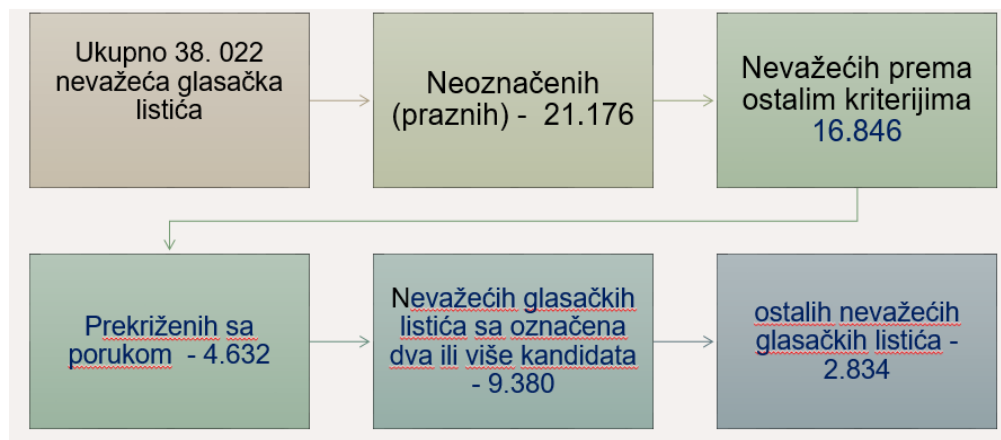
Nivo	Biračko mjesto	Općina	Ukupno obrađenih glasačkih listića	Ukupno nevažećih gl. listića	Neoznačeni (prazni) gl. listići	Nevažeći gl. listići prema ostalim kriterijima
Član Predsjedništva BiH – Bošnjak/Hrvat	057A010	Drvar	368	75,27%	49,18%	26,09%
Član Predsjedništva BiH - Srbin	038B061	Doboj	387	27,39%	25,84	1,55%
Predstavnički dom PS BiH	057A010	Drvar	368	53,26%	36,41%	16,85%
Predstavnički dom Parlamenta FBiH	017A021	Odžak	179	57,54%	50,84%	6,70%
Narodna skupština RS	088B012	Šipovo	335	18,81%	18,81%	0
Predsjednik i potpredsjednici Republike Srpske	038B061	Doboj	387	31,00%	26,87%	4,13%
Kantonalne skupštine	079A021	Živinice	461	27,33%	0	27,33%

Tako naprimjer na biračkom mjestu 057A010 u općini Drvar za člana Predsjedništva BiH – Bošnjak/Hrvat od ukupno 368 obrađenih glasačkih listića, nevažećih glasačkih listića je bilo čak 75,27% od čega je neoznačenih (praznih) 49,18%, a 26,09% su nevažeći glasački listići prema ostalim kriterijima. Ovako visoki procenti mogu predstavljati vid nezadovoljstva ponuđenim opcijama.

Na istom biračkom mjestu 057A010 u općini Drvar (Izborna jedinica 1A) za nivo Predstavnički dom Parlamentarne skupštine BiH iz Federacije BiH od ukupno 368 obrađenih glasačkih listića, 53,26% je bilo nevažećih od čega je neoznačenih (praznih) 36,41%, a 16,85% su nevažeći glasački listići prema ostalim kriterijima.

Tokom ponovnog kontrolnog broja glasačkih listića sa redovnih biračkih za nivo 600 – Predsjednik i potpredsjednici Republike Srpske utvrđena je i struktura nevažećih glasačkih listića.

Od ukupno 38.022 nevažeća glasačka listića neoznačenih (praznih) je bilo 21.176, a nevažećih glasačkih listića prema ostalim kriterijima je bilo 16.846 od čega je 4.632 prekrivenih listića sa porukom; 9.380 nevažećih glasačkih listića sa označena dva ili više kandidata i ostalih nevažećih glasačkih listića je bilo 2.834.⁷



Slika 7. Ponovno kontrolno brojanje sa redovnih biračkih mjesta za nivo 600- Predsjednik i potpredsjednici Republike Srpske – struktura nevažećih glasačkih listića

Prilikom kontrolnog brojanja za nivo 600 dana, 24.10.2022. godine među važećim glasačkim listićima pronađeni su falsifikovani glasački listići na dva biračka mjesta u općini Bratunac i jednom biračkom mjestu u općini Šekovići.

Tabela 14. Biračka mjesta na kojima su pronađeni falsifikovani glasački listići

Osnovna izborna jedinica (OIJ)	Biračko mjesto	Broj falsifikovanih listića
Bratunac	104B025	16
Bratunac	104B028	10
Šekovići	101B008	9

⁷ Mišković, G., Kos, E., Agić, A., Simović, B. (2023) Izvještaj o radu Glavnog centra za brojanje. Sarajevo: Centralna izborna komisija Bosne i Hercegovine. str. 21 https://www.izbori.ba/Documents/CIK/Publikacije/2022/izvjestaj_gcb_opci_izbori_2022.pdf

Također, na biračkom mjestu 105B019 Srebrenica na svim glasačkim listićima za jednog kandidata utvrđeno je nepostojanje sigurnosnog elementa, potpis člana biračkog odbora zaduženog za izdavanje glasačkih listića, zbog čega su ovi glasački listići proglašeni nevažećim.

Ukoliko uporedimo procenat nevažećih glasačkih listića za tri izborna ciklusa 2014., 2018. i 2022. godina primijetimo da nema značajnih odstupanja. Čak što više može se primijetiti da su ti procenti za pojedine nivo u blagom padu za Opće izbore 2022. godine.

Tabela 15. Uporedni pregled nevažećih glasačkih listića – Opći izbori 2014-2022. (%)

%	2014	2018	2022
Predsjedništvo BiH	7.68	6.63	6.65
Predstavnički dom PS BiH	8.76	8.63	8.38
Predstavnički dom Parlamenta FBiH	8.19	7.72	7.58
Predsjednik i potpredsjednici RS	5.39	6.63	5.75
Narodna skupština RS	6.34	5.92	5.52
Skupštine kantona	7.46	6.97	6.59

Ako uporedimo procenat neoznačenih (praznih) glasačkih listića za tri izborna ciklusa može se primijetiti da je 2014. godine procenat neoznačenih glasačkih listića bio **51,06%**, 2018. godine **48,56%**, a 2022. godine **54,6%**.



Slika 8. Uporedni pregled nevažećih glasačkih listića – Opći izbori 2014 - 2022. (%)

Zaključna razmatranja i prijedlog mjera

Nakon analize svih podataka došlo se do sljedećih zaključaka i prijedloga mjera:

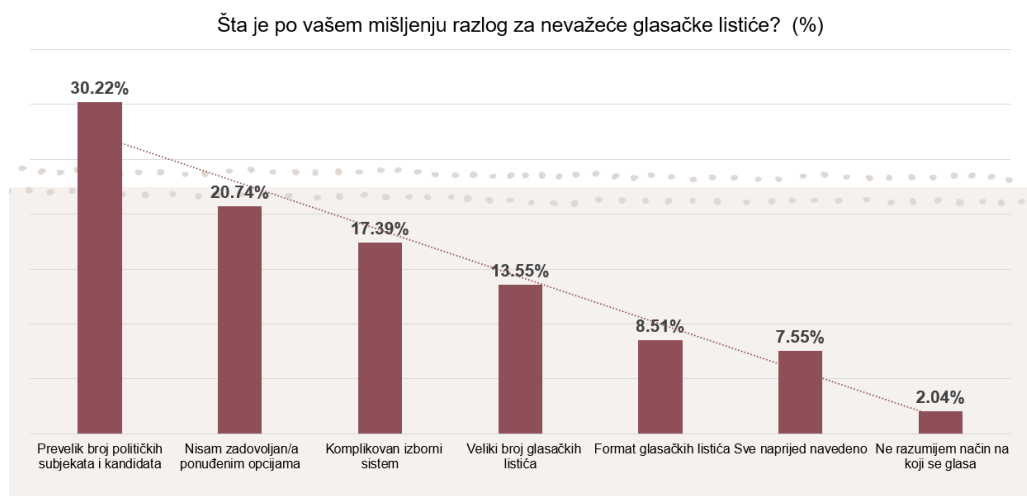
- Procjena članova biračkih odbora o validnosti glasačkog listića prilikom brojanja treba biti bazirana na kriterijima koje propisuje Izborni zakon BiH i podzakonski akti CIK BiH. **CIK BiH će Pravilnikom o provedbi izbora dodatno razraditi kriterije za ocjenu validnosti glasačkih listića od strane biračkih odbora.**
- **Provesti anonimnu online anketu na temu nevažećih glasačkih listića.**
- Inicijativu CIK BiH za izmjene Izbornog zakona BiH dopuniti na način da se propiše: **1. Obaveza tijela za provedbu izbora da pored informisanja birača provode i obaveznu edukaciju birača, a značajan fokus treba biti na obuci birača o preferencijalnom načinu glasanja i korištenju instrumenta pomoći druge osobe; 2. Propisati obavezu uspostave alata za podršku slijepim i slabovidnim osobama.**
- **Propisima limitirati broj preferencijalnih glasova koje ima svaki birač.**
- **U suradnji sa Misijom OSCE-a u BiH pripremiti revidiranu Strategiju edukacije birača za period 2024-2026. godina.**
- **Neophodna je dalja i sveobuhvatnija digitalizacija izbornog procesa u Bosni i Hercegovini, korak po korak, kao i uvođenje tehnoloških unaprjeđenja i poboljšanja postojećeg izbornog informacionog sistema kako bi se unaprijedio cijeli izborni proces.**

U periodu od 5.aprila do 5.maja 2023. godine Centralna izborna komisija BiH je provela anonimnu online anketu o nevažećim glasačkim listićima. Na anketu je odgovorilo 505 ispitanika.

Prema mišljenju ispitanika primarni razlog za nevažeće glasačke listiće je prevelik broj političkih subjekata i kandidata (30,22%); zatim nezadovoljstvo ponuđenim opcijama (20,74%); komplikovan izborni sistem (17,39%), veliki



broj glasačkih listića (13,55%); format glasačkih listića (8,51%), sve navedeno (7,55%) i samo 2,04% ispitanika su označili da ne razumiju način na koji se glasa.



Slika 9. Anonimna online anketa

Centralna izborna komisija BiH će pažljivo analizirati sve preporuke i komentare ispitanika online ankete i poduzeti odgovarajuće aktivnosti iz svoje nadležnosti kako bi ovu oblast unaprijedila u narednom periodu.

Navest ću samo neke od preporuka ispitanika:

- Profesionalizirati biračke odbore i posebno educirati predsjednike biračkih odbora
- Posebno educirati starije osobe
- Dozvoliti pomoć starijim osobama
- Smanjiti broj političkih subjekata
- Promijeniti format glasačkih listića
- Uvesti dodatnu opciju na glasačkom listiću „Nisam zadovoljan/a ponuđenim opcijama“
- Uvesti digitalne tehnologije (skenere, čitače otiska prsta, kamere na biračkom mjestu...)
- Umjesto oznake "X" uvesti i druge oznake npr "/" ; "o", kvačica
- Pojednostaviti video uputstva o glasanju itd.

3. Praksa Suda BiH po izjavljenim žalbama na odluke SIP-a BiH

Željko Bakalar, član Središnjeg izbornog povjerenstva BiH



U svim fazama izbornih aktivnosti sudionici u izbornom procesu podnose prigovore i žalbe i druga pravna sredstva propisana Izbornim zakonom BiH za zaštitu izbornih prava. Zaštitu izbornog prava osiguravaju izborna

povjerenstva (općinska, gradska, Izorno povjerenstvo Brčko distrikta BiH, Središnje izorno povjerenstvo BiH) i Apelacijski odjel Suda Bosne i Hercegovine (Sud BiH). Prigovori se podnose u pisanoj formi na obrascu koji propiše SiP BiH.

Zaštita izbornog prava - nadležnosti:

- Članak 6.2 stavak (1) Izbornog zakona BiH – OIP u svojoj općini ima prvostupanjsku nadležnost za odlučivanje po prigovorima uložnim zbog povreda pravila ponašanja iz Poglavlja 7, osim u slučaju povrede iz članka 7.3 stavak (1) točka 3) i 7), članka 7.3 stavak (2) i članka 7.4 stavak (1) točka 3) Zakona, o čemu odlučuje SIP BiH.
- Članak 6.6 stavak (1) Izbornog zakona BiH – SIP BiH ima prvostupanjsku nadležnost za odlučivanje po prigovorima uložnim zbog povreda pravila izbornog procesa, izbornih prava, povrede Poglavlja 16. učinjene od političkog subjekta i povrede iz članka 7.3 stavak (1) točka 3) i 7), članka 7.3 stavak (2) i članka 7.4 stavak (1) točka 3) Zakona. Na odluke izbornih povjerenstava može se uložiti žalba SIP BiH u roku od 48 sati od prijema prvostupanjske odluke.
- Članak 6.9 Izbornog zakona BiH - Apelacijski odjel Suda BiH nadležan je da rješava po žalbama na odluke SIP BiH. Žalbe se podnose u roku od dva dana od dana prijema odluke SIP BiH. Žalba se podnosi putem SIP BiH, a Apelacijski odjel Suda BiH dužan je donijeti odluku po žalbi u roku od tri dana od dana prijema žalbe.

Oblasti -“korištenje javnih sredstava i resursa” i “lažno predstavljanje” uvedene su izmjenama i dopunama Izbornog zakona BiH koje je Visoki predstavnik za Bosnu i Hercegovinu proglasio 27.07.2022. godine i tek nakon toga se uspostavlja nova praksa u izbornom sustavu BiH.

ZLOUPORABA JAVNIH RESURSA

Zakon o izmjenama i dopunama Izbornog Zakona Bosne i Hercegovine iz srpnja 2022. godine

SIP BiH zaprimilo je 63 prigovora/prijave u vezi kršenja članka 7.2a Izbornog zakona BiH. U postupcima rješavanja po prigovorima/prijavama, SIP BiH je donijelo 8 Odluka o izricanju novčane sankcije, 19 Odluka kojom se prigovor odbija kao neutemeljen, 19 Zaključaka o obustavi postupka, 4 Zaključka kojima se podnesak smatra da nije podnesen, 1 (jedan) Zaključak kojim se prigovor odbacuje kao podnesen od neovlaštenog lica, 2 Zaključka kojima se prigovor odbacuje kao neblagovremen, 2 Zaključka kojim se podnesak odbacuje jer je ranije riješeno po osnovu predmetne povrede, 2 Zaključka o spajanju predmeta, te 10 Obavijesti kojima se podnosilac prigovora/prijave obavještava da je predmet po istoj prijavi već riješen.

Na Odluke SIP BiH podneseno je 8 žalbi Apelacijskom odjelu Suda BiH, od čega je Sud BiH 6 žalbi odbio kao neutemeljene, dok je 2 žalbe uvažio, i to na način da je u jednom predmetu žalbu uvažio i poništio Odluku SIP BiH, a u drugom predmetu žalbu uvažio i poništio Odluku SIP BiH kao nezakonitu.

LAŽNO PREDSTAVLJANJE (U BIRAČKIM ODBORIMA)

Zakon o izmjenama i dopunama Izbornog Zakona Bosne i Hercegovine iz srpnja 2022. godine

SIP BiH je zaprimilo 37 prigovora/prijava koje se odnose na lažno predstavljanje. U postupanju po prigovorima/prijavama, SIP BiH je donijelo 20 Odluka o izricanju novčane sankcije, 6 Odluka kojima se prigovor odbija kao neutemeljen, 25 Zaključaka o obustavi postupka, 4 Zaključka kojima se podnesak smatra da nije podnesen, 3 Zaključka kojima se prijava/prigovor odbacuje kao neblagovremen, 1 (jedan) Zaključak o razdvajanju predmeta i 1 (jedna) Prijava je dostavljena Kantonalnom tužiteljstvu Zeničko-dobojskog kantona.

Na odluke SIP BiH izjavljeno je 28 žalbi Apelacijskom odjelu Suda BiH, od toga je Apelacijski odjel Suda BiH 21 žalbu odbio kao neutemeljene, a 7 žalbi uvažio i poništio Odluku SIP BiH. Takođe, SIP BiH je zaprimilo jednu nepotpisanu žalbu, podnositelju žalbe je poslana Obavijest o otklanjanju nedostatka, te kako nedostaci nisu otklonjeni donesen je Zaključak kojim se smatra da žalba nije ni podnesena.

TEŽINA DOKAZIVANJA NAVEDENIH POVREDA- LAŽNO PREDSTAVLJANJE

Najveći broj zaprimljenih prijava uključivao je veći broj političkih stranaka i neovisnih kandidata, od par pa do nekoliko desetina.

Utvrđivanje pripadnosti odnosno članstvo u jednoj političkoj stranci, obzirom da ne postoji registar članova političkih stranaka, te ukoliko član biračkog odbora ili politička stranka nisu potvrdili navode iz prijave o članstvu u političkoj stranci, mogli su se koristiti samo dokazi iz kojih se sa većom ili manjom vjerovatnoćom moglo zaključiti da je osoba bila pripadnik jedne političke stranke, a prihvatila je članstvo i radila u biračkom odboru ispred druge političke stranke,

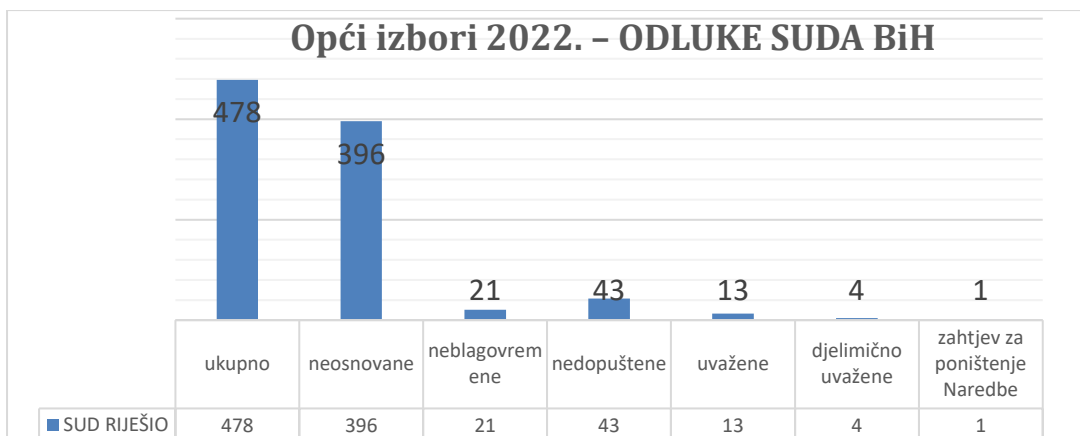
Sud BiH nije prihvatio argumentaciju SIP BiH datu u izjašnjenju na žalbu, da je svojeručno napisana izjava kemijskom olovkom, o istupanju iz političke stranke, mogla biti napisana bilo kada, sa fingiranim datumom, jer je data odnosno priložena tek uz žalbu i da kao takva ne može biti zvanični akt o istupanju iz jedne političke stranke.

Sud BiH nije prihvatio argumentaciju SIP BiH da osoba koja je dragovoljno pristala da bude član biračkog odbora ispred jednog političkog subjekta, u momentu kada je bila član drugog političkog subjekta, jer se formalno vodila u evidenciji članstva drugog političkog subjekta, treba da snosi odgovornost, već je prihvatio naknadno dostavljene izjave o odustanku od članstva u jednoj političkoj stranci odnosno odustanka o radu u biračkom odboru. Uvažio je i naknadno izdate potvrde OIP, da osoba nije sudjelovala u radu biračkog odbora, iako je prethodno, OIP dostavilo SIP BiH rješenje o imenovanju u biračke odbore sa drugim podacima, bez kasnijih korekcija, pa se postavlja pitanje koji podatak OIP je točan odnosno koji akt je ispravan.

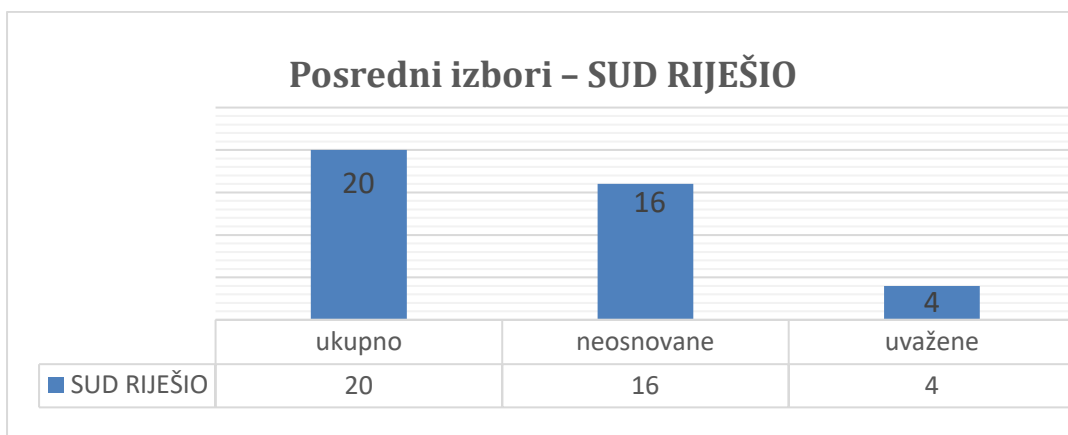
ZAKLJUČAK

Izuzetno je teško dokazati zlouporabe ove vrste, iako u nekim predmetima postoje više nego ozbiljne indicije da se radi o zlouporabi prava na sudjelovanje u radu biračkog odbora.





Slika 10. Opći izbori 2022. – Odluke Suda BiH



Slika 11. Opći izbori 2022. – Odluke Suda BiH

96% odluka Središnjeg izbornog povjerenstva BiH je potvrđeno.

Pregled žalbi podnesenih Sudu BiH u periodu provođenja Općih izbora u BiH 2022. godine po kategorijama:

Tabela 16: Pregled žalbi podnesenih Sudu BiH u periodu provođenja Općih izbora u BiH 2022. godine po kategorijama

Kategorija	Broj žalbi	Sud BiH riješio	Kategorija	Broj žalbi	Sud BiH riješio
Odbijanje upisa u Središnji birački popis (SBP) za glasovanje izvan BiH	294	257-odbio kao neutemeljene 17-odbacio kao neblagovremene 20-odbacio kao nedopuštene	Žalbe na Odluku o utvrđivanju i objavljivanju rezultata Općih izbora 2022. godine	7	6-odbio kao neutemeljene 1- SIP BiH riješila kroz Odluku o izmjeni Odluke o utvrđivanju i objavljivanju rezultata Općih izbora 2022. godine
Kampanja - članak 16.14 Izbornog zakona BiH	11	8-odbio kao neutemeljene 3-djelimično uvažio	Žalbe na Odluku o I izmjeni Odluke o utvrđivanju i objavljivanju rezultata Općih izbora 2022. godine	3	2-odbio kao neutemeljene 1- odbacio kao nedopuštenu
Lažno predstavljanje	28	21-odbio kao neutemeljene 7- uvažio	Žalbe na Dopunsku Odluku o utvrđivanju i objavljivanju rezultata Općih izbora 2022. godine	3	2-odbio kao neutemeljene 1- odbacio kao nedopuštenu
Korištenje javnih sredstava i resursa	8	6-odbio kao neutemeljene 2- uvažio	Zahtjev za ocjenu zakonitosti i žalba na naredbu o ponovnom brojanju - za nivo predsjednik i potpredsjednici Republike Srpske	3	2-odbio kao neutemeljene 1- odbija se zahtjev za poništenje naredbe kao neosnovan
Izborna štutnja	13	12-odbio kao neutemeljene 1- odbacio kao nedopuštenu	Kršenje Zakona o financiranju političkih stranaka	16	15-odbio kao neutemeljene 1- djelimično uvažio
Govor mržnje	5	4-odbio kao neutemeljene 1- uvažio	Imenovanje općinskih/gradskih izbornih povjerenstava (OIP/GIP)	30	18-odbio kao neutemeljene 10-odbacio kao nedopuštene 2- uvažio
Drugostupajska nadležnost SIP BiH	14	6-odbio kao neutemeljene 8- odbacio kao nedozvoljene			
Ponovno brojanje glasačkih listica	12	10-odbio kao neutemeljene 1-odbacio kao neblagovremenu 1- žalbu riješilo SIP BiH			

Kategorija	Broj žalbi	Sud BiH riješio	Kategorija	Broj žalbi	Sud BiH riješio
Imovinski kartoni	23	18-odbio kao neutemeljene 1-odbacio kao nedopuštenu 2-odbacio kao neblagovremene 2-žalbe SIP BiH uvažila	Posredni izbori	21	16-odbio kao neutemeljene 4- uvažio 1-utvrđen odustanak od žalbe
Kandidacijske liste	2	2-odbio kao neutemeljene			
Opoziv načelnika	1	1-odbio kao neutemeljenu			
Prestanak mandata	3	3-odbio kao neutemeljene			
Ovjera prijave	3	2-odbio kao neutemeljene 1-odbacio kao neblagovremenu			
Pravo korištenja naziva političke stranke u izborne svrhe	1	1- uvažio			

4. Izvještaj o radu Glavne kontrole izbornih rezultata

Mustafa Laković

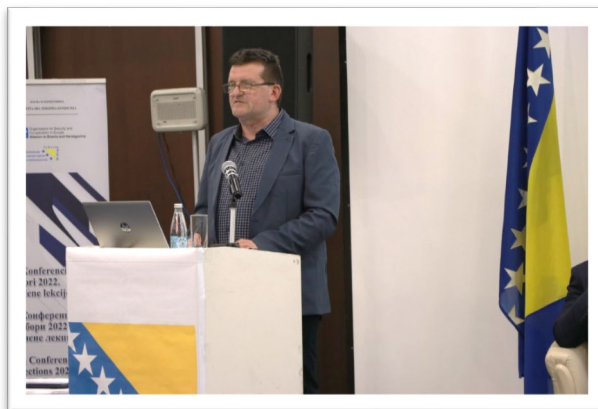
*Koordinator za rad sa OIK/GIK; Kontrolor izbornih rezultata
CIK BiH, Sekreterijat CIK BiH*

Kontrola izbornih rezultata

Nadležnosti:

Član 69. stav (11) Pravilnika o provedbi izbora u BiH

- vrše poređenje broja potpisa iz odziva, sa obrasca brojnog stanja i sa obrazaca za zbirne rezultate za sva biračka mjesta;
- vrše poređenje broja zaprimljenih i broja neiskorištenih glasačkih listića za svaki izborni nivo;
- vrše korekcije u aplikaciji po proceduri opisanoj u stavu (8) od tačke a) do tačke e) ovog člana za sva biračka mjesta na kojima kontrolori izbornih rezultata izborne komisije ne izvrše korekcije;
- vrše kontrolu izbornih rezultata unesenih u Glavnom centru za brojanje po proceduri opisanoj u stavu (8) od tačke a) do tačke e) ovog člana;
- provjeravaju osnovanost prigovora, žalbi i zahtjeva za ponovno brojanje glasačkih listića;
- pripremaju izvještaj Centralnoj izbornoj komisiji Bosne i Hercegovine o svim uočenim nepravilnostima s prijedlogom mjera za ispravljanje nepravilnosti.



Izvještaj

- otvaranje, zatvaranje biračkih mjesta, izlaznost;
- uneseni rezultati za nivo Predsjedništva BiH do 23:15 sati, 2. 10. 2022. godine;

- kontrolna brojanja;
- prag tolerancije;
- analiza nevalidnih biračkih mjesta 7. 10. 2022. godine;
- nevažeći glasački listići;
- analiza kontrole izbornih rezultata;
- preporuke za poboljšanje izbornog procesa.

Otvaranje, zatvaranje biračkih mjesta

- Ukupan broj redovnih biračkih mjesta: 5.420
- Nije otvoreno na vrijeme 158 biračkih mjesta u 39 osnovnih izbornih jedinica (2,9%)
- Nije zatvoreno na vrijeme 150 biračkih mjesta u 43 osnovne izborne jedinice (2,76%)

Evidentno je da je manji broj biračkih mjesta kasnio prilikom zatvaranja biračkog mjesta od broja biračkih mjesta koja nisu otvorena na vrijeme. Naročito je sporno u Banjoj Luci, u kojoj 21 biračko mjesto nije otvoreno na vrijeme, a sva biračka mjesta su zatvorena na vrijeme.

Izlaznost

- a) Predsjedništvo BiH i Parlamentarna skupština BiH – Broj potpisa je 1.733.450, što je 51,46% od ukupnog broja birača.
- b) Zastupnički/Predstavnički dom Parlamenta FBiH – Broj potpisa je 1.056.380, što je 50,08% od ukupnog broja birača.
- c) Predsjednik i potpredsjednici RS-a – Broj potpisa je 677.108, što je 53,77% od ukupnog broja birača.
- d) Narodna skupština RS-a – Broj potpisa je 677.117, što je 53,77% od ukupnog broja birača.
- e) Skupštine kantona u FBiH – Broj potpisa je 1.038.742, što je 50,30% od ukupnog broja birača.



Broj potpisa za nivo Zastupnički/Predstavnički dom Parlamenta FBiH i skupštine kantona u FBiH se razlikuju u 17.638, jer birači u Brčko distriktu BiH koji imaju određeno entitetsko državljanstvo FBiH ne glasaju za skupštine kantona u FBiH.

Tabela 17. Uneseni rezultati za nivo Predsjedništvo BiH do 23.15 sati

Unijeto biračkih mjest	Ukupno biračkih mjest	Procenat
2,552	5,557	45.92%

10 izbornih komisija unijelo rezultate sa 0 biračkih mjest.

12 izbornih komisija unijelo rezultate do 10% biračkih mjest.

7 izbornih komisija unijelo rezultate do 20% biračkih mjest.

12 izbornih komisija unijelo od 90% do 99,9% biračkih mjest.

39 izbornih komisija unijelo rezultate sa svih biračkih mjest, odnosno 100%.

Rezultati za sve nivoe iz Kupresa (RS) uneseni u Centralnoj izbornoj komisiji BiH.

U ovoj analizi uzet je broj biračkih mjest koji je uvećan za 137 biračkih mjest, koliko ima biračkih mjest u osnovnoj izbornoj jedinici Brčko distrikt BiH, iz razloga što na svim biračkim mjestima imamo birače koji glasaju za članove Predsjedništva BiH iz FBiH i birače koji glasaju za članove Predsjedništva BiH iz RS-a.

Izborne komisije

Pokrenut postupak utvrđivanja odgovornosti

Centralna izborna komisija Bosne i Hercegovine je na 34. sjednici održanoj 25.04.2023. godine, donijela 148 Zaključaka o pokretanju postupka utvrđivanja činjeničnog stanja i odgovornosti za 148 članova iz 32 izborne komisije osnovne izborne jedinice, zbog kršenja odredbi Izbornog zakona BiH kao i podzakonskih akata Centralne izborne komisije BiH.

Centralna izborna komisija Bosne i Hercegovine je izdala naredbe za ponovno otvaranje vreća u cilju pravilnog objedinjavanja izbornih rezultata za 3,024 biračka mjesta, što predstavlja 54,42% u odnosu na 5.557 biračkih mjesta. od čega naredbe izbornim komisijama za 592 biračka mjesta i naredbe Glavnom centru za brojanje za 2432 biračka mjesta.

Broj osnovnih izbornih jedinica u kojima je izvršeno kontrolno brojanje je 121 od ukupno 143 OIJ što predstavlja 84.62%.

Tabela 18. Kontrolna brojanja

Ukupan broj biračkih mjesta na kojima je izvršeno kontrolno brojanje	3,024	5,557	54,42%
Broj osnovnih izbornih jedinica na kojima je izvršeno kontrolno brojanje	121	143	84,62%

- naredbe izbornim komisijama za 592 biračka mjesta
- naredbe Glavnom centru za brojanje 2.432 biračka mjesta

Naredbe donesene zbog sljedećih razloga:

- Zbir važećih i nevažećih glasačkih listića razlikovao se od broja glasačkih listića u glasačkoj kutiji.
- Kandidat je imao više glasova od političkog subjekta.
- Izborni materijal je nepravilno upakovan.
- Postojale su indicije da su vršene izborne prevare koje su mogle utjecati na izborni rezultat.

Kontrolna brojanja

Predsjedništvo BiH: 106 biračkih mjesta,

Parlamentarna skupština BiH: 469 biračkih mjesta,

Zastupnički/Predstavnički dom Parlamenta FBiH: 352 biračka mjesta,

Predsjednik i potpredsjednici RS-a: 2.239 biračkih mjesta,

Narodna skupština RS-a: 189 biračkih mjesta i

Skupštine kantona u FBiH: 426 biračkih mjesta.



Prag tolerancije

Prag tolerancije je broj koji predstavlja razliku između broja potpisa i broja glasačkih listića u glasačkoj kutiji i razliku sume važećih i nevažećih glasačkih listića i glasačkih listića u glasačkoj kutiji.

Za provedbu Općih izbora 2022. godine Centralna izborna komisija BiH je donijela Zaključke za podizanje praga tolerancije na 796 biračkih mjesta, što predstavlja 14,32% od 5.557 biračkih mjesta. Prag tolerancije je podizan u 107 osnovnih izbornih jedinica, što predstavlja 74,83% od 143 osnovne izborne jedinice.

Prag tolerancije je podizan jedino u slučajevima razlike u testu tačnosti TEST 1, broj potpisa i broj glasačkih listića u glasačkoj kutiji, dok su razlike u testu tačnosti TEST 2 korigirane ponovnim otvaranjem vreća i kontrolnim brojanjem.

Pragom tolerancije je, u odnosu na broj potpisa, premoštena razlika od 3.303 glasačka listića za sve nivoe, što predstavlja 0,047% od 6.914.784 glasačkih listića koji su nađeni u glasačkoj kutiji.

Analiza nevalidnih biračkih mjesta 7. 10. 2022. godine

Od ukupno 5.557 biračkih mjesta, nevalidno je 566 biračkih mjesta, na jednom ili više nivoe, dok je 4.991 biračko mjesto validno po svim nivoima. Od 566 biračkih mjesta, po tipovima greške, biračka mjesta su nevalidna na sljedeći način:

- a) Nevalidnost na 436 biračkih mjesta: Broj potpisa i broj glasačkih listića nisu isti.
- b) Nevalidnost na 95 biračkih mjesta: Suma važećih i nevažećih glasačkih listića nije jednaka broju glasačkih listića u glasačkoj kutiji.
- c) Nevalidnost na 35 biračkih mjesta: Kandidat je dobio više glasova od političkog subjekta.

Na 566 biračkih mjesta je bilo 1.046 nivoe na kojima izborni rezultati nisu validni, i to:

- 878 nivoa gdje broj potpisa i broj glasačkih listića nisu isti;
- 94 nivoa gdje suma važećih i nevažećih glasačkih listića nije jednaka broju glasačkih listića u glasačkoj kutiji;
- 45 nivoa gdje je kandidat dobio više glasova od političkog subjekta; i
- 29 nivoa gdje je bilo više validacijskih grešaka.

Tabela 19. Nevažeći glasački listići

NIVO	BROJ GLASAČKI H LISTIĆA	PRAZNI GLASAČKI LISTIĆI	OSTALI NEVALIDNI GLASAČKI LISTIĆI	UKUPNO NEVAŽEĆI GLASAČKI LISTIĆI	PROCENAT NEVAŽEĆIH LISTIĆA
PREDSJEDNIŠTVO BiH	1,733,206	68,371	46,902	115,273	6.65%
PREDSJEDNIK I POTPREDSJENICI RS	676,762	21,524	17,415	38,939	5.75%
ZASTUPNIČKI/PREDSTAVNIČKI DOM PARLAMENTARNE SKUPŠTINE BiH	1,733,289	87,956	57,325	145,281	8.38%
ZASTUPNIČKI/PREDSTAVNIČKI DOM PARLAMENTA FBiH	1,055,976	44,428	35,593	80,021	7.58%
NARODNA SKUPŠTINA RS	676,982	15,133	22,241	37,374	5.52%
SKUPŠTINE KANTONA U FBiH	1,038,569	27,370	41,111	68,481	6.59%

- Predsjedništvo BiH – ukupno nevažećih glasačkih listića: 6,65%;
- Parlamentarna skupština BiH – ukupno nevažećih glasačkih listića: 8,38%;
- Zastupnički/Predstavnički dom Parlamenta FBiH – ukupno nevažećih glasačkih listića: 7,58%;
- Predsjednik i potpredsjednici RS-a – ukupno nevažećih glasačkih listića: 5,75%;
- Narodna skupština RS-a – ukupno nevažećih glasačkih listića: 5,52%;
- Skupštine kantona u FBiH – ukupno nevažećih glasačkih listića: 6,59%.

Preporuke za poboljšanje izbornog procesa

Na osnovu izvršenih analiza i uočenih nepravilnosti i poteškoća u provedbi određenih izbornih radnji, a shodno odredbi člana 69. stav (11), Glavna kontrola izbornih rezultata predlaže sljedeće korake kako bi se za naredne izborne cikluse osigurala lakša provedba izbornih radnji i tačniji izborni rezultati:

- korigirati aplikaciju JIIS BiH u dijelu broj potpisa na Izvodu iz Centralnog biračkog spiska na način da broj potpisa koji se upiše na

Obrascu brojnog stanja bude osnov za broj potpisa na obrascima za zbirne rezultate za sve nivoe za koje se provode izbori, te da se ne može desiti da za različite nivoe postoji različit broj potpisa, a da je biračko mjesto validno za sve nivoe;

- korigirati aplikaciju za unos izbornih rezultata u JIISBiH u dijelu validacijskih grešaka na način da se sva biračka mjesta, nakon djelovanja kontrolora izbornih rezultata, snimaju u posebne tabele prema tipu validacijske greške. Tako bi se biračka mjesta na kojima je test tačnosti 1 različit od 0 snimala u jednu tabelu, biračka mjesta na kojima je test tačnosti 2 različit od 0 snimala u drugu tabelu, a biračka mjesta na kojima je kandidat dobio više glasova od političke partije snimala u treću tabelu;
- kreirati u JIIS BiH novi modul kojim će aplikacija automatski vršiti provjeru utjecaja na izborni rezultat;
- kreirati novi modul u JIIS BiH kojim će se za svako biračko mjesto svi podaci nalaziti na jednom mjestu radi lakšeg pristupa tim podacima, i to tako da će na tom mjestu biti: predsjednik i članovi biračkog odbora, podaci iz Zapisnika o radu biračkog mjesta naročito upisane primjedbe, podneseni prigovori koji se odnose na rad biračkog odbora i drugi podaci koji mogu poslužiti Centralnoj izbornoj komisiji BiH;
- potrebno je promijeniti sistem pakiranja izbornog materijala na biračkom mjestu i zaštitne plastične vreće zamijeniti namjenski izrađenim plastičnim kutijama čiji će rok trajanja biti duži;
- u Pravilniku o načinu provedbe izbora propisati nalog kontroli izbornih rezultata da, odmah nakon donošenja odluke o utvrđivanju izbornih rezultata, Centralnoj izbornoj komisiji BiH podnese izvještaj o biračkim mjestima na kojima je politički subjekt osvojio preko 100 glasova, a kandidat istog političkog subjekta osvojio isti broj glasova, o biračkim mjestima na kojima je izlaznost bila preko 100 birača i gdje je jedan politički subjekt osvojio preko 80% glasova te biračkim mjestima na kojima je odziv bio preko 90%, a gdje je jedan politički subjekt osvojio najveći broj glasova, kako bi Centralna izborna komisija BiH mogla izdati naredbu da izvrši kontrolno brojanje i provjeri tačnost rada biračkog odbora.



5. Припрема и провођење избора од стране изборних комисија основних изборних јединица

Јован Калаба
члан ЦИК БиХ

НАДЛЕЖНОСТИ ГРАДСКИХ/ОПШТИНСКИХ ИЗБОРНИХ КОМИСИЈА

У складу са одредбом члана 2.13 Изборног закона БиХ, општинска/градска изборна комисија:

1. надгледа и контролише рад Центра за бирачки списак из члана 3.8 овог Закона;
2. одређује бирачка мјеста на подручју општине за гласање на свим нивоима власти у БиХ;
3. проводи поступак именовања, именује и обучава чланове бирачког одбора;
4. брине о безбједности и достављању бирачким одборима изборног материјала за гласање на свим нивоима избора у БиХ;
5. обавјештава бираче о свим информацијама неопходним за провођење избора, у складу са прописима Централне изборне комисије БиХ;
6. одговорна је за уређење бирачког мјеста и друге техничке припреме за изборе;
7. одговорна је за правилно бројање гласачких листића на бирачким мјестима и у општинским центрима за бројање;



8. обједињује резултате избора са свих бирачких мјеста у општини, посебно за сваки орган за који је вршен избор, и доставља их Централној изборној комисији БиХ, и

9. обавља друге послове у складу са законом и прописима Централне изборне комисије БиХ.

ИЗЛАГАЊЕ ПРИВРЕМЕНИХ БИРАЧКИХ СПИСКОВА

Општинске/градске изборне комисије (изборне комисије) израдиле су и доставиле Централној изборној комисији БиХ Планове излагања Привременог бирачког списка у периоду 6. 5. - 30. 5. 2023. године.

Све планове, након одређених корекција у појединим случајевима, одобрила је Централна изборна комисија БиХ.

Изборне комисије су, у складу са донесеним плановима излагања, изложиле привремене бирачке спискове. Период излагања 4. 6. - 4. 7. 2023. године.

ОДРЕЂИВАЊЕ БИРАЧКИХ МЈЕСТА

За Опште изборе 2022. године изборне комисије одредиле су 5.530 бирачких мјеста (5.418 редовних, 7 за гласање у одсуству /за гласање лично и 105 за гласање непотврђеним гласачким листићем).

Бирачка мјеста која нису испунила услове за гласање у смислу прилаза и простора

- Број бирачких мјеста која немају могућност приступа лицима са инвалидитетом износи 1361.
- Број бирачких мјеста која по питању величине простора не испуњавају услове за несметано гласање и посматрање изборног процеса износи 392.

ИМЕНОВАЊЕ БИРАЧКИХ ОДБОРА

Изборне комисије биле су у обавези да именују 25.926 чланова бирачких одбора и 25.926 њихових замјеника, односно укупно 51,852 лица (редовна бирачка мјеста, бирачка мјеста за гласање у одсуству, бирачка мјеста за гласање непотврђеним гласачким листићима).

Изборне комисије су до 2. 9. 2022. године (рок утврђен у складу са Изборним законом БиХ), именовале 25.926 чланова бирачких одбора и



21.750 замјеника чланова бирачких одбора, односно 4.102 замјеника чланова бирачких одбора мање од потребног.

- Евидентан проблем приликом именована бирачких одбора је недовољан број достављених приједлога од политичких субјеката као и велики број одустајања.

Такође, изборне комисије биле су у обавези да именују 1.056 чланова мобилних тимова и исто толико њихових замјеника за укупно 352 мобилна тима.

ИНФОРМИСАЊЕ БИРАЧА

Све изборне комисије су редовно информисале бираче о току изборних активности (излагање извода из Привременог бирачког списка, одређивање локација бирачких мјеста и др.).

РАДЊЕ НА ДАН ИЗБОРА И НАКОН ПРОВЕДЕНИХ ИЗБОРА

Обједињавање резултата са бирачких мјеста и унос податка у ЈИИС у прописаном року.

- 134 изборне комисије су унијеле и објединиле резултате у прописаном року
- 6 изборних комисија није унијело и објединило резултате у прописаном року
- 3 изборне комисије су дјелимично унијеле и објединиле резултате у прописаном року.

Све изборне комисије су у року доставиле ЦИК-у БиХ оригиналне обрасце са бирачких мјеста.

Изборне комисије су у 1544 случаја приступиле поновном отварању врећа с циљем правилног обједињавања резултата.

ПРИГОВОРИ КОЈЕ СУ ИЗБОРНЕ КОМИСИЈЕ ЗАПРИМИЛЕ У ТОКУ ИЗБОРНОГ ПЕРИОДА КАО И ПРИЈАВЕ ДОСТАВЉЕНЕ ТУЖИЛАШТВИМА

Изборне комисије су у току изборног периода запримиле укупно 531 приговор. Рјешено је 526 приговора, а 5 приговора је прослијеђено ЦИК-у БиХ.



Изборне комисије су у току изборног периода надлежним тужилаштвима прослиједиле 3 пријаве.

ПОДРШКА У РАДУ ИЗБОРНИМ КОМИСИЈАМА

Све изборне комисије су, осим једне, имале потребну материјално-техничку подршку надлежних органа општине/града.

Све изборне комисије су имале потребну подршку ЦИК-а БиХ током изборног процеса и посебно током изборног дана (координатори, кол (call) центар, контролори изборних резултата, информатичка подршка.

Изборне комисије су рад Супервизора Централне изборне комисије БиХ (од 1 до 5) оцијениле просјечном оцјеном 4,66.

ПРЕПОРУКЕ ЗА ПРЕДСТОЈЕЋЕ ЛОКАЛНЕ ИЗБОРЕ

- Са свим изборним комисијама, с циљем информисања о припремама за провођење избора, прије расписивања Локалних избора 2024. године обавити разговор нпр. путем Zoom, Skype и др.
- С обзиром на то да слиједи изборна година, неопходно је изборним комисијама указати на обавезу редовног одржавања сједница током 2024. године, као и обавезу благовременог извршавања задатака из члана 2.13 Изборног закона БиХ и обавјештавања Централне изборне комисије БиХ.
- С обзиром на евидентан проблем неажурне провјере е-мејлова са задацима које Централна изборна комисија БиХ упућује изборним комисијама, кашњења у извјештавању, недостављања потпуних и тачних података, непознавања пословне кореспонденције, неефикасне комуникације на изборни дан, у оквиру редовне обуке за предсједнике и чланове изборних комисија одржати и обуку (онлајн, 1-2 школска часа) о пословној кореспонденцији са Централном изборном комисијом БиХ.
- С циљем обезбјеђивања провођења Локалних избора 2024. године, свим начелницима/градоначелницима указати на обавезу обезбјеђивања средстава из члана 1.2а става (3) Изборног закона БиХ, посебно у дијелу провођења активности из члана 2.13 Изборног закона БиХ и исплате накнада за рад изборних комисија и бирачких одбора те на обавезу пружања материјално-техничке подршке изборним комисијама.



- Обавијестити надлежне органе о обавези обезбјеђивања особља, простора и опреме за рад центара за бирачки списак, као и утврђивања мјесечних накнада за рад запосленика центра, јер поред прописаних активности обављају и техничке послове за изборне комисије.
- Потребно је унапређивати обуке изборне администрације (нпр. садржајно, бројчано, креирати према циљним групама и др.).
- Приликом припреме измјена и допуна подзаконских аката потребно је узети у обзир и приједлоге које су доставиле изборне комисије у оквиру извјештаја о раду – (57 ИК је доставило приједлоге).

РЕЗИМЕ

Све изборне комисије су већину изборних активности прописаних чланом 2.13 Изборног закона БиХ провеле у складу с прописаним процедурама и роковима.

При том се прије свега мисли на сљедеће активности:

- излагање Привременог бирачког списка,
- регистрација бирача са статусом расељених лица,
- одређивање бирачких мјеста,
- именовање, обука и сертификација бирачких одбора, именовање контролора изборних резултата, супевизора и референата за унос изборних резултата путем ЈИИС-а (ЈИС-а).

Изборне комисије наводе углавном добру сарадњу са општинским/градским органима као и са Централном изборном комисијом БиХ.



Nalazi međunarodnih organizacija o provedbi Općih izbora u BiH 2022. godine

Nalazi monitoringa Misije OSCE-a u Bosni i Hercegovini u pogledu odgovora krivičnog sistema na slučajeve izborne prevare u vezi s Općim izborima u BiH u 2022. godini

Halisa Skopljak, pravna savjetnica u Odjeljenju za vladavinu prava Misije OSCE-a u BiH

Metodologija monitoringa

Lokalni izbori 2020. godine, Opći izbori 2022. godine

Periodično ažurirani podaci o prijavama od tužilaštava u BiH o:

- a) broju primljenih prijava izvještaja, b) podnosiocu prijava izvještaja,
- c) prijavljenom činjeničnom opisu,
- d) preliminarnoj kvalifikaciji djela,
- e) tužilačkoj odluci,
- f) prikupljanju odluka i praćenju sudskih predmeta.

Sva krivična djela koja se dovode u vezu sa izbornim procesom.

Zaključci Visokog sudskog i tužilačkog vijeća Bosne i Hercegovine (VSTV-a BiH) od 6. jula 2022. godine

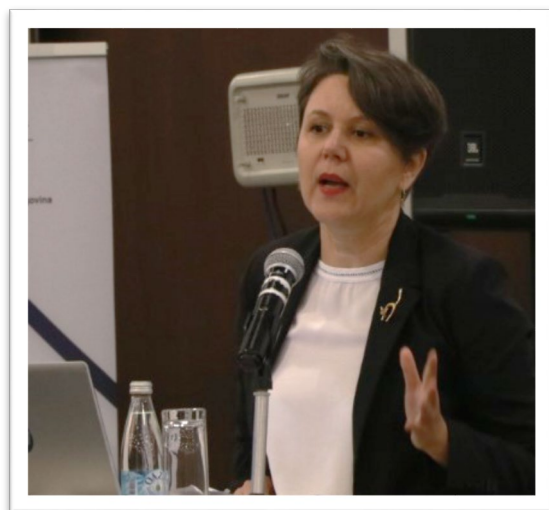
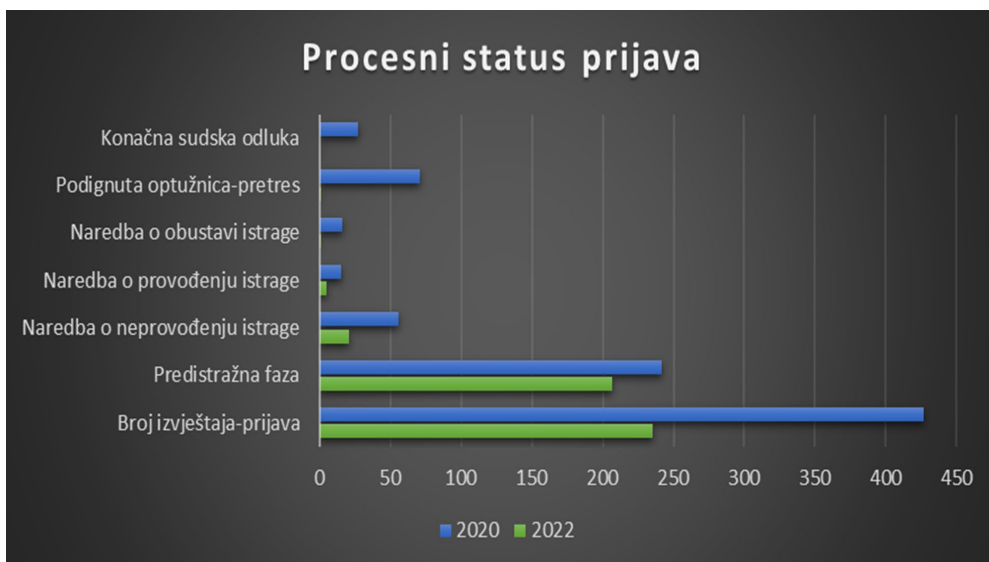


Tabela 20. Broj prijava izvještaja po tužilaštvu

Broj prijava-izvještaja	2022.	2020.
preko 90	0	Doboj
51-70	BiH (+59)	0
21-50	Bihać, Bijeljina, Doboj	BiH (+45), Banja Luka, Brčko, Mostar, Prijedor
16-20	0	Sarajevo, Zenica
6-15	Sarajevo, Zenica	Bihać, Bijeljina, Goražde, Istočno Sarajevo, Livno, Orašje, Travnik, Tuzla
do 5	Goražde, Livno, Orašje, Travnik, Banja Luka	Trebinje



Slika 12. Procesni status prijava



Tabela 21. Pravosnažno okončani predmeti

Vrsta postupka	Pregovaranje o krivnji i krivični nalog	22
	Priznanje krivnje/glavni pretres	3
Sankcije	Uсловna osuda	18
	Kazna zatvora	1
	Novčana kazna	4
	Kazna zatvora zamijenjena u novčanu	5

Pravosnažno okončani predmeti:

- Falsificiranje isprave
- Nedozvoljeno korištenje ličnih podataka
- (“glasanje umrlih”)
- Kazne prema posebnom minimumu, bez mjera zabrane.

Tabela 22. Pregled - Opći izbori 2022. godine

	Optužnica	Naredba o provedbi istrage	Naredba o obustavi istrage	Naredba o neprovedbi istrage
TBiH	1	5	1	7
KT Bihać				10
OJT Doboј				2
KT Sarajevo				1
KT Zenica		2		4
KT Goražde		1		

Opći izbori 2022. godine - Prijave po podnosiocu prijave:

- CIK (35% ustupljeno drugim tužilaštvima)
- Političke stranke (45% ustupljeno drugim tužilaštvima)
- Policija (14% ustupljeno drugim tužilaštvima)
- Ostalo

Tabela 23: Pregled - Lokalni izbori 2020. godine

	Pravosnažno okončano	U postupku	Optužnica	Naredba o provedbi istrage	Naredba o obustavi istrage	Naredba o neprovedbi istrage
TBiH	3					11
KT Bihać						1
OJT Doboј	2	3	45			1
KT Sarajevo						9
KT Zenica	2		1	1	3	3
KT Goražde				2		2
OJT Bijeljina	1	1				3
TBDBiH	8	3		10		7
OJT Istočno Sarajevo	2					3
KT Mostar	2		2		11	6
KT Orašje	3		1			
KT Travnik	4			2	2	2
OJT Banja Luka			1		2	1
KT Livno						2
OJT Trebinje						3
KT Tuzla						3

Lokalni izbori 2020. godine- prijave po podnosiocu prijave:

- CIK
- Policija
- Političke stranke
- Ostalo.

Ukupna stopa efikasnosti rješavanja:

- Lokalni izbori 2020. godine - 47% (juni 2022. godine 51%).
- Opći izbori 2022. godine - 12%.

Zaključci VSTV-a BiH od 6. jula 2022. godine:

- Prioritetno rješavanje predmeta
- Osiguravanje optimalne učinkovitosti u postupanju
- Imenovanje kontakt-osoba u svim tužilaštvima
- Blagovremena razmjena informacija sa CIK-om
- Održavanje posebnog sastanka Strateškog foruma za saradnju tužilaštava i policije
- Proaktivno djelovanje kroz operativne forume za saradnju između tužilaštava i policije

- Kontinuirana edukacija
- Adekvatna i usklađena kaznena politika
- Aktivno objavljivanje informacija o radu tužilaštava na ovim predmetima
- Redovno izvještavanje VSTV-a BiH o provedbi zaključaka
- Unaprijediti funkcionalnost TCMS-a za evidentiranje ovih krivičnih djela.

Preporuke za VSTV BiH:

1. Mijenjati stav prema izbornim krivičnim djelima kao manje opasnim krivičnim djelima
2. Unaprijediti efikasnost putem:
 - analize efikasnosti prioritnog rješavanja – početna ocjena prijava, “negativne” odluke, potvrđivanje optužnice, zakazivanje pretresa, druge faze postupka. Kreirati naredne korake na osnovu rezultata analize.
 - analize prakse prosljeđivanja prijava između tužilaštava zbog nenadležnosti. Donijeti smjernice?
 - organiziranja kontinuirane edukacije za sve aktere. Uključiti edukacijske institucije i edukacijsko-koordinacijski forum.
 - unapređenja sistema evidentiranja i redovnog ažuriranja. Po potrebi uvesti posebne formulare za prijavljivanje.
 - analize konzistentnosti i usklađenosti tumačenja i primjene relevantnih zakona kroz donesene odluke. Izraditi referentni materijal – komentare zakona i materijal za edukaciju.
 - analize kaznene politike
 - unapređenja transparentnosti rada redovnim obavještavanjem javnosti o statusu prijava i postupcima.
3. Analizirati zakone i mijenjati ih shodno praktičnim potrebama
4. Provesti dugotrajnu javnu kampanju o izbornim prevarama i elementima bića ovih krivičnih djela.

Preporuke s održanih radionica za tužitelje i ovlaštene službene osobe policijskih agencija u BiH pod nazivom „Učinkovite istrage i procesuiranje krivičnih djela koja ugrožavaju ispravnost i integritet izbora“

Ahmed Rifatbegović, politički savjetnik u Uredu šefa misije OSCE-a u BiH i šef Jedinice za kontakte sa političkim strankama i izbore

Projekt “Unapređenje izbornog procesa 2022. u BiH u skladu s preporukama ODIHR-a”, podržan je od strane Vlada SAD-a i Kraljevine Norveške.

Održane su četiri dvodnevne radionice za tužioce i ovlaštene službene osobe policijskih agencija u BiH na temu “Efikasne istrage i procesuiranje krivičnih djela koja ugrožavaju ispravnost i integritet izbora” u septembru 2022. godine:



1. Sarajevo, 1-2. septembar 2022. godine
 2. Banja Luka, 6-7. septembar 2022. godine
 3. Tuzla, 14-16. septembar 2022. godine
 4. Mostar, 26-27. septembar 2022. godine,
- za 60 tužilaca i 70 policijskih službenika.

Preporuke za Visoko sudsko i tužilačko vijeće BiH (VSTVBiH) i Centralnu izbornu komisiju BiH (CIKBiH)

Preporuke za Visoko sudsko i tužilačko vijeće BiH (VSTVBiH) i Centralnu izbornu komisiju BiH (CIKBiH) tiču se unapređivanja institucionalnog odgovora u polju krivičnih djela koja ugrožavaju ispravnost i integritet izbora u BiH.

Preporuke su bazirane na prezentacijama i diskusiji sa radionica i na podacima iz monitoringa koji provodi Misija te njihov integralni dio čine i osnovni

podaci koji se odnose na broj i proceduralni status prijave u vezi sa Lokalnim izborima održanim 2020. godine i Općim izborima održanim 2022. godine, zaključno sa 31. martom 2023. godine.

Opći izbori 2022. godine, prijave po podnosiocu prijave

- CIK (35% ustupljeno drugim tužilaštvima)
- Političke stranke (45% ustupljeno drugim tužilaštvima)
- Policija (14% ustupljeno drugim tužilaštvima)
- Ostalo

Preporuke za CIKBiH

- a) Potrebno je preduzeti daljnje aktivnosti usmjerene na jačanje integriteta i nepristrasnosti izborne administracije na svim nivoima. Ovo je posebno važno kod rada i formiranja biračkih odbora kao ključnih tijela koja reagiraju na različite pojavne oblike izbornih prevara na sam dan izbora. U tom je kontekstu neophodno izvršiti analizu procedura nominovanja i imenovanja članova biračkih odbora, provesti šire konsultacije sa različitim akterima u izbornom procesu i dati alternativne i inovativne prijedloge za formiranje ovih tijela, uključujući profesionalizaciju biračkih odbora, kao i nominaciju od strane političkih subjekata koji imaju svoje predstavnike u višim organima vlasti za koje se izbori provode.
- b) Ažurnost biračkog spiska je potrebno kontinuirano unapređivati. Odsustvo tačnih i valjanih podataka u ovoj evidenciji stvara pretpostavke za izborne zloupotrebe i povrede biračkog prava. Pored osiguranja blagovremene razmjene podataka sa svim nadležnim institucijama na redovnoj osnovi, posebno treba analizirati način razmjene podataka o umrlim osobama koje dostavljaju medicinske ustanove, te postupak i rokove za izmjenu podataka o prebivalištu kako bi se onemogućile potencijalne “fiktivne” prijave birača.
- c) Dodatno unaprijediti procedure glasanja kako bi se dalje zaštitila tajnost glasa i spriječio nedopušten utjecaj na birače, što, pored ostalog, posebno uključuje prijedloge kojima će biti regulirano nedopušteno fotografiranje glasačkih listića nakon glasanja (posebno za glasače koji glasaju poštom) i iznošenje glasačkog materijala sa biračkog mjesta. Educirati birače o procedurama i postupcima kojima se osigurava tajnost glasanja, što, pored ostalog, uključuje i informacije o nepovredivosti rezultata glasanja i različitim vrstama zaštitnih elemenata na glasačkim listićima u cilju sprečavanja nedopuštenog kopiranja glasačkog materijala.

- d) U programe edukacije izborne administracije na svim nivoima trajno uključiti module o izbornim prevarama i odgovornostima koje imaju članovi općinskih/opštinskih izbornih komisija i biračkih odbora, a koji će biti upotpunjeni primjerima iz prakse. U pripremu edukativnih materijala i organizaciju obuka u ovom dijelu na kontinuiranoj osnovi uključiti predstavnike pravosudnih institucija kako bi se osigurala dostupnost informacija o praksama s proteklih izbornih ciklusa i ažuriranim podacima o broju i vrsti procesuiranih predmeta izbornih prevara.
- e) Nastaviti aktivno raditi na uvođenju modernih informacionih tehnologija u izborni proces. Ovo će omogućiti da se sve pripremne i testne radnje provedu u neizbornoj godini i da se stvore uslovi da ove tehnologije u dijelu koji se odnosi na biometrijsku identifikaciju birača i elektronsko glasanje budu operacionalizirane u narednom izbornom ciklusu. Uvođenje novih tehnologija treba biti praćeno definiranjem krivičnih sankcija za njihovu zloupotrebu i paralelno treba urediti način podnošenja žalbi i prigovora u pogledu korištenja novih tehnologija kao i mehanizme zaštite podataka.
- f) Organizirati posebne informativne kampanje i webinare otvorene za javnost, putem kojih bi se građani informirali o izbornim prevarama, te radnjama u izbornom procesu koje predstavljaju prekršaj, odnosno krivično djelo. Njima bi se glasači educirali o svojim pravima te kome i kako prijaviti izbornu prevaru. Posebno staviti akcent na mlade glasače, pripadnike manje zastupljenog spola te na glasače sa invaliditetom. Webinare promovirati na svim društvenim mrežama kao i putem televizijskih medija.
- g) Kako bi se spriječile zloupotrebe u dijelu koji se odnosi na registraciju političkih subjekata, analizirati postojeće procedure i na bazi rezultata i primjera iz prakse sudova i tužilaštava revidirati odredbe koje će onemogućiti prijavljivanja “fiktivnih” političkih subjekata. Potrebno je unaprijediti procedure za provjeru potpisa podrške političkim subjektima. Ovo bi pomoglo da se spriječi neovlašteno prikupljanje potpisa podrške i poveća kontrola vjerodostojnosti uzorka prikupljenih potpisa, između ostalog, i putem korištenja IKT-tehnologija i proširivanja opsega kontrole na sve prikupljene potpise.
- h) Razmotriti potrebu organizacije sastanka o rezultatima izbora 2022. godine na kojem bi bili prezentirani izvještaji VSTV-a BiH, policijskih agencija i tužilaštava o krivičnim djelima učinjenim tokom izbornog ciklusa u 2022. godini.
- i) Razmotriti uspostavljanje jedinstvene baze podataka o pokrenutim prekršajnim i krivičnim postupcima, te omogućiti pristup ovim podacima

nadležnim institucijama, a javnost redovno obavještavati o stepenu efikasnosti rješavanja predmeta.

- j) Pored toga, u svrhu povećanja ukupne transparentnosti izbornog procesa i jačanja odgovornosti, CIK BiH i sudovi trebaju blagovremeno objavljivati žalbe i naknadne odluke izborne administracije. U cilju poštivanja postojećih rokova za rješavanje po podnesenim prigovorima, CIK BiH treba unaprijed planirati dodatne ljudske i materijalne resurse kao ispomoć postojećem osoblju koje je angažirano na ovoj vrsti poslova. Sugeriramo da se analizira mogućnost revidiranja rokova za podnošenje prigovora.
- k) U cilju unapređenja pristupa pravnim lijekovima i povećanja učinkovitosti mehanizma za rješavanje izbornih sporova, s predstavnicima pravosuđa razmotriti opcije kojima bi se osiguralo da pravni status za podnošenje prigovora bude proširen i na javna udruženja, uključujući i posmatrače. Posebnu pažnju obratiti na mjere za unapređenje uloge posmatrača koji dolaze iz javnih udruženja, što uključuje i edukaciju posmatrača i postupke kojima će biti poboljšan kvalitet potencijalnih podnesenih prigovora te poboljšano razumijevanje uloge posmatrača.

Percepcija građana BiH o izbornim nepravilnostima

Građani BiH ne vjeruju institucijama uključenim u izborni proces. Nijedna od spomenutih institucija nije dobila povjerenje više od 16% ispitanika. Tako 59,6% ispitanika ne vjeruje Centralnoj izbornoj komisiji BiH, 64,4% ispitanika ne vjeruje biračkim odborima, a 64,6% ispitanika ne vjeruje općinskim izbornim komisijama.

42% ispitanika ima stav da izbori nisu pravedni, dok samo 23% ispitanika vjeruje da su izbori pravedni. Više od dvije trećine ispitanika vjeruje da dolazi do izbornih prevara.

Svakom četvrtom ispitaniku je ponuđen novac da glasa za neku stranku ili kandidata. Više od petine ispitanika je imalo iskustvo da im je neko rekao da koga da glasaju na biračkom mjestu.

Ispitanici smatraju da se prilikom brojanja glasova na biračkim mjestima (43%) i sabiranja broja glasova na općinskom i centralnom nivou (22,2%) najčešće događaju prevare u izbornom procesu.



Prezentacija preporuka Završnog izvješća ODIHR-ove izborne promatračke misije za Opće izbore 2022. godine u BiH

Marcell Nagy, zamjenik šefa Misije, Izborna promatračka misija OESS/ODIHR u BiH 2022. godine

Prezentacija Marcella Nagya predstavila je rad Misije za promatranje izbora Ureda OESS-a za demokratske institucije i ljudska prava (ODIHR) u Bosni i Hercegovini 2022. godine. S mandatom za promatranje općih izbora, misija je ocijenila usklađenost izbornog procesa s obvezama OESS-a, druge međunarodne obveze i standarde za demokratske izbore te nacionalno zakonodavstvo.



Nalazi misije objavljeni su u Završnom izvješću u veljači 2023., u kojem su ponuđene 22 preporuke za unaprjeđenje izbornog procesa, koje su u prezentaciji detaljno objašnjene.

ODIHR Izborna promatračka misija u BiH 2022. :

- Vođena veleposlanikom Peter Tejler-om;
- 4 parlamentarna izaslanstva;
- Gotovo 500 promatrača;
 - procedure otvaranja promatrane na gotovo 200 biračkih mjesta;
 - glasovanje na preko 1700 biračkih mjesta;
 - prebrojavanje glasova na blizu 170 biračkih mjesta;
 - tabeliranje rezultata u više od 100 općinskih izbornih povjerenstava.
- 3. listopada: Preliminarno priopćenje;
- Veljača 2023.: Završno izvješće.

Preporuka:

Izborna administracija -1

Vlasti bi trebale osigurati adekvatnu i učinkovitu raspodjelu sredstava kako bi se osigurala funkcionalnost Središnjeg izbornog povjerenstva kao institucije,

uključujući i tijekom neizbornih godina, te pokriti sve troškove u vezi s organizacijom izbora. Središnjem izbornom povjerenstvu treba osigurati sve potrebne resurse za zaposlenje dovoljnog broja kvalificiranog osoblja, uključujući u odjele za reviziju, pravne poslove i IT, te za razvoj IT infrastrukture.

Preporuka:

Izborna administracija - 2

Kako bi se osiguralo pravovremeno formiranje, nepristranost i profesionalizam biračkih odbora, te povećalo povjerenje zainteresiranih strana, vlasti bi trebale da izvrše reviziju metode imenovanja ovih povjerenstava. Ovo bi se moglo postići na način da se ograniči pravo na kandidiranje članova biračkih odbora samo na stranke koje imaju zastupnike u državnom i entitetskim parlamentima, ili da se članovi biraju sa liste obučenog osoblja koju održava Središnje izborni povjerenstvo.

Preporuka:

Izborna administracija - 3

Središnje izborni povjerenstvo treba da nastavi sa unapređenjem obuke za izborni povjerenstva na nižim razinama, sa posebnim naglaskom na procedure glasovanja i brojanja i ispunjenje protokola izbornih rezultata.

Preporuka:

Izborna administracija - 4

Vlasti, uključujući i izbornu administraciju, treba da razviju sveobuhvatan dugoročni program edukacije i informiranja birača za različite ciljne grupe u bliskoj konsultaciji sa organizacijama koje predstavljaju ove grupe. Edukacija birača i informativni materijali bi trebali biti proizvedeni sukladno standardima pristupačnosti.

Preporuka:

Prigovori i žalbe - 1

Kako bi se omogućilo dovoljno vremena za podnošenje i rješavanje prigovora, rokovi bi se mogli uskladiti sa dobrom međunarodnom praksom. Središnje

izborno povjerenstvo treba da blagovremeno razmotri sve prigovore i žalbe i da za to bude na odgovarajući način pripremljeno i ima resurse.

Preporuka:

Prigovori i žalbe - 2

Da bi se povećala transparentnost i odgovornost, Središnje izborno povjerenstvo i sudovi treba da blagovremeno objavljuju informacije o prigovorima i odlukama vezanim za izbore

Preporuka:

Dan izbora - 1

Vlasti bi trebale poduzeti efektivne mjere da zaštite prava birača na slobodan i tajan izbor. Važnost tajnosti glasovanja, zaštite identiteta birača, i osiguravanja da birači mogu glasovati u slobodnoj atmosferi treba naglasiti tijekom obuke izbornih povjerenstava i u materijalima za obuku birača. Raspored na biračkim mjestima treba preispitati, a pitanje pretjerane gužve treba riješiti kako bi se osigurala tajnost glasovanja i zaštita od neprikladnog utjecaja na birače.

Preporuka:

Dan izbora - 2

Izborna administracija treba da razmotri dodatne mjere, u bliskoj suradnji sa organizacijama koje predstavljaju osobe sa invaliditetom, kako/kojim bi osigurala da birači sa invaliditetom, uključujući i one sa oštećenjem vida, mogu glasovati samostalno ili uz odgovarajuću pomoć. Potrebno je uložiti napore da se osigura da su prostori i raspored biračkih mjesta pogodni za samostalan pristup.

Preporuka:

Razvoj događaja nakon izbora

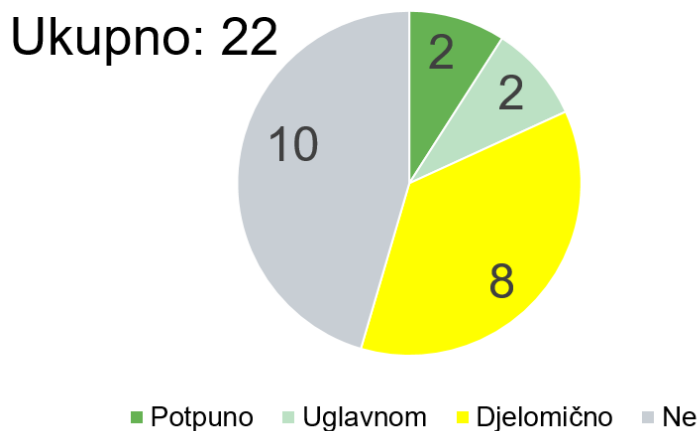
Vlasti treba da osiguraju da članovi izborne administracije ne budu opozvani iz proizvoljnih razloga i da su u mogućnosti da obavljaju svoje dužnosti bez straha od odmazde ili zastrašivanja, uključujući i one zasnovane na rodu, te bi trebale odmah istražiti i odgovoriti na takve slučajeve.



Prezentacija je nastavila pružanjem ažuriranog statusa provedbe prethodnih preporuka ODIHR-a, izdanih 2014. i 2018. Preporuke koje se odnose na rad izborne administracije organizirane su u četiri tematska područja: izborna administracija, procedure na dan izbora, registracija birača i prijava kandidata. Za svako od ovih područja u prezentaciji je data detaljna statistika o statusu provedbe te je zaključeno da je od 37 preporuka koje se odnose na rad izborne administracije, 9 u potpunosti provedeno, 3 uglavnom, a 10 djelomično.

Izborna administracija (2014-2018):

Implementacija

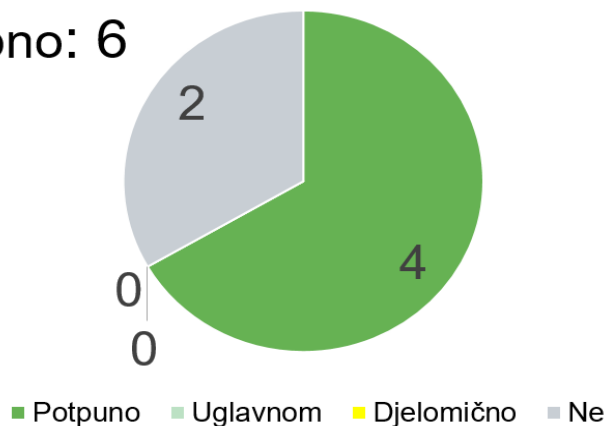


Slika 13. Izborna administracija (2014-2018)

Procedure na dan izbora (2014-2018):

Implementacija

Ukupno: 6

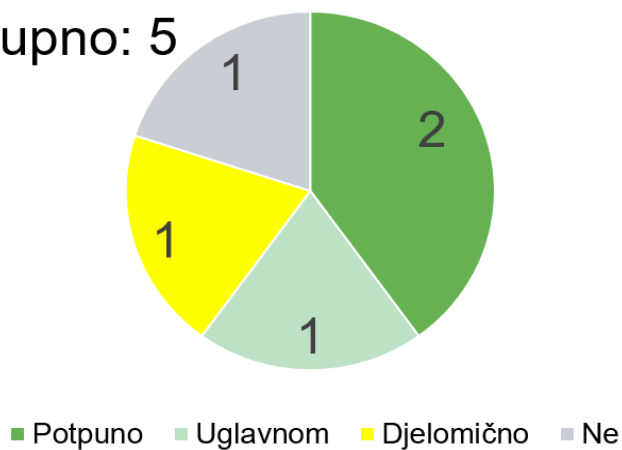


Slika 14. Procedure na dan izbora (2014-2018)

Registracija birača (2014-2018):

Implementacija

Ukupno: 5

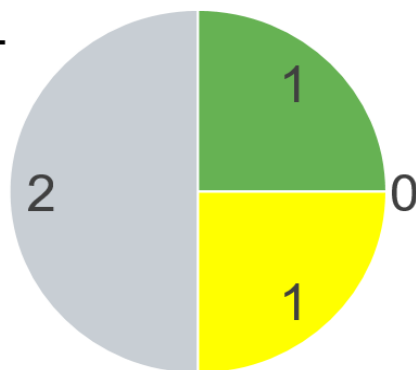


Slika 15. Registracija birača (2014-2018)

Registracija kandidata (2014-2018):

Implementacija

Ukupno: 4



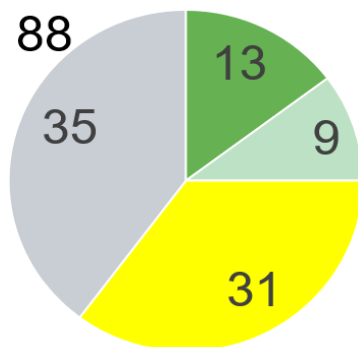
■ Potpuno ■ Uglavnom ■ Djelomično ■ Ne

Slika 16. Registracija kandidata (2014-2018)

Ukupno (2014-2018):

Implementacija

Ukupno: 88



■ Potpuno ■ Uglavnom ■ Djelomično ■ Ne

Slika 17. Ukupno (2014-2018)

U prezentaciji su zatim istaknute aktivnosti projekta ODIHR-a „Podrška izbornim reformama na Zapadnom Balkanu“ koji financiraju Europska unija i Austrijska razvojna agencija. Unatoč preprekama koje je postavila pandemija COVID-19 i obustava zbog općih izbora 2022., projekt je lokalnim čimbenicima ponudio ekspertizu o različitim temama. To uključuje studije o rasporedu biračkih mjesta i pristupu za osobe s invaliditetom; provedba elektroničke identifikacije birača; nacrt izmjena i dopuna izbornog zakonodavstva; utjecaj štetnog govora na izbore; i nadzor nad financiranjem političkih stranaka. Prezentacija je zaključena ponovnim potvrđivanjem opredijeljenosti ODIHR-a da pomogne bosanskohercegovačkim institucijama i civilnom društvu da učinkovito prate preporuke za promatranje izbora.

Podrška izbornim reformama na Zapadnom Balkanu:

- Tehnička pomoć od 2017. godine;
- Komparativne analize s regionalnim aspektima;
- Komentari na nacрте ili donesene propise i zakone;
- BiH: radovi započeti u siječnju 2021. godine;
- Suspenzija prije općih izbora 2022. godine;
- Radovi na različite teme;
- ODIHR ostaje predan podršci institucijama i civilnom društvu u BiH.



Prezentacija predavljanje Izvještaja o posmatranju Općih izbora u Bosni i Hercegovini (2. oktobra 2022.) posmatračke misije Parlamentarne skupštine Vijeća Evrope

Prof. Stefan Schennach, član PACE, Šef ad hoc komiteta za posmatranje Općih izbora u Bosni i Hercegovini Parlamentarne skupštine Vijeća Evrope



Parlamentarna skupština Vijeća Evrope (PACE) posmatra izbore u BiH od 1996. godine. U BiH se primjenjuje postupak praćenja Parlamentarne skupštine Vijeća Evrope (PACE), te se zemlja stoga obavezala da pozove predstavnike Parlamentarne skupštine da posmatraju izbore.

Naša delegacija za posmatranje izbora je imala 24 člana: 21 člana Parlamentarne skupštine Vijeća Evrope (PACE) (koji dolaze iz svih političkih frakcija i 16 različitih država članica Vijeća Evrope), jednog predstavnika Venecijanske komisije i 2 uposlenika/uposlenice.

Najprije smo imali predizbornu misiju u Sarajevu i Banja Luci početkom septembra. Tom prilikom smo imali sastanke sa predstavnicima kolegija Doma naroda Parlamentarne skupštine BiH, liderima i predstavnicima parlamentarnih klubova Predstavničkog doma Federacije Bosne i Hercegovine, liderima i predstavnicima parlamentarnih klubova Nacionalne skupštine Republike Srpske, delegacijom Bosne i Hercegovine pri Parlamentarnoj skupštini Vijeća Evrope (PACE), predsjednikom i članovima CIK-a BiH, članovima diplomatskog kora u Sarajevu, članovima izborne posmatračke misije Ureda OSCE-a za demokratske institucije i ljudska prava (OSCE/ODIHR), te predstavnicima nevladinih organizacija i medija.

Puna delegacija Parlamentarne skupštine Vijeća Evrope (PACE) je bila dio Međunarodne izborne posmatračke misije (IEOM), zajedno sa delegacijom Parlamentarne skupštine Organizacije za sigurnost i saradnju u Evropi (OSCE-

PA), delegacijom iz Parlamenta EU (EP), delegacijom Parlamentarne skupštine NATO-a (NATO-PA) i izbornom posmatračkom misijom Ureda OSCE-a za demokratske institucije i ljudska prava (OSCE/ODIHR).

Glavni nalazi:

- Zaključili smo da su Opći izbori bili konkurentni i općenito dobro organizirani. Osnovne slobode su poštovane tokom kampanje. Međutim, izborna okruženje se i dalje odlikovalo neuspješnim reformskim naporima, široko rasprostranjenim nepovjerenjem u javne institucije i retorikom etničkih podjela.
- Delegacija Parlamentarne skupštine Vijeća Evrope (PACE) je uočila učešće stranih zvaničnika tokom kampanje:
 - Predsjednik Turske je boravio u Sarajevu tokom predizborne misije Parlamentarne skupštine Vijeća Evrope (PACE),
 - Predsjednik Hrvatske je prisustvovao komemoraciji ratne hrvatske vojno-policijske operacije "Maestral" u Jajcu 13. septembra,
 - Predsjednik Srbije je prisustvovao ceremoniji Dana srpskog jedinstva u Bijeljini 15. septembra.
 - Milorad Dodik se sastao sa predsjednikom Rusije 20. septembra, a zatim sa premijerom Mađarske 24. septembra,
 - Premijer Mađarske je uzvratio posjetu u gradu iz kojeg potiče Milorad Dodik, Laktašima, 04. novembra.
- Političari i političke stranke u BiH bi glasove koji im se daju trebali posmatrati kao mandat za rad na budućnosti svoje zemlje i perspektivi evropskih integracija. Posebno je važno mlađoj generaciji glasača dati osjećaj da je njihova budućnost u njihovoj vlastitoj zemlji. U tu svrhu je od ključnog značaja premostiti jaz između različitih etničkih grupa. Trebalo bi biti dovoljno za svakog građanina/građanku Bosne i Hercegovine da se identificira upravo kao građanin/građanka, bez da su neophodne bilo kakve dodatne specifikacije.
- Posmatračka delegacija Parlamentarne skupštine Vijeća Evrope (PACE) je identificirala niz nepravilnosti i nedostataka tokom cjelokupnog izbornog procesa Općih izbora održanih 02. oktobra 2022., kao što je to detaljno opisano u tekstu mog izvještaja. Bh. vlastima se u izvještaju preporučuje da poduzmu konkretne mjere kako bi poboljšale izbornu zakonodavstvo u zemlji, kao i određene izborne

prakse. To treba postići u okviru postupka praćenja Parlamentarne skupštine Vijeća Evrope (PACE) i u bliskoj saradnji sa Venecijanskom komisijom.

Pitanja za Centralnu izbornu komisiju BiH:

- Međunarodna izborna posmatračka misija smatra da određene izborne prakse, uključujući izborne prakse političkih stranaka, potkopavaju integritet izbornog procesa. Koje mjere se mogu poduzeti kako bi se spriječilo da političke stranke trguju pozicijama biračkih odbora u cilju kontrole nad biračkim mjestima?
- Na koji način CIK može dati doprinos javnoj debati o ovim pitanjima i na koji način Parlamentarna skupština Vijeća Evrope (PACE) može pomoći?
- Transparentnost i odgovornost za finansiranje političkih kampanja mora biti značajno poboljšana. Da li CIK može raditi na ovome?
- Na aktivno učešće žena su se negativno odrazili nedovoljni naponi za prevazilaženje ukorijenjenih rodnih stereotipa. Osim par značajnih izuzetaka, žene nisu igrale važnu ulogu u okviru kampanje, a kandidatkinje za političke pozicije su često bile predmet uvreda i ismijavanja na društvenim mrežama. Koje mjere se mogu poduzeti u cilju poboljšanja situacije?
- Na održavanje izbora je utjecala zabrinutost u pogledu tajnosti glasanja i nedosljedne primjene proceduralnih zaštitnih mjera, najvećim dijelom tokom brojanja glasova. Koje mjere se mogu poduzeti u cilju poboljšanja situacije?
- Optužbe za klevetu protiv novinara i novinarki, cyber napadi na istaknute medijske kuće i zastrašivanje i uznemiravanje novinara i novinarki je stvorilo radno okruženje opterećeno političkim pritiskom, pa čak i progonom. Koje mjere se mogu poduzeti u cilju poboljšanja situacije?
- Zloupotreba administrativnih resursa i zabrana govora mržnje se treba pratiti i izvan jednomjesečnog zvaničnog perioda kampanje. Izvan zvanične kampanje se može primijeniti manje strog okvir, ali takve prakse trebaju biti u potpunosti zabranjene. Da li je CIK u stanju da poduzme mjere u ovom pravcu?



Ostala opća pitanja i informacije:

Obzirom da su izbori održani i da je put ka evropskim integracijama otvoren, BiH se također ukazala historijska prilika. Reforma izbornog zakonodavstva je neophodni korak ka evropskim integracijama.

EU je odredila 14 ključnih prioriteta, od kojih se najmanje dva odnose na izbornu zakonodavstvo:

- Osiguravanje da se izbori provode u skladu sa evropskim standardima provedbom preporuka datih od strane OSCE/ODIHR-a i Venecijanske komisije u cilju osiguravanja transparentnosti finansiranja političkih stranaka,
- Osiguravanje jednakosti i nediskriminacije građana i građanki, posebno provedbom presude Evropskog suda za ljudska prava u Strazburu u predmetu Sejdić-Finci.

Odbor za praćenje Parlamentarne skupštine Vijeća Evrope (PACE) će intenzivirati svoj rad na pitanjima vezanim za demokratiju, vladavinu prava i ljudska prava u BiH tokom slijedećih mjeseci. Suizvjestitelji za praćenje bi trebali otputovati u BiH prije kralja ljeta, a izvještaj o praćenju će biti izrađen u svrhu rasprave do početka 2024. godine.

Reforme koje je uveo Ured visokog predstavnika su bile predmet osporavanja i pohvala. One su predstavljale vid interveniranja nakon što Parlament nije usvojio paket propisa za jačanje integriteta, kako bi Parlamentarna skupština BiH sama odlučivala o takvim mjerama, što bi bilo puno bolje rješenje.

Sada je od ključnog značaja da CIK i relevantne interesne strane provedu sveobuhvatnu reviziju svih izbornih propisa na kantonalnom, entitetskom i nacionalnom nivou u cilju eliminiranja nedostataka, manjkavosti i proturječnosti između propisa različitih nivoa. Takva revizija treba biti otvorene, inkluzivne i konsultacijske prirode. Od ključnog je značaja da bh. građani i građanke imaju mogućnost izražavanja svog mišljenja u vezi sa ovim pitanjima i da shvate značaj relevantnih pitanja. To bi u velikoj mjeri dalo doprinos borbi protiv dezinformacija tokom izbornih kampanja. Ovakva revizija treba da se provede bez očekivanja pronalaska rješenja za ograničenja vezana za etničku pripadnost i prebivalište. Ovakva pitanja zahtijevaju dug i složen proces rješavanja, ali su predugo blokirala sve ostale institucionalne reforme.



Na kraju, želim iskoristiti ovu priliku da se zahvalim dr. Suadu Arnautoviću, predsjedniku Centralne izborne komisije Bosne i Hercegovine i gospođi Ireni Hadžiabdić, članici CIK-a (i članici Venecijanske komisije) na njihovom aktivnom i cijenjenom učešću u parlamentarnoj konferenciji „Izbori u vrijeme krize” koju su u Bernu 9. i 10. maja 2023. godine organizirali Parlamentarna skupština i Švicarsko nacionalno vijeće, a posebno za njihov koristan doprinos raspravi o postkonfliktnim izborima u današnjem ukrajinskom kontekstu.

Rad u radnim grupama- formuliranje zaključaka konferencije

Kako bi se analizirali svi aspekti izbornog procesa, i diskutiralo o trenutnim izazovima i budućim koracima, izborna administracija je kroz rad u radnim grupama analizirala izborne rizike te predložila određene mjere za unaprjeđenje izbornog procesa počevši od faze pripreme, do organizacije i provedbe izbora. Diskusije o identificiranim izazovima su se vodile u okviru tri radne grupe: Radna grupa 1: Prijedlozi za izmjene izbornog zakonodavstva, Radna grupa 2: Prijedlozi za usvajanje paketa integriteta izbornog procesa (uvođenje novih tehnologija u izborni proces), Radna grupa 3: Rješavanje izbornih sporova – prijedlozi za unaprjeđenje. Rad u radnim grupama je rezultirao preporukama u formi zaključaka konferencije za daljnje unaprjeđenje izbornog zakonodavstva, uvođenjem digitalnih tehnologija u izborni proces, kao i pojednostavljenjem izbornih procedura. Središnje izborno povjerenstvo BiH će navedene preporuke dostaviti Parlamentarnoj skupštini BiH kao dio Prijedloga II Inicijative za izmjene i dopune Izbornog zakona BiH, do kraja 2023. godine.

Radna grupa 1: Prijedlozi za izmjene izbornog zakonodavstva

U radu Radne grupe 1: Prijedlozi za izmjene izbornog zakonodavstva su sudjelovali predstavnici Općinskih izbornih povjerenstava / gradskih izbornih povjerenstava pod abecednim redom od A do G.



Ispred Središnjeg izbornog povjerenstva BiH je nazočio Željko Bakalar, član SIP BiH, za moderatora i pomoćnike moderatora su određeni Maja Damjanović (OIP Glamoč), Asja Kravić (GIP Tuzla), Ivana Milanović (OIP Bratunac).



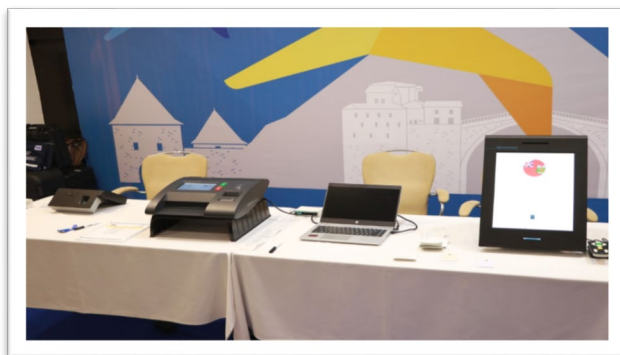
Daljnja diskusija je nastavljena u okviru ove radne grupe kako bi se identificirala ostala područja za izmjene izbornog zakonodavstva, čime bi se ojačao integritet izbora i implementirale sve preporuke ODIHR-a.

Radna grupa 2: Prijedlozi za usvajanje paketa integriteta izbornog procesa (uvođenje novih tehnologija u izborni proces)

U radu Radne grupe 2: Prijedlozi za usvajanje paketa integriteta izbornog procesa (uvođenje novih tehnologija u izborni proces su sudjelovali predstavnici Općinskih izbornih povjerenstva / gradskih izbornih povjerenstava pod abecednim redom od H do P.



Ispred Središnjeg izbornog povjerenstva BiH je bio nazočan dr. Ahmet Šantić, član SIP BiH, za moderatora i pomoćnike moderatora su određeni Šemsudin Muslić (GIP Bihać), Rade Draško (OIP Istočna Ilidža) i Ante Kolobarić (OIP Grude). Radnoj grupi su nazočili i predstavnici Smartmatic vodeće svjetske kompanije za modernizaciju izbornog procesa, kao svjetski lider za sigurne i transparentne izborne tehnologije, a tijekom trajanja konferencije su predstavili suvremenu opremu za elektronsko glasovanje: uređaj za elektronsku identifikaciju birača; skener i uređaj za elektronsko glasovanje. Javni poziv za prezentaciju izborne opreme je Središnje izborno povjerenstvo BiH uputilo svim zainteresiranim kompanijama, dok je izravno pozvano 7 kompanija, međutim na poziv se odazvala samo kompanija Smartmatic.



Slika 18. Smartmatic izložba opreme za suvremeno elektronsko glasovanje

U okviru ove radne grupe razgovaralo se o mogućim tehnološkim unaprjeđenjima za naredne izborne cikluse.

Radna grupa 3: Rješavanje izbornih sporova – prijedlozi za unaprjeđenje

U radu Radne grupe 3: Rješavanje izbornih sporova - prijedlozi za unaprjeđenje su sudjelovali predstavnici Općinskih izbornih povjerenstava / gradskih izbornih povjerenstava pod abecednim redom od R do Ž.



Ispred Središnjeg izbornog povjerenstva BiH u radu ove radne grupe nazočili su Vlado Rogić i Jovan Kalaba, članovi SIP BiH, za moderatora i pomoćnike moderatora su određeni Željko Škondrić (GIP Prijedor), Selma Zunđa (OIP Vogošća) i Mate Mikulić (GIP Široki Brijeg).

Izborni proces kao dio kompleksnih radnji i postupaka na pripremi, organizaciji i provođenju izbora u jednoj državi izložen je u većoj ili manjoj mjeri određenim rizicima. U svim fazama izbornih aktivnosti koje je poduzelo Središnje izborno povjerenstvo BiH s ciljem pripreme i održavanja Općih izbora 2022. godine, sudionici u izbornom procesu su podnosili prigovore i žalbe i druga pravna sredstva propisana Izbornim zakonom BiH za zaštitu izbornih prava. Na osnovu odredbi Izbornog zakona BiH, zaštitu izbornog prava osiguravaju izborna povjerenstva (općinska/gradska izborna povjerenstva, Izborno povjerenstvo Brčko distrikta BiH i Središnje izborno povjerenstvo BiH) i Apelacijski odjel Suda BiH.

Uviđajući značaj utjecaja na izborni proces, pravodobnog rješavanja predmeta i implementacije međunarodnih preporuka, ova radna grupa je radila na razvijanju prijedloga za unaprjeđenje rada na području rješavanja izbornih sporova.

Diskusija i usvajanje zaključaka konferencije

Temeljem diskusija u radnim grupama kreirani su i usvojeni konačni zaključci konferencije, kako slijedi:

1. Izborni zvaničnici iz Bosne i Hercegovine, učesnici postizborne Konferencije koju je organizovala Centralna izborna komisija Bosne i Hercegovine, uz finansijsku podršku Misije OSCE u Bosni i Hercegovini i Vijeća Evrope, a uz logističku podršku Udruženja izbornih zvaničnika u Bosni i Hercegovini (UIZBiH) okupili su se u Sarajevu 15- 16. juna 2023. godine, kako bi pružili priliku svim relevantnim sagovornicima izborne administracije za ocjenu njihovog rada tokom Općih izbora 2022. godine.
2. Učesnici Konferencije prihvataju ekspozu koji je imao predsjednik Centralne izborne komisije BiH gosp. Dr. Suad Arnautović u vezi sa analizom izbornog procesa „Opšti izbori 2022. godine“ i ocjenjuju da su protekli Opći izbori koji su održani u oktobru 2022. godine, zatim Prijevremeni izbori 2023. godine za gradonačelnika Grada Bihać, Tuzla, Srebrenik, Zvornik i Živinice i načelnika Opština Bratunac i Vogošća, u tehničkom smislu uspješno provedeni.
3. Učesnici Konferencije pozdravljaju Odluku Visokog predstavnika u Bosni i Hercegovini o finansiranju Općih izbora 2022. godine i kasnije izmjene Izbornog zakona BiH u cilju jačanja integriteta izbornog procesa.

Neophodne su dodatne izmjene Izbornog zakona BiH kako bi se ojačao integritet izbora i implementirale sve preporuke ODIHR-a, zbog čega je potrebno da Parlamentarna skupština BiH u što kraćem roku usvoji izmjene i dopune Izbornog zakona BiH i obezbjedi finansijsku i logističku podršku CIK BiH.⁸

4. Učesnici Konferencije su istakli da uočene manipulacije u izbornom procesu u velikoj mjeri narušavaju integritet izbornog procesa. Neke od uočenih grešaka ne mogu se smatrati manipulacijom u izbornom procesu već su plod nepoznavanja propisa i nedovoljne pripremljenosti za višesatni i višednevni angažman prije izbornog dana, na izborni dan i poslije izbornog dana. Učesnici Konferencije smatraju da je najbolja prevencija za eliminiranje uočenih slabosti bolja edukacija izborne administracije i birača, transparentnost svih radnji u izbornom procesu i svakako apsolutno pridržavanje zakona i podzakonskih propisa, te sankcionisanje suprotnog

⁸ ODIHR Izborna posmatračka misija, 2023., Završni izvještaj, Ured za demokratske institucije i ljudska prava-OSCE, Tačka 1. A.Prioritetne preporuke

postupanja, a u skladu sa odredbom člana 6.8 stav (1) Izbornog zakona BiH odnosno prijavljivanje nadležnom tužilaštvu radnji za koje izborna komisija smatra da je tim radnjama učinjeno krivično djelo koje se odnosi na izborni proces.

5. Poštenu izbore zahtijevaju postojanje preciznog izbornog zakonodavstva i jasnih i preciznih izbornih procedura, transparentan izborni proces, nezavisnu i nepristrasnu izbornu administraciju, postojanje mehanizama koji osiguravaju integritet izbornog procesa, kao i jasne procedure za rješavanje izbornih sporova.
6. CIK BiH će učiniti dodatne napore u pružanju podrške izbornim komisijama osnovnih izbornih jedinica, u smislu jačanja njihovih kadrovskih kapaciteta i logističkoj podršci.⁹

I Prijedlozi za izmjene izbornog zakonodavstva

7. Učesnici Konferencije su saglasni da je sadašnji način izbora članova biračkih odbora prevaziđen i da je potrebno pronaći nove modalitete izbora članova biračkih odbora.
8. Potrebno je osigurati da članovi izborne administracije ne budu opozvani iz proizvoljnih razloga odnosno iz političkih razloga.¹⁰
9. Neophodna je edukacija izborne administracije na svim nivoima, kroz nove obuke, kako bi se ojačala njihova kvalifikovanost, kao i edukacija i informisanje birača.¹¹
10. Izborna administracija treba razmotriti dodatne mjere u cilju veće inkluzije birača sa invaliditetom, kako bi mogli glasati samostalno ili uz odgovarajuću pomoć drugog lica.¹²
11. Učesnici Konferencije, kako CIK BiH, tako i izborne komisije osnovnih izbornih jedinica se obavezuju da će raditi u smislu ispunjavanja svih preporuka ODIHR-a, a sve u cilju zaštite i unaprjeđenja integriteta izbornog procesa.

⁹ *Ibid.* Tačka 2. A. Prioritetne preporuke

¹⁰ *Ibid.* Tačka 14. A. Prioritetne preporuke

¹¹ *Ibid.* Tačka 10. i 11. B. Ostale preporuke

¹² *Ibid.* Tačka 12. B. Ostale preporuke

12. Pozivaju se organi vlasti na svim nivoima da izornoj administraciji osiguraju svu potrebnu podršku i pomoć, kao i da se osigura obaveza podrške izornoj administraciji.
13. Potrebno je propisati kaznene odredbe za političke subjekte koji ne dostave kandidate za članove biračkih odbora.
14. Učesnici konferencije ističu da je potrebno izvršiti izmjenu odredbe člana 2. 12 stav (9) Izbornog zakona BiH koji se odnosi na visinu naknade za članove izborne komisije, a koji bi glasio: „Članovi izborne komisije osnovne izborne jedinice imaju pravo na stalnu mjesečnu naknadu za svoj rad. Visinu naknade utvrđuje Centralna izborna komisija BiH svojim propisom“.
15. Učesnici Konferencije su mišljenja da predsjednicima izbornih komisija osnovnih izbornih jedinica treba povećati naknadu za rad u određenom postotku.

II Prijedlozi za usvajanje paketa integriteta izbornog procesa (uvođenje novih tehnologija u izborni proces)

16. Učesnici Konferencije pozdravljaju dosadašnji napor CIK BiH s ciljem uvođenja novih tehnologija, u vezi sa postupkom slanja, prijema, obrade, arhiviranja i zaštite elektronskih prijava državljana Bosne i Hercegovine za glasanje izvan BiH elektronskim putem i izražavaju potrebu za daljim unaprjeđenjem i razvojem IT infrastrukture izbornih komisija osnovnih izbornih jedinica, kao i potrebu za dodatnim edukacijama izborne administracije.
17. Učesnici Konferencije ističu da je neophodna izmjena zakonske regulative (zakonski i pozakonski akti) tamo gdje je to neophodno u smislu da Gradske/Općinske izborne komisije imaju mogućnost da imenuju predsjednike biračkih odbora kao najodgovornijih osoba u radu biračkih odbora u cilju stvaranja funkcionalnijeg rada putem kompetentnih i educiranih lica.
18. Učesnici Konferencije u vezi sa mogućim tehnološkim unaprjeđenjima za naredne izborne cikluse ističu da je od izuzetne važnosti da se HITNO pristupi digitalizaciji svih faza izbornog procesa, kako je to predviđeno u Strategiji i Akcionom planu za poboljšanje integriteta, transparentnosti i efikasnosti izbornog procesa u Bosni i Hercegovini. Za „krupnije“ korake u digitalizaciji izbornog procesa u BiH neophodna su značajna finansijska



sredstva, obučeni kadrovi u oblasti IT tehnologija i adekvatna obuka članova biračkih odbora i općinskih/gradskih izbornih komisija, kao i obavezno testiranje opreme putem Pilot projekta. Učesnici Konferencije smatraju da treba raditi i dalje na unaprjeđenju registracije birača koji glasaju van Bosne i Hercegovine, registracije političkih subjekata i kandidata i izbornih posmatrača, a naročito kod identifikacije i autentifikacije birača, te maksimalno ubrzanje procesa objedinjavanja rezultata na biračkom mjestu i u izbornim komisijama osnovnih izbornih jedinica, kao i njihov transfer serveru Glavnog centra za brojanje.

III Rješavanje izbornih sporova - prijedlozi za unapređenje

19. Potrebno je unaprijediti način objavljivanja informacija po zaprimljenim prigovorima i žalbama o kojima u prvostepenom postupku odlučuje Centralna izborna komisija BiH, kao i izborne komisije osnovnih izbornih jedinica.
20. Izborne komisije treba hitno i bez odlaganja da odlučuju po prigovorima i žalbama.
21. Potrebno je pokrenuti postupak utvrđivanja odgovornosti protiv člana biračkog odbora koji je uredno primio rješenje, prošao obuku, testiranje i dobio certifikat, a neopravdano je odustao dan uoči zakazanih izbora ili ako se neopravdano nije pojavio na dan izbora.
22. Potrebno je osigurati dovoljan broj ljudskog kadra kao i sredstva i tehnološka rješenja za prijem, obradu i konačno praćenje prigovora.
23. Potrebno je edukovati i certificirati posmatrače na biračkim mjestima.





Zajednička fotografija učesnika Konferencije



Biografije izlagača



Dr. Suad Arnautović je predsjednik je Centralne izborne komisije BiH. Posjeduje doktorat iz političkih nauka i član je CIK-a BiH od 2004. Trenutno je predsjednik CIK-a BiH u drugom mandatu. Svoj prvi mandat predsjednika je služio od januara 2008. do maja 2009. Autor je dvanaest knjiga i više od dvadeset naučnih radova. Također je autor priručnika za novinare i novinarke koji prate izborne procese. Član je Udruženja izbornih zvaničnika BiH, Udruženja političkih nauka BiH i Međunarodnog udruženja za političke nauke (IPSA).



Željko Bakalar je pravnik i član Središnjeg izbornog povjerenstva BiH. Izabran je za člana SIP-a BiH 20. svibnja 2020. i vršio je dužnost predsjednika SIP-a BiH u periodu od 01. srpnja 2020. do 31. ožujka 2022. Imenovan je za pravnog savjetnika hrvatskog člana Predsjedništva BiH 04. svibnja 2011. odlukom koju je donio hrvatski član Predsjedništva BiH. Posjeduje opsežno iskustvo na području prava i radu s različitim institucijama u BiH.



Dr. Hadžiabdić je članica CIK-a BiH. Bila je predsjednica CIK-a BiH tokom dva mandata (2010. – 2011. i 2017. – 2018.). Diplomirala je na Pravnom fakultetu u Beogradu. Magistrirala je politike, pravo i upravljanje Evropskom unijom na Univerzitetu Robert Gordon iz Aberdeena i stekla je doktorat iz pravnih nauka. Proteklih 26 godina je radila na upravljanju izborima, najprije u Organizaciji za sigurnost i saradnju (OSCE), a zatim kao izvršna direktorica Međunarodne fondacije za izborne sisteme (IFES) u BiH, te kao izvršna direktorica Udruženja izbornih zvaničnika BiH.



Jovan Kalaба је члан ЦИК-а БиХ. Дипломирао је право на Правном факултету у Бања Луци. Своју радну каријеру је провео у управним тијелима. Активно учествује у свим изборним процесима од 2000. као посматрач на бирачким мјестима или локалним изборним одборима. Учествовао је у бројним изборним посматрачким мисијама. Тренутно је у свом првом мандату као члан ЦИК-а БиХ.



Goran Mišković obavlja dužnost glavnog tajnika SIP-a BiH. Diplomirao je na Pravnom fakultetu u Mostaru 2004. godine, a 2012. je položio pravosudni ispit. Od 2018. se nalazi na poziciji glavnog tajnika SIP-a BiH. Prije toga je radio u Ministarstvu sigurnosti BiH na poziciji stručnog savjetnika i vršitelja dužnosti šefa Odsjeka za opću sigurnost u razdoblju od 2009. do 2018. Tijekom ovog razdoblja je također bio nacionalna kontakt točka za suradnju s Europskom agencijom za zaštitu vanjskih granica (FRONTEX) i za provedbu koncepta OSCE-a "Sigurnost i upravljanje granicama". Autor je priručnika "Lokalni izbori 2020. – sudska praksa" i sudjelovao je u pripremi nekoliko priručnika iz područja izbornog procesa. Tijekom Općih izbora 2022. je pored svojih dužnosti glavnog tajnika, također bio ravnatelj Glavnog centra za brojanje.



Mustafa Laković je službenik u Sekretarijatu Centralne izborne komisije BiH, angažiran na poslovima koordinatora za rad sa izbornim komisijama. Poslove koordinatora obavlja od 2002. godine do danas. Imenovan je za kontrolora izbornih rezultata Centralne izborne komisije BiH ili za člana Uprave Glavnog centra za brojanje u svim izbornim ciklusima do sada. Dobitnik je Zlatne plakete Centralne izborne komisije BiH.




Bojana Urumova je šefica Ureda Vijeća Evrope u Sarajevu koji provodi projekte čiji je cilj pružanje pomoći BiH pri postizanju značajnog napretka u oblasti ljudskih prava, demokratije i vladavine prava. Prije preuzimanja dužnosti u Sarajevu 2020. godine, Bojana Urumova je bila zamjenica direktora Ureda komesara za ljudska prava u sjedištu Vijeća Evrope u Strazburu. Radila je sa tri različita komesara, uključujući i trenutnu komesarku Dunju Mijatović, i bavila se pitanjima ljudskih prava u različitim zemljama članicama Vijeća Evrope, npr. na Balkanu, regiji bivše USSR i u različitim postkonfliktnim oblastima, ali isto tako i u Sjevernoj i Zapadnoj Evropi. Prije toga je bila specijalna predstavnik generalnog sekretara Vijeća Evrope u Armeniji i radila je u Sekretarijatu Vijeća Evrope za sprečavanje mučenja, tijela koje vrši posjete na mjestima na kojima dolazi do lišavanja slobode širom Evrope. Bojana Urumova ima diplomu Juris Doctor od Pravnog fakulteta Univerziteta u Michiganu u SAD-u.



Mathieu Lemoine je šef Odjela za politike i planiranje pri Uredu šefa Misije OSCE-a u BiH od septembra 2022. Prethodno je radio kao zamjenik direktora projekta Jačanje pravosuđa USAID-a u Uzbekistanu (2021.-2022.), šef Odjela za ljudsku dimenziju pri Uredu projektnog koordinatora OSCE-a u Uzbekistanu (2019.-2021.) i konsultant za prava osoba sa invaliditetom u Uzbekistanu. Prethodno je učestvovao u dugoročnim i kratkoročnim izbornim posmatračkim misijama sa OSCE/ODIHR u Armeniji, Azerbejdžanu, BiH, Ruskoj Federaciji, Ukrajini (2016.-2019.). Posjeduje radno iskustvo u Ambasadi Francuske u Moskvi (2016.-20018.) kao projektni koordinator za saradnju institucija i civilnog društva, pri Uredu visokog komesara Ujedinjenih nacija za ljudska prava (Vijeće za ljudska prava i Radna grupa za prisilne ili nedobrovoljne nestanke) pri Jedinici za rad na ljudskim pravima Evropskog parlamenta, pri Ambasadi

	<p>Francuske u Skoplju (2013). Njegovo iskustvo u OSCE-u također uključuje istraživačku stipendiju pri Parlamentarnoj skupštini OSCE-a u Copenhagenu (2015.-2016.) i poziciju nižeg službenika pri Sekretarijatu Odjela za komunikacije i Centru OSCE-a u Ashgabat (2014.-2015.). Magistrirao je evropska i međunarodna pitanja na Univerzitetu nauka Po Strazbur (Francuska) i ljudska prava na Pravnom fakultetu u Strazburu. Diplomirao je političke nauke na Univerzitetu York (Toronto, Kanada).</p>
--	-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------

	<p>Нада Батинар, рођена 28.06.1965. године, Рајчевци, Лакташи. По занимању је дипломирани менаџер јавне управе, запослена као службеник у Градској управи Града Бања Лука. Изборно искуство је стекла као члан Градске изборне комисије Бања Лука, мандату од 2007. до 2015. године и као предсједник (и члан) Градске изборне комисије Бања Лука, мандату од 2015. до 2022. године. Редован је члан професионалног Удружења изборних службеника БиХ, од оснивања, била је предсједница Управног одбора и Удружења изборних службеника БиХ, у једном мандату и члан Управног одбора у другом мандату. Активан је учесник и предавач на једанаест изборних конференција у БиХ, учесник Европске изборне конференције одржане у Сарајеву, тренер и предавач у више пројеката у организацији ЦИК БиХ, Удружења изборних службеника БиХ, Савјета Европе, ОЕБС-а, НВО „Под лупом“; Управе Града и тд.</p>
-----------------------------------------------------------------------------------	------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------



Halisa Skopljak, pravna savjetnica u Odjeljenju za vladavinu prava Misije OSCE-a u BiH. Radi na poslovima praćenja, analize i izvještavanja o pravnim pitanjima u vezi sa vladavinom prava i ljudskim pravima u polju krivičnog zakonodavstva te na pitanjima reforme krivičnog zakonodavstva u BiH. U ranijem periodu je radila na poslovima koji su se odnosili na proces povrata imovine izbjeglih i raseljenih lica u BiH u skladu sa Aneksom VII Općeg okvirnog sporazuma za mir u BiH, uključujući imovinske provjere kandidata i izabranih i imenovanih dužnosnika u skladu sa izbornim pravilima.



Ahmed Rifatbegović je politički savjetnik u Uredu šefa misije OSCE-a i šef Jedinice za kontakte sa političkim strankama i izbore, sa više od 20 godina iskustva u demokratizaciji, javnoj upravi i izborima. On je također projekt menadžer projekta Misije OSCE-a u BiH „Unapređenje izbornog procesa u BiH 2022. u skladu sa preporukama ODIHR-a“, čiji je cilj: a) unapređenje integriteta izborne administracije u BiH; b) poboljšanje opšte svijesti birača o njihovim pravima i obavezama i c) unapređenje kapaciteta i nezavisnosti tijela za rješavanje izbornih sporova, uključujući pravosuđe i policijske agencije za efikasno rješavanje izbornih sporova. Ahmed Rifatbegović je magistrirao Menadžment javne uprave na Ekonomskom fakultetu u Ljubljani, Slovenija.



Marcell Nagy, zamjenik šefa Misije, Izborna posmatračka misija OSCE/ODIHR u BiH 2022. godine. Marcell Nagy je stručnjak za izbore, koji je služio u više od 40 misija za promatranje izbora. Njegovi posljednja postavljenja su bila: izborni analitičar u EU EOM-u u Zimbabveu (2023.), zamjenik šefa misije ODIHR-ove misije za promatranje izbora u Turskoj (2023.), Bosni i Hercegovini (2022.), Srbiji (2022.) i Bugarskoj (2021.). Bio je voditelj tima/izborni analitičar za ODIHR-ov

stručni tim za izbore u Portugalu (2022.), analitičar izborne administracije u NDI-jevim programima dugoročne analize u Gruziji (2020. i 2021.) i izborni analitičar za dvije ODIHR-ove misije u Bugarskoj (2021.). Osim toga, Marcell Nagy je dao doprinos projektu ODIHR-a “Podrška izbornim reformama na Zapadnom Balkanu”.



Prof. Stefan Schennach- Austrija, Beč. Član je Saveznog vijeća Parlamenta Republike Austrije, Vijeća Evrope, predsjedavajući Odbora za budućnost, inovacije i nauku, zamjenik predsjedavajućeg Odbora za pitanja EU, generalni izvjestitelj za slobodu medija i sigurnost novinara/novinarki Parlamentarne skupštine Vijeća Evrope (PACE). Takođe je nekadašnji predsjednik Odbora za socijalna pitanja, zdravstvo i održivi razvoj Parlamentarne skupštine Vijeća Evrope (PACE), nekadašnji predsjednik Odbora za praćenje Parlamentarne skupštine Vijeća Evrope (PACE), zamjenik predsjednika Odbora za kulturu, medije i obrazovanje, nekadašnji predsjednik Pododbora za konflikte između država članica Parlamentarne skupštine Vijeća Evrope (PACE), predsjedavajući razgovora između Moldavije i Transnistrije Parlamentarne skupštine Vijeća Evrope (PACE), suizvjestitelj za Azerbejdžan i Tursku, predsjedavajući različitih izbornih posmatračkih misija za Parlamentarnu skupštinu Vijeća Evrope (PACE) i Organizaciju za sigurnost i saradnju u Evropi (OSCE). Autor je različitih knjiga, biograf Ivice Osima (3 knjige) i direktor Austrijske barokne akademije.

Popis tabela

Tabela 1. Primitak i kontrola izbornog materijala:	28
Tabela 2. Verifikacija i obrada izbornog materijala:	28
Tabela 3. Glasački paketi odbijeni u fazi predverifikacije	29
Tabela 4: Brojanje glasačkih listića i unos glasova:	29
Tabela 5. Ponovna prebrojavanja po naredbi SIP-a BiH:	30
Tabela 6. Kontrolno brojanje/Razina 600:.....	30
Tabela 7. Kontrolno brojanje – neiskorišteni materijal	31
Tabela 8. Kontrolno brojanje – nevažeći glasački listići	32
Tabela 9. Kaznene prijave	32
Tabela 10. Skeniranje izvoda iz Središnjeg biračkog popisa i ZARBO obrazaca	33
Tabela 11. Analiza korištenja PDL obrazaca – Razina 600.....	33
Tabela 12. Pregled važećih i nevažećih glasačkih listića prema nivoima vlasti – Opći izbori 2022.	40
Tabela 13. Pregled biračkih mjesta sa najvećim procentom nevažećih glasačkih listića prema nivou vlasti	42
Tabela 14. Biračka mjesta na kojima su pronađeni falsifikovani glasački listići	43
Tabela 15. Uporedni pregled nevažećih glasačkih listića – Opći izbori 2014-2022. (%).....	44
Tabela 16. Pregled žalbi podnesenih Sudu BiH u periodu provođenja Općih izbora u BiH 2022. godine	51
Tabela 17. Uneseni rezultati za nivo Predsjedništvo BiH do 23.15 sati	54
Tabela 18. Kontrolna brojanja	55
Tabela 19. Nevažeći glasački listići.....	57
Tabela 20. Broj prijava izvještaja po tužilaštvu.....	65
Tabela 21. Pravosnažno okončani predmeti	66
Tabela 22. Pregled - Opći izbori 2022. godine	66
Tabela 23: Pregled - Lokalni izbori 2020. godine	67



Popis slika

Slika 1. Organizacijska struktura Glavnog centra za brojanje.....	27
Slika 2. Publikacija „Analiza nevažećih glasačkih listića – Opći izbori 2022. godine“ - direktni izbori -	37
Slika 3. Sigurnosni štambilj i potpis člana biračkog odbora	38
Slika 4. Pregled važećih i nevažećih glasačkih listića - Opći izbori 2022. godine.....	39
Slika 5. Pregled neoznačenih i nevažećih glasačkih listića prema ostalim kriterijima prema nivoima vlasti	41
Slika 6. Udio neoznačenih glasačkih listića u ukupnom broju za svaki pojedinačni nivo vlasti	41
Slika 7. Ponovno kontrolno brojanje sa redovnih biračkih mjesta za nivo 600- Predsjednik i potpredsjednici Republike Srpske – struktura nevažećih glasačkih listića	43
Slika 8. Usporedni pregled nevažećih glasačkih listića – Opći izbori 2014 - 2022. (%)	44
Slika 9. Anonimna online anketa	46
Slika 10. Opći izbori 2022. – Odluke Suda BiH	50
Slika 11. Opći izbori 2022. – Odluke Suda BiH	50
Slika 12. Procesni status prijava.....	65
Slika 13. Izborna administracija (2014-2018).....	76
Slika 14. Procedure na dan izbora (2014-2018).....	77
Slika 15. Registracija birača (2014-2018).....	77
Slika 16. Registracija kandidata (2014-2018).....	78
Slika 17. Ukupno (2014-2018).....	78
Slika 18. Smartmatic izložba opreme za suvremeno elektronsko glasovanje	86



Spisak učesnika konferencije¹³

Centralna izborna komisija Bosne i Hercegovine

Dr. Suad Arnautović, predsjednik
Dr. Ahmet Šantić, član
Željko Bakalar, član
Vanja Bjelica- Prutina, članica
Dr. Irena Hadžiabdić, članica
Jovan Kalaba, član
Vlado Rogić, član

Međunarodne organizacije

Ahmed Rifatbegović, Misija OSCE
BiH
Aleksandar Karišik, Misija OSCE
BiH

Arijana Čišić-Omerović, Ured
visokog predstavnika za BiH /OHR

Damir Hadžić, Delegacija Evropske
unije u Bosni i Hercegovini i
Specijalni predstavnik Evropske unije
u BiH (EUSR)

Haris Lokvančić, Ambasada
Švicarske Konfederacije
Katarina Jesić, Ambasada Švicarske
Konfederacije

Nj.E. Marco Di Ruzza, Ambasador,
Ambasada Republike Italije

Halisa Skopljak, Misija OSCE BiH
Mathieu Lemoine, Misija OSCE BiH
Neda Bratić, Misija OSCE BiH

Marcell Nagy, Izborna posmatračka
misija OSCE/ODIHR u BiH 2022.
godine,
Vittoria Zanellati, OSCE /ODHIR

Bojana Urumova, Ured/kancelarija
Vijeća Evrope u Sarajevu
Chris Taylor, Vijeće Evrope
Franck Daeschler, Vijeće Evrope
Prof. Stefan Schennach,
Parlamenarna skupština Vijeća
Evrope (PACE)
Nermin Nišić, Međunarodna
fondacija za izborne sisteme (IFES)

Ambasade

Nj.E. Daniel Hunn, Ambasada
Švicarske Konfederacije

Letizia Paolini, Ambasada Republike
Italije
Arianna Casasola, Ambasada
Republike Italije

¹³ Spisak sačinjen na osnovu potpisa prisutnih na konferenciji

Helen Flewker, Ambasada
Ujedinjenog Kraljevstva Velike
Britanije i Sjeverne Irske

Amra Salkić, Ambasada Ujedinjenog
Kraljevstva Velike Britanije i
Sjeverne Irske

Haakon Kristensen Moe, Ambasada
Kraljevine Norveške

Bernhard Abels, Ambasada Savezne
Republike Njemačke

Dijana Tokić, Ambasada SAD-a u
BiH

Mirnes Kurtanović, Ambasada
Kraljevine Nizozemske

Smartmatic EMEA

Alexander Rakov
Frans Gunnink
Mohamed Mansour
Yoslanie Benitez

Asocijacije i inicijative

Armin Hodžić, EAT sekcija,
Inžinjerska komora Federacije Bosne
i Hercegovine
Edvin Škaljo, EAT sekcija,
Inžinjerska komora Federacije Bosne
i Hercegovine
Dario Jovanović, CCI– Pod lupom

Sekretarijat Centralne izborne komisije BiH

Goran Mišković
Hasida Gušić
Ilma Mehić – Jusufbašić
Jakuf Subašić
Ermin Kos
Mišo Krstović
Sanja Tošović
Jelica Tepavčević
Jasminka Joldić
Zehra Tepić
Zlata Kokorović
Maksida Pirić
Vesna Pavičić
Aida Mešić
Ana - Marija Lasić
Emina Tvico
Emir Demić
Melisa Fazlibegović
Mustafa Laković
Nebojša Furtula
Samida Karajica
Svetlana Bozalo
Tatjana Krivokapić
Lejla Jašarević
Sanda Subotić
Anela Kukrić
Budimir Ostojić
Dženita Hodžić
Božica Ban

Udruženje izbornih zvaničnika u BiH

Adis Palo
Aida Karavelić
Anela Čavdar
Ernes Jusović
Ervin Dragović
Nada Batinar
Safet Zahirović



Općinske/gradske izborne komisije

Adisa Šuman, Novi Grad, Sarajevo
Aleksandar Agić, Ribnik
Alen Zorlak, Novi Grad, Sarajevo
Alma Neimarlija, Kakanj
Alma Ščetić, Zenica
Amra Kučuk, Fojnica
Ana Ždero, Kupres RS
Andrea Kvasina, Novi Travnik
Andreja Bosnić, Drvar
Ante Bradavica, Ljubuški
Ante Kolobarić, Grude
Antonio Vrljić, Mostar
Armin Bašić, Maglaj
Arnela Halilović, Živinice
Asef Kasum, Travnik
Asim Pitić, Stolac
Asja Kravić, Tuzla
Azra Alić – Bedak, Tešanj
Bećir Halilović, Tešanj
Bernard Mandić, Vitez
Biljana Božić, Teslić
Bojan Ćulibrk, Petrovac
Branislav Radinović, Gradiška
Čazim Hadžić, Živinice
Danijela Pljuco, Šipovo
Danka Delić, Novo Goražde
Davor Vičić, Lopare
Dijana Savić Božić, Bijeljina
Dino Smajić, Stari Grad, Sarajevo
Dragan Bašović, Sokolac
Duško Mitrić, Srbac
Duško Rodić, Kostajnica
Edham Dizdarević, Bužim
Elvisa Šendro, Nevesinje

Emir Kasumović, Lukavac
Ernad Čizmić, Kakanj
Goran Ćavar, Jablanica
Goran Pavlović, Gračanica
Gordana Nišić, Laktaši
Hajrudin Huseinović, Kalesija
Haris Karat, Sanski Most
Hasan Ramić, Živinice
Ilma Vranac, Visoko
Ivana Milanović, Bratunac
Ivo Paradžiković, Srebrenik
Izeta Bajrić, Lukavac
Jasmin Salkić, Cazin
Jasna Nikšić, Novo Sarajevo
Jela Josić, Han Pijesak
Jelena Šipovac, Trnovo RS
Josip Vidović, Livno
Jozo Matić, Stolac
Kemal Hodžić, Olovo
Kristijan Kulić, Vitez
Leon Pavlović, Vareš
Ljiljana Orendi, Brčko distrikt BiH
Ljubiša Stanković, Stanari
Maja Benić, Kakanj
Maja Damjanović, Glamoč
Marica Đurić, Teslić
Mario Čuturić, Mostar
Marko Rajić, Stolac
Martin Grujo, Usora
Mate Mikulić, Široki Brijeg
Meho Gljiva, Ilijaš
Mersed Hamzić, Gračanica
Mijat Ćirković, Bratunac
Milan Marinčić, Novi Grad
Mile Strnić, Derventa

Milena Radovanović, Istočno Novo
Sarajevo
Milenko Lalović, Kalinovik
Milka Novak, Jajce
Miloš Bajić, Istočni Drvar
Miodrag Perendija, Čajniče
Mira Novaković, Milići
Mirel Bijedić, Gradačac
Miroslav Pavlović, Pale
Mirza Ibrahimović, Bratunac
Mirza Ibrahimović, Bugojno
Muamer Hajdarević, Kladanj
Nada Dimitrijević, Stari Grad,
Sarajevo
Nataša Aladžić Stevanović, Modriča
Nedina Hasanović, Ilijaš
Nenad Paleksić, Doboj
Nermin Mrkanović, Doboj Istok
Nermin Šarić, Cazin
Nevzeta Mulalić, Stari Grad, Sarajevo
Osman Hasanović, Živinice
Rade Draško, Istočna Ilidža
Radmila Koprivica, Bileća
Safija Šehović, Stari Grad, Sarajevo
Salko Gutić, Banovići
Samija Šabeta, Stari Grad, Sarajevo
Samir Bećirović, Doboj Istok
Samir Kovačić, Zavidovići
Samira Ramić, Živinice
Samra Vračo, Visoko
Sanja Škuletić-Malagić, Novo
Sarajevo
Sanja Malešević, Derventa
Sanja Stanimirović, Vlasenica
Saša Mavrak, Mostar
Sedin Lepara, Jablanica
Selma Zundža, Vogošća

Selna Hošić, Novo Sarajevo
Selver Keleštura, Zenica
Slobodan Rajković, Mrkonjić Grad
Snežana Nešković, Višegrad
Snježana Čuljak, Neum
Snježana Krajišnik, Prnjavor
Srđan Sakan, Kotor Varoš
Stana Danilović, Brod
Šemsudin Muslić, Bihać
Tarik Bahto, Novo Sarajevo
Vedran Majić, Posušje
Vida Rakita, Šipovo
Vladanka Bojanić, Šekovići
Vlado Kapur, Osmaci
Vlado Slišković, Kiseljak
Zekerijah Hadžić, Srebrenica
Zijad Mukanović, Donji Vakuf
Zlata Fetić, Doboj Jug
Zoran Đurović, Rudo
Željana Jelić, Prnjavor
Željko Škondrić, Prijedor

Predstavnici medija

Federalna TV
Klix
RTV BN
Srna
TV SA



